

Mete Tunçay

ÜSTAV
ARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ PROGRAMI

TÜRKİYE

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ
PROGRAMI

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAN

**Türkiye İşçi Partisi 1. Büyük
Kongresinde kabul edilmiştir.**

10 şubat 1964. İzmir,

Baskı: Ersa Matbaacılık Kol. Şti.
Kapak baskısı : KARINCA Matbaası
İstanbul, 1964

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Büyük Millet Meclisi'nin Beyannamesi	9
Atatürk Diyor ki	11
GİRİŞ	13
TÜRKİYE'NİN MADDİ, SOSYAL ve POLİTİK YAPISI 17	
I. Türkiye'nin Maddi Yapısı	20
A. Tabiat Kaynakları	20
B. İşgücünün Niceliği ve Niteliği	21
C. Birikmiş Sermaye ve Donatım Stokları	26
II. Türkiye'nin Sosyal ve Politik Yapısı	28
A. Türkiye'nin Sosyal Yapısı	28
1. Hâkim Sınıflar	28
a. Büyük Toprak Sahipleri	30

	<u>Sayfa</u>
b. Tüccarlar	33
c. Sanayiciler	34
d. Malî Sermaye Çevreleri	36
2. Orta Sınıflar	38
a. Küçük Tüccar, Esnaf ve Zanaatkarlar ...	38
b. Orta Toprak Sahipleri	40
c. Memurlar, Ücretliler ve Serbest Meslek Sahipleri	41
3. Türk İşçi Sınıfı ve Topraksız Köylü	43
a. Sanayi İşçisi	43
b. Tarım İşçisi, Topraksız ve Az Topraklı Köylüler	55
B. Türkiye'nin Politik Yapısı	57
KALKINMA YOLU	61
TEMEL İLKELER	67
I. Her Alanda Bilime Dayanan Bir Politika	67
II. Halkın Günlük Hayatında Gerçekleşen Demokrasi	68
III. Emekçi Halkın Yürütümüne Doğrudan Doğruya Katılıp Yönetlediği Emekten Yana Plânlı Devletçilik	70
A. Emekten Yana Plânlı Devletçilik Sistemi ve Kalkınma	71
B. Emekten Yana Plânlı Devletçilik ve Özel Sektör	72

C. Emekten Yana Kalkınma Plânı	72
D. Emekten Yana Plânlı Devletçilik Sisteminin Üretim Temeli	74
E. Emekten Yana Plânlı Devletçilik Sisteminde Eğitim ve Kültür	75
IV. Halkçılık ve Cumhuriyetçilik	77
V. Devrimcilik	78
VI. Milliyetçilik	79
VII. Her Türlü Sömürücülük ve Sömürgecilğe Karşı Olmak, Barışçılık	80
VIII. Vicdan, Din, Mezhep ve Düşünce Hürriyetleri, Lâiklik İlkesi	80
A. Vicdan, Din, Mezhep ve Düşünce Hürriyetleri	80
B. Lâiklik İlkesi	81
C. Müslim ve Gayrimüslim Cemaatlerin Diyanet İşleri	81
IX. Mülkiyet	82
X. Her şey insan için	83
VATANDAŞA NELER GETİRECEĞİZ	85
I. Ekonomi	85
A. Tarım	85

	<u>Sayfa</u>
1. Tarımın Önemi	85
2. Toprak ve Tarım Reformundan Ne Anlı- yoruz	87
3. Toprak Reformu Nasıl Uygulanacak	89
4. Tarımsal Üretim Düzeni	91
a. Özel Mülk ve İşletmeler	91
b. Tarım Kooperatifleri	92
c. Devlet Üretim Çiftlikleri	92
d. Devlet Bölge İstasyonları	93
5. Tarım Reformu ile ilgili Tedbirler	94
a. Devlet Satınalma Müesseseleri	94
b. Kredi Müesseseleri	94
c. Teknik Tedbirler	95
d. Kiracılık ve ortakçılık	95
6. Ormancılık	96
7. Hayvancılık	97
B. Sanayi, Madencilik, Enerji	99
1. Sanayi	99
a. Ekmekten yana Devletçilik	102
b. Ekonomik Plânlama	104
2. Madencilik	111
3. Enerji	113
4. Sanayileşmenin Emekçilerimize Getirecek- leri	139
C. Küçük Sanayi ve El Sanatları	114

	<u>Sayfa</u>
D. Ticaret, Bankacılık, Sigortacılık	116
1. Ticaret	117
a. Dış Ticaret	117
b. Dış Ödeme Açığı	118
c. İç Ticaret	119
2. Bankacılık	119
3. Sigortacılık	120
II. Maliye ve Kalkınmanın Finansmanı	121
III. Adalet	125
IV. Çalışma	129
A. Sendikacılık, Toplu Sözleşme, Grev	129
1. Sendikacılık	130
2. Toplu Sözleşme	131
3. Grev	131
B. Sosyal Güvenlik	132
V. Eğitim, Kültür ve San'at	136
A. Eğitim	136
B. Kültür ve Sanat	139
1. Sinema	139
2. Tiyatro	140
3. Edebiyat	141
4. Güzel Sanatlar	142

	<u>Sayfa</u>
VI. Sağlık	143
VII. İmar ve İskân	146
VIII. Bayındırlık	149
IX. Ulaştırma	151
X. Basın Yayın	152
A. Basın	152
B. Radyo ve Televizyon	154
XI. Turizm ve Dinlenme	155
XII. Dış Politika ve Millî Savunma	157

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN BEYANNAMESİ

Emperyalist Devletlerin, Devlet ve milletimizin hayatına açıkça kasetmeleri neticesinde meşru müdafaa için toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, şimdiye kadar muhtelif vesilelerle sarahaten veya zımnen ilân ettiği maksat ve meslekini bir kere daha bütün cihana arz için şu beyannameyi neşrelemeğe lüzum görmüştür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, millî hudutlar dahilinde hayat ve istiklâlini temin... ahdiyle teşekkül etmiştir. Binaenaleyh hayat ve istiklâlini, yegâne ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hâkimiyetinin sahibi kılmağa gayesine vâsıl olacağı kanaatindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve istiklâline suikast eden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzlerine karşı müdafaa ve bu maksada aykırı hareket edenleri tedip azmiyle kurulmuş bir orduya sahiptir. Emir ve kumanda salâhiyeti Büyük Millet Meclisinin manevî şahsiyetindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın ötedenberi mâruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni vasıtalar ve teşkilât ile kaldırarak yerine refah ve saadet getirmeyi başlıca hedefi addeder. Binaenaleyh toprak, maarif, adliye, maliye, iktisat ve evkaf işlerinde ve diğer meselelerde, sosyal yardımlaşma ve kardeşliği hâkim kılarak, halkın ihtiyaçlarına göre yenilikler ve tesisler vücuda getirmeğe çalışacaktır. Bunun için de siyasi ve içtimai umdelerini milletin ruhundan almak ve tatbikatta milletin temâyüllerini ve ananelerini gözetmek fikrindedir.

Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi, memleketin idarî, iktisadî, içtimai umum ihtiyaçlarına müteallik hükümleri peyderpey tetkik ve kanun şeklinde tatbik mevkiine koymaya başlamıştır.

21 ekim 1920 (1336)

ATATÜRK DİYOR Kİ:

Biz hayatını, bağımsızlığını korumak için çalışan emekçileriz, zavallı bir halkız. Ne olduğumuzu bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmak zorunda olan bir halkız! Bundan dolayı her birimizin hakkı vardır, yetkisi vardır. Fakat çalışmakla bir hakkı elde ederiz. Yoksa sırt üstü yatmak ve hayatını çalışmadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur! O halde söyleyiniz efendiler! Halkçılık toplumu düzenini emeğine, hukukuna dayandırmak isteyen bir sosyal doktrindir. Efendiler! Biz bu hakkımızı korumak, bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için, toptan, milletçe bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı milletçe savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız.

1 aralık 1921 (1337)

GİRİŞ

Halkımızın yüzyıllardır süregelen yoksulluğu, ancak emekçi halkımızın iktidara geçerek gerekli köklü reformları gerçekleştirmesi sonunda ortadan kalkacaktır. Bunun için, bütün emekçilerin ve emekten yana olanların hızla teşkilâtlanarak bağımsız bir siyasi kuvvet hâline gelmeleri şarttır.

Bu tarihi görevi, 13 Şubat 1961 günü oniki sendikacı tarafından kurulan ve tarihimizde doğrudan doğruya emekçi halkın kurduğu ilk parti olan Türkiye İşçi Partisi yerine getirecektir.

Kişi olarak her birimizin insanca yaşama şartlarına kavuşmamız, toplum olarak ileri bir ülke durumuna gelmemize bağlıdır. Toplum olarak ileri bir ülke durumuna gelmemiz ise, kişi olarak her birimizin inan ve şevkle çalışmamıza; daha verimli olmamıza; bu inanlı, şevkli ve verimli çalışma imkânlarının yaratılmasına bağlıdır. Özellikle geri kalmış toplumlarda ekonomik ve sosyal ilerlemenin, bağımsızlık içinde kalkınmanın en büyük dayanağı emektir; emekçi halkın inanlı ve şevkli çabasıdır. Halkın -emeğiyle yarattığı bütün zenginlik ve

değerlerin kendisine ait olduğunu bilmesinden gelen - bu şevkli ve inanlı çabası sağlanmadıkça, ekonomik ve sosyal ilerleme, bağımsızlık içinde kalkınma gerçekleştirilemez. Bu temel şart yerine getirilmeden kalkınma adına atılan her adım, bu adımla orantılı olmayan ölçüsüz fedakârlıklara, halkın sonsuz ıztıraplarına yol açar.

Bunun içindir ki, Türkiye İşçi Partisi, kurtuluş yolunu, yurt işlerinde söz ve karar sahibi olmuş emekçi halkın kendi eliyle çizeceğine inanmaktadır. Bu, emekçi halkımızın bağımsız, gerçek siyasi teşkilâtı olan Türkiye İşçi Partisi içinde ve onun eliyle olacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının ve onun tarihi, bilime dayanan demokratik öneülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış toplumcu aydınlarla ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkârların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dargelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası, emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilâtıdır.

Türkiye İşçi Partisi, yurt ve dünya olaylarını Türk işçi sınıfı ve emekçi halk yığınları açısından değerlendirir; onların menfaatlerini savunur; hak ve hürriyetlerinin gerçekleştirilmesi için mücadele eder; yani Türk ulusunun bütününün hakları, hürriyetleri ve yüksek menfaatleri için mücadele eder. Çünkü ulusun büyük çoğunluğunu meydana getiren emekçi halk yığınları bütün zenginliklerin, bütün değerlerin gerçek yaratıcısı, sosyal gelişmenin biricik itici kuvveti ve bu gelişmenin ağır yükünün taşıyıcısıdır. Bundan dolayı emekçi halk yığınlarının hakları, hürriyetleri ve menfaatleri için mücadele etmek, gerçekte, Türk ulusunun bütününün hakları,

hürriyetleri ve menfaatleri için mücadele etmektir.

Türkiye İşçi Partisi, ırk, din, mezhep, deri rengi, kadın - erkek ayırımı gözetmeden, hangi sınıftan gelirse gelsin, Parti tüzüğünü ve programını benimsemiş, emekten yana olan bütün yurttaşlara saflarını açık tutar. Ve şunları gerçekleştirmeğe söz verir :

Türkiye İşçi Partisi, bugüne kadar adına konuşulan, fakat sorumluluk yerlerinden her zaman uzak tutulan işçi, köylü, zanaatkâr, esnaf, memur, ücretli, kısacası bütün yükü taşıyıp da işlerin yürütümünde söz ve karar sahibi olmıyan emekçi yurttaşları gerçekten yurttaşlık haysiyetine kavuşturacak, onları «Bir Numaralı Yurttaş» durumuna getirecektir. Türkiye İşçi Partisi saflarında teşkilâtlanarak bağımsız bir kuvvet durumuna gelen emekçi halkımız, kendi öz partisine, yani kendi kendisine vereceği oylarla iktidara gelince, başta Büyük Millet Meclisi çalışmaları olmak üzere, bütün ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerde söz ve karar sahibi olacak, işlerini kendi eliyle yürütüp doğrudan doğruya kendisi denetliyecektir.

Türkiye İşçi Partisi, insan haklarını, ekonomik ve sosyal hakları her gün uygulanan canlı kurallar durumuna getirecektir. Türkiye İşçi Partisi, Anayasayı özü, ilkeleleri ve amacıyla eksiksiz, tastamam uygulayacak, sosyal adaleti, sosyal güvenliği hayatımızda gerçekten yararlandırdığımız çeşitli kurumlar biçiminde gerçekleştirecektir.

— Traktör ve biçer - döğör gibi modern tarım makinelerinin bol sayıda ithâli :

Traktör sayısı 1936 - 48 yılları arasında 789 iken 1948 - 57 yılları arasında 42 bin 394'e yükselmiştir. Biçer - döğör sayısı aynı yıllarda 890'dan 5 bin 600'e yükselmiştir. 1948 den sonra beliren bu makineleşme isteği, derebeyi - köylü ilişkilerinden patron - işçi ilişkilerine geçişte makinenin büyük önemini göstermektedir.

— Tarım kredileri :

1947 den sonra Ziraat Bankası ve Devlet tarafından desteklenen yarı resmî birlik ve kooperatifler kanalı ile büyük toprak sahiplerine tarım kredilerinin cömertçe dağıtıldığını görmekteyiz. 1945 - 1948 yılları arasında ortalama yıllık kredi miktarı 200 milyon lira'dan az iken 1949 - 60 yılları arasında yıllık ortalama kredi 1,5 milyar ve hattâ 1957 - 60 arasında 2 milyar lira'yı aşmıştır. Bu krediler Ortaçağ derebeyliğinin zamanımızdaki kalıntılarının büyük bir iştiha ile devletin iç ve dış para kaynaklarını kendi kapitalist gelişmeleri yararına kullandıklarının açık bir delilidir.

— Tarım ürünlerine verilen primler ve devletin yüksek fiyat politikası :

İkinci Dünya Savaşı'nın istisnai şartları dışında, kalkınmada sanayile tanınan öncelik dolayısıyla, 1947'den önce tarım ürünleri daima düşük fiatlar ile değerlendirilmişti. 1947 den sonra tarım ürünlerine tanınan yüksek fiyat ve çeşitli primler, sadece bir zümrenin politik iktidarını kuvvetlendirme yolunda «oy avcılığı» için olmayıp, aynı zamanda, bu zümrenin temsil ettiği büyük toprak sahipleri sınıfının kapitalist dönüşümlerini hızlandırmak içindi.

— Büyük toprak ağası, tıpkı eski derebeyleri gibi, genellikle kendisi işletmeci değildir; toprağının rantı ile geçinir. Bazı hallerde topraklarının küçük bir kısmında işletmecilik yaparsa da gene esas geliri toprak rantıdır.

— Büyük toprak, işletmecilik bakımından küçük parsellere ayrılarak ortakçılık ve benzeri derebeylik kalıntısı usûllerle işletilir.

— Büyük toprak ağası ile ortakçı ve benzerleri arasındaki ilişkiler, sadece bir «kira sözleşmesi» niteliğinde olmayıp daha çok geleneklere dayanan ve ekonomik ilişkiler çerçevesini aşan, hattâ ağaya politik bir nüfuz sağlayan tamamiyle kişisel bağlardır.

— Ortakçı ve benzeri köylü aileler, ağanın toprakları üzerinde, ağaya ait köylerde yaşarlar; kuşaktan kuşağa aynı ağa ailesine hizmet ederler. Topraklar satıldığı zaman toprakla birlikte köyler ve köy halkı da ağa değiştirir. Bu köylü aileleri, hukuk bakımından toprağa bağlı olmayan hür yurttaşlar oldukları halde gerçekte toprağa bağlılardır.

— Bu işletme sisteminde, çift, hayvan, sapan gibi üretim araçları, tohumluk ve benzeri donatım gereçleri genellikle ağa tarafından sağlanır. İşletmecilik ilkel teknikle yapılır. Emegın üretkenliği düşüktür.

bb) Kapitalist tarım işletmeciliği sistemi

Kapitalist işletmecilik, tarıma özellikle 1948 den sonra girmiş ve daha çok Trakya, Batı, Güney ve kısmen Güneydoğu Anadolu'da uygulama alanı bulmuştur. Kapitalist işletmeciliğe geçiş, devlet bütçesi ve dış yardımlar büyük toprak sahipleri yararına kullanılarak şu üç yoldan gerçekleştirilmiştir :

tuplaşma zamanıa daha belirli ve keskin bir hâl almıştır.

Toprak mülkiyetine paralel olarak toprağı işlemeye yarayan üretim araçlarının (çift hayvanları, makine ve âletler) mülkiyet bakımından dağılışı da bu kutuplaşmayı daha belirgin bir duruma getirmiştir. Bundan başka hayvancılığın yaygın olduğı bölgelerde hayvan sürüleri mülkiyeti bakımından da topraktakine benzer bir kutuplaşma vardır.

a. Büyük Toprak Sahipleri

Büyük toprak mülkiyeti, geçirdiğı tarihi değışmeler sonucunda bugün iki ayrı işletmecilik sistemi biçiminde belirlemektedir :

Derebeylik kalıntısı toprak ağalığı sistemi;

Kapitalist tarım işletmeciliğı sistemi.

aa) Derebeylik kalıntısı toprak ağalığı sistemi

Derebeylik kalıntısı toprak ağalığı terimi, bugünkü toprak ağalarının mutlaka eski derebeyi ailelerinden geldikleri anlamını taşımaz; «kalıntı» olan, işletmecilik biçiminin kendisidir.

Öte yandan, bu sistem bugün artık kapalı bir ekonomi sistemi değildir. Çünkü, toprak ağası ulusal ve uluslararası pazarlar için üretim yapmaktadır. Hukuk bakımından da herhangi bir imtiyazlı durumda değildir. Ancak bugünkü toprak ağaları geleneksel olarak eski derebeylik sisteminden artakalmış nüfuzlarını sürdürmektedirler.

Bu sistemin nitelikleri şunlardır :

bağı, gelişmiş yabancı ekonomilerin tamamlayıcı bir unsurdur. Gelişmiş dış kapitalist ülkelerin ekonomik ve siyasî etkileri de Türkiye'yi tarımsal bir memleket olarak ayakta tutmak yönündedir.

Türkiye'nin tarımsal ürünler ihraç eden bir memleket olması durumu, tarımda, genellikle, kaynakların ve araçların mülkiyetini elinde tutan büyük toprak sahipleri sınıfı yararına işlemektedir. Küçük, hattâ orta aile işletmelerinin büyük çoğunluğu dış pazarlarla ilgisi çok sınırlı, hattâ hiç olmayan kapalı işletmelerdir.

Türkiye'de eski tarihlerde yapılmış olan anketlere göre, köylü ailelerinin sayısı 2 milyon 700 bin'in üstündedir. Bunlardan 510 bin ailenin hiç toprağı yoktur. Toprakların köylü aileleri arasında işletme büyüklüğü bakımından dağılımı incelenince, ilk göze çarpan gerçek, orta ve büyük işletmelerin az, yüz dönümden aşağı küçük işletmelerin ise çok kabarık olmasıdır. 1 - 100 dönüm arasındaki küçük toprak parsellerini işleyen köylü ailelerinin sayısı 2 milyon 122 bin'i biraz aşmaktadır; bunlar köylü ailelerinin yüzde 84'ünü teşkil etmektedir. Bunlar Türkiye'nin işlenen topraklarının sadece yüzde 39'unu işlerler. Buna karşılık, 30 bin dönümden 100 bin dönüme kadar olan topraklar, sadece 40 ailenin mülküdür. 100 bin dönümün üstündeki topraklar ise, sadece ve sadece iki ailenin mülküdür.

Daha sonraki anketler, toprak mülkiyet ve işletmeciliğinde bir elde toplanmanın arttığını, orta, hattâ küçük mülk ve işletmelerin ise gittikçe parçalandığını ve bunun sonucu olarak küçük işletmeler sayısı toplamının çoğaldığını göstermektedir.

Böylece tarımda sınıflar ve tabakalar arasında ku-

II. TÜRKİYE'NİN SOSYAL ve POLİTİK YAPISI

A. TÜRKİYE'NİN SOSYAL YAPISI

1. Hâkim Sınıflar

Bütün sanayileşme çabalarına rağmen bugün Türkiye'nin ekonomisi, hâkim niteliği bakımından tarımsal, geri bir ekonomidir. Bunun için üretim araçlarına sahip olup olmamalarına göre farklılaşan sosyal sınıf ve tabakaların meydana getirdiği sosyal yapıyı incelemeye, ekonominin temel sektörü olan tarımdaki üretim ilişkilerini, yani mülkiyet ilişkilerini ele almakla başlayacağız.

Tarımın millî ekonomide ağır bastığını gösteren belirtilerin başında millî gelirin yüzde 42'sinin tarım sektörü tarafından yaratılmakta olması gelir. Ayrıca çalışan nüfusun yüzde 77.4'ü de tarım kesimindedir. Millî ekonominin dışarı ile ilişkisi bakımından da tarım sektörünün ekonomimiz içindeki hâkim durumu açıkça bellidir. Çünkü Türkiye tarımsal ürünler ve ilk maddeler ihracatçısıdır; ithalatını bunlarla karşılamak çabası içindedir. Türk ekonomisi bu geri tarımsal niteliği ile dış pazarlara

Memleketimizin tüketim malları ihtiyacının bir kısmını olsun karşılayan tüketim endüstrisi dalları kurulmuştur. (Dokuma, şeker ve çeşitli gıda endüstrisi kolları gibi.)

Bundan başka memleketimizde bazı temel sanayi kuruluşları da vardır. Bunların başında, Karabük ve Ereğli demir çelik tesislerini, kimya sanayii tesislerini ve çimento fabrikalarını sayabiliriz.

Buna paralel olarak, tarımda da özellikle 1948 yılından bu yana traktör, biçer - döğür gibi ileri teknik araçları stokunda eskisine göre önemli bir artış kaydedildiğini belirtmek gerekir. Fakat şunu da belirtmeden geçemeyeceğiz ki, tarımda kullanılacak ileri teknik araçların yurdumuzda imâl edilmemeleri ve dışarıdan ithal edilmeleri, tarımda donatımın sağlam bir temel üzerine oturmamış olduğuna işarettir.

Sonuç :

Memleketimizin maddi temel yapısı hakkındaki yukarıdaki açıklama, Türkiye'nin geri kalmış bir toplum olduğunu ortaya koymuştur. Gerçekten de her şeyden önce Türkiye'nin üretici kuvvetlerinin teknik seviyesi çağdaş ileri toplumlardaki seviyeden çok düşüktür. Üstelik şimdiye kadar aradaki farkın boyuna açıldığına da ayrıca işaret etmek gerekir. Ancak, Türkiye geri kalmış ülkeler arasında, gerek kişi başına yatırım ve gelir seviyesi, gerekse gelişme potansiyeli bakımından en geri durumda değildir. Köklü reformlar yapılır ve bugünkü sosyal şartlar değiştirilirse, Türkiye kendi imkânlarıyla kalkıp ilerleyebilecektir.

için gerekli endüstriyi kuracak teknik kadronun çekirdeği vardır.

C. BİRİKMiŞ SERMAYE ve DONATIM STOKLARI

Türkiye'nin maddi yapısının en zayıf yanı, tabii servetleri ve işgücünü değerlendirmek için gerekli olan sermaye ve donatım stokunun yetersizliğidir. Bu durum zaten geri kalmışlığımızın bir sonucu ve belirtisidir. Kişi başına Türkiye'de 1959'da 30,5 dolar yatırım yapıldığı halde, ileri memleketlerde, örneğin İngiltere'de 200, Fransa'da 226, Batı Almanya'da 250, Birleşik Amerika'da 452 dolardır. Aslında çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ve batılılaşmak, bu rakamlara ulaşmak demektir.

Beri yandan Türkiye'de yatırımların memleketin ileri teknikle donatılmasını sağlayacak olan üretim araçları sanayiinden çok, diğer alanlara yöneltilmiş olması geri kalmışlığımızın başlıca nedenlerinden biridir.

Ancak, memleketimiz sermaye donatımı bakımından, bugün bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş memleketlere göre umut kırıcı durumda da değildir. Gerçekten başlıca ekonomik faaliyet kollarında, Türkiye İşçi Partisi'nin öngördüğü temel reformlar yapıldığı takdirde, kurulmuş olan bazı tesisler memleketimizin yeni bir kalkınma hamlesine basamak olabilir.

Kara ve demiryollarıyla başlıca şehirlerimiz birbirine bağlanmıştır. Başlıca kıyı şehirlerimizde liman tesisleri ve önemli merkezlerde hava alanları kurulmuştur.

Elektrik enerjisi üreten bazı termik ve idrolik santraller kurulmuş ve bunlar tek bir şebeke halinde birleştirilmiştir.

larının çalışmalarında daha verimli olabilmeleri için onlara yardımcı olan teknisyen, hemşire, laborant gibi orta ihtisas elemanları sayısının belirli bir oranda olması gerekmektedir. Diğer az gelişmiş memleketlerde olduğu gibi bizde de eksikliği özellikle duyulan elemanlar orta ihtisas elemanlarıdır. Bu yüzden yüksek ihtisas gruplarından gereği gibi faydalanılamamaktadır, bu değerli elemanlar ya kendi ihtisasları dışındaki işlerle uğraşmakta, ya da orta ihtisas gruplarının yardımından yeteri kadar yararlanamadıkları için kendileri de tam verimli olamamaktadırlar. Bir kısım değerli uzmanlar ise memleket dışına gitmektedirler. Ayrıca eğitim sistemimizle ekonomik faaliyetler arasındaki dengesizlik ve düzensizlik, gittikçe açığa çıkan bir aydın işsizliği yaratmaktadır. Öbür yandan nüfusumuzun yüzde 60'ı hâlâ okur yazar değildir.

Çok yakın zamanlara kadar teknik eğitim göyerek yetişmiş insanlar, üretimde çalışmak yerine büro işlerine ve diğer hizmetlere kaymışlardır. Ayrıca, özellikle son yıllarda kalifiye işçilerimiz gittikçe artan sayılarda yurt dışına çıkmaktadırlar. Türkiye ölçülerine göre bir kişinin çalışma yaşına girinceye kadar tükettiği kaynakların değeri ortalama olarak 20 bin liradır.

Dışarıya giden bu yetişmiş işgücünü, yurt içinde istihdam edemeyişimizin ne büyük bir kaynak kaybına yol açtığı ortadadır.

Son olarak emek gücünün ileri toplumlardakine göre bilgi ve hüner seviyesi bakımından çok geri oluşu, yurdu-muzdaki kişi başına üretkenliğin çok düşük olması ile de ortaya çıkmaktadır.

Bununla beraber, Türkiye'de kalkınmayı sağlamak

Mühendis sayısı	12.000	
Teknisyen sayısı	20.000	
Ustabaşı sayısı	50.000	
Yetişkin işçi	686.000	
Sıra işçisi	1.322.000	olarak görülmektedir.

Bu rakamlarda çeşitli derecede teknik bilgi sahibi grubun (ilk dört grubun toplamı 768 bin) sıra işçisi sayısına oranının yüksek oluşu, ilk bakışta işgücümüzün teknik bilgi seviyesi hakkında yukarıda verdiğimiz hükümlerle çatışır gibi gözükmemektedir. Oysa bu durum, sanayimizin genel olarak atölye imalâtı seviyesini pek fazla aşmamış olmasının sonucudur. Bu rakamların ifade ettiği teknik bilgi, bu çeşit-az gelişmiş bir sanayiın belirlediği seviyededir; modern teknikli gelişmiş büyük sanayiın kullandığı ihtisaslaşmış, aşırı iş bölümüne bağlanmış işgücünün bilgisi değildir.

Nitekim, 1960 yılında imalât sanayii işçilerimizin ancak yüzde 26,8'inin orta ve büyük işletmelerde çalışması, sanayi işletmelerimizin yarıya yakın bir kısmının 4 ilâ 9 işçi çalıştıran küçük işletmeler olması, üçte birinin de mevsimlik ya da süreksiz çalışan işyerleri bulunması, sanayimizin bu geri durumunu yansıtmaktadır. Kaldı ki, bunlar arasında en büyükleri bile gelişmiş memleketlerdeki benzerleri yanında cüce kalmaktadırlar. Böylece, çalışan nüfusumuzun büyük çoğunluğu geri teknikle çalıştığından bunların üretkenliği ileri toplumlara kıyasla çok düşüktür.

Bundan başka, hüner ve bilgi sahibi işgücünün kendi içinde ayrıldığı gruplara baktığımız zaman, bunlar arasında, yani yüksek ihtisas grupları ile orta ihtisas grupları arasında da bir dengesizlik görülmektedir.

Mühendis, mimar, doktor gibi yüksek ihtisas eleman-

Bu durum köylerden şehirlere akını hızlandırmakta ve şehirlerde gecekonduların toplandığı yoksulluk bölgelerini gittikçe arttırmaktadır. 1960 yılında iş bulmak amacı ile göç edenlerin oranı, toplam nüfusun yüzde 11'ini bulmuştur. Böylece, hızla gelişmek için bütün iş gücünü seferber etmek zorunda olan Türkiye'de bugünkü ekonomik ve sosyal sistemin bozukluğu yüzünden eldeki işgücünün kullanılmadığı, israf edildiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Şu halde, işsizliğe kesin bir çare bulmak, kalkınma dâvamızın gerçekleşmesi konusunda en başta ele alınacak bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

12 milyon 740 bin olarak tahmin edilen çalışan nüfusun ana sektörlerde yüzde dağılımı, 1962 yılı için Plânlama Teşkilâtı'nın tahminlerine göre tarımda yüzde 77,4, sanayide yüzde 9,8, hizmetlerde yüzde 12,8'dir. Sadece bu rakamlar bile Türkiye'nin az gelişmiş, geri kalmış bir toplum olduğunu göstermektedir.

Emek gücünün niteliği bakımından yapılacak bir değerlendirme de bu sonucu esasen doğrular. Nüfusumuzun yüzde 77,4'ü tarımda çalışmaktadır. Tarımda ekili - dikili 23 milyon küsur hektar toprağın sadece 3 küsur milyon hektarı traktör ve ileri teknik seviyede olan araçlarla işlenmekte, geriye kalan 18 milyon küsur hektarın büyük kısmı en ilkel bir araç olan karasabanla ve en geri tekniklerle işlenmektedir. Bunun sonucu olarak çalışan nüfusumuzun yüzde 77,4'ünün teknik bilgi derecesi de karasaban seviyesinde bulunmaktadır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın verdiği rakamlara göre 1962'de sanayi ve hizmetlerde :

artmaktadır. Nüfusun bugünkü yaş grupları bileşimi ve bu hızlı nüfus artışı yüzünden önümüzdeki 15 - 20 yıllık dönemde Türkiye'de işgücü arzında sürekli bir fazlalık olacağı beklenmektedir. Bu durum, bugün bile çok önemli olan işsizlik meselesinin, bugünkü sosyal ve ekonomik şartlarda köklü dönüşümler yapılmadığı takdirde, daha da ağır bir hâle geleceğini göstermektedir. Ne var ki, bu gün yönetici çevreler işsizlik meselesini sadece nüfusun hızlı artışına bağlamakta ve gerçekte sosyal ve ekonomik bir mesele olan işsizliğin ancak sosyal ve ekonomik tedbirlerle ortadan kaldırılabileceği gerçeğini gözlerden saklamaya çalışmaktadırlar. Bunun için, çözüm yolu olarak «Doğum kontrolü» nu ileri sürmektedirler. Oysa, nüfus artış oranları arasındaki hareketler sosyal kanunlara bağlı bulunmakta, nüfus artış hızı da kişi yaşayışındaki maddî ve kültürel iyileşmelere paralel olarak normal bir seviyeye girmektedir. Nitekim ailelerin geçinme, yaşama ve kültür seviyelerinin artmasıyla doğum oranlarının azaldığını gelişmiş ülkelerin nüfus istatistikleri ispat etmektedir. Bunun için Türkiye İşçi Partisi, nüfus meselesinin de, bütün millî meselelerimiz gibi, ancak köklü ekonomik ve sosyal dönüşümler sonucunda çözülebileceğine inanmaktadır. Aneak, kişinin çocuk sahibi olma, ya da olmama isteğini kişi hürriyetleri açısından görmekte ve bu hürriyeti kısıtlayan yasakları kaldırmayı da görevleri arasında saymaktadır.

Hükümetin Kalkınma Plânı'nda 1962 de işsizler sayısı 1,5 milyon olarak hesaplanmıştır. Plânlı Döneme Geçiş için 1962 yılı Program Tasarısı'nda «Tarım sektöründe 1958 yılında 3,5 milyon gizli işsiz bulunduğu tahmin edilmiştir. 1961 yılında bu rakamın artmış olduğu söylenebilir» denilmektedir.

kiye'nin 5 bin kilometreyi aşan kıyıları gerek ulaştırma bakımından, gerek deniz ürünleri bakımından, gerekse turizm bakımından çok önemli bir zenginlik kaynağı teşkil etmektedir.

Türkiye'nin toprak varlığı 78 milyon hektar'dır. Bunun yüzde 17'si ürün getirmeyen topraklar, yüzde 14'ü ormanlar, yüzde 37'si çayır ve otlaklar, yüzde 32'si (yüzde 10'u nadasa ayrılan topraklar olmak üzere) ekili - dikili topraklardır. Toprak varlığımız, tarımda olumlu bir gelişmeye elverişlidir. Fakat geri üretim tekniği ve bugünkü toplum düzeninden doğan olumsuz şartlar, bu gelişmeyi önlemekte ve toprak varlığımızı tehdit etmektedir.

Orman bakımından Türkiye bugün başka memleketlere göre zengin sayılamaz. Üstelik asıl orman diyebileceğimiz ağaçlık bölgeler de az yer tutmaktadır. Dağılış bakımından da ormanlık bölgeler kıyıların denize bakan yamaçları üzerinde toplanmış bulunmaktadır. Orta Anadolu çıplak bir yayla halindedir. Beri yandan ormanlarımızın hızla azaldığı bir gerçektir. Bu tehlike ile ciddi şekilde savaşılması gerekir. Ormanlarımızdan gerek endüstrimizde, gerekse ihrac maddesi olarak yararlanılmaktadır.

Türkiye yeraltı zenginlikleri bakımından da, gerekli incelemeler eksik olmakla birlikte, yoksul sayılamaz. Endüstrileşmemiz için gerekli olan belli başlı madenler, kömür, demir, krom, bakır, kükürt, petrol v. s. memleketimizde vardır.

B. İŞGÜCÜNÜN NİCELİĞİ ve NİTELİĞİ

Türkiye'nin nüfusu, 1960 sayımına göre 27 milyon 830 bin'dir, her yıl yüzde 2,8 gibi çok yüksek bir oranla

I. TÜRKİYE'NİN MADDİ YAPISI

Türkiye'nin maddî yapısını,

A. Tabiat kaynakları,

B. İçgücünün niceliği ve niteliği,

C. Birikmiş sermaye ve donatım stokları belirler.

A. TABİAT KAYNAKLARI

Tabiat kaynakları denince, iklim şartları, topraklar, akarsular, denizler, göller, ormanlar ve madenler gibi tabii zenginlikler anlaşılır.

Türkiye, yaşamaya en elverişli olan mutedil iklim kuşağındadır. Ayrıca, bölgeler bakımından iklim şartlarında büyük çeşitlilikler gösterir. Toprak ve iklim şartlarının çeşitli ürünler yetiştirmeye, özellikle ihraç edilebilir ürünler yetiştirmeye elverişli olması, ekonomimiz için temel bir kuvvet kaynağıdır. Bununla birlikte Orta ve Güneydoğu bölgelerindeki yağış azlığı, sulama işlerini başlıca bir mesele olarak ortaya çıkarmaktadır. Bugün ekilen - dikilen toprakların sadece yüzde 4 kadarı sulanmaktadır. Türkiye'nin akarsuları ulaştırmaya elverişli değildir; ancak bunlardan enerji kaynağı olarak ve ayrıca sulama işleri için yararlanmak mümkündür. Tür-

lanılma biçimi demek olan **politik yapı**'nın incelenmesine götürecektir.

Temel dâva, Türkiye'nin, mümkün olan en büyük hızla, demokratik düzen, sosyal adalet ve bağımsızlık içinde gelişip ilerlemesi olduğuna göre, bütün bu konular, bu nitelikte bir kalkınmayı gerçekleştirmedeki rolleri bakımından ele alınacaktır.

—

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI

gerçeklerimize yönelerek, bilim ışığında Türkiye'ye özgü kalkınma yolunu bulmamız gerekiyor.

Türkiye'nin gelişmesi, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşması dâvasının, her şeyden önce bir ekonomik kalkınma işi olduğunu, bugün artık herkes kabul etmektedir.

Ekonomik faaliyetler, tabiat kaynaklarının, emek gücü ve araçlarla işletilerek yaşamayı sağlayan ürünlerin elde edilmesi ve bunların dağıtılması için gerekli faaliyet ve hizmetlerin bütünüdür. Bu faaliyetler tek tek kişiler tarafından değil, bir işbölümü çerçevesi içinde toplu halde yürütüldüğünden ekonomik faaliyetlerin tümü bir sistem teşkil eder. Bu sistem içinde üretim ve dağıtım faaliyetlerine katılan insan grupları, farklı durumdadırlar. Bu farklılaşma sadece iş bölümünden ileri gelen bir farklılaşma değildir. Önemli olan farklılaşma, tabiat zenginliklerine ve üretim araçlarının mülkiyetine sahip olanlarla, olmayanlar arasındaki farklılaşmadır. Çünkü mülkiyet farkları, toplumun çeşitli sınıfları arasında gelir ve yaşama seviyesi farkları yaratmakla kalmayıp, daha önemlisi, ekonomik ve siyasi nüfuz ve hâkimiyet farkları doğurmaktadır.

Bu bakımdan yurt gerçeklerinin incelenmesine, Türkiye'nin tabiat kaynaklarını, üretim araçlarının ve emek gücünün niceliğini ve niteliğini, birikmiş sermaye ve donatım stoklarını incelemekle başlayacağız. Bu bize Türkiye'nin **maddî yapısı**'nın ne olduğunu gösterecektir. Bundan sonra, sırası ile, ekonomik faaliyetler sistemi içindeki yerlerine göre farklılaşan sosyal grupları, yâni sınıf ve tabakaları, karşılıklı ilişkileri ile bir bütün olarak kapsayan **sosyal yapı**'yı ele alacağız. Sosyal yapının aydınlatılması, bizi, kamu gücünün sosyal sınıflar açısından kul-

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN MADDÎ, SOSYAL ve POLİTİK YAPISI

Türkiye'yi mümkün olan en büyük hızla geliştirmek, ileri bir memleket hâline getirmek istiyoruz. Bu gelişmenin üstelik demokratik yolda, sosyal adalet ölçüleri içinde olmasını, milli bağımsızlığımıza gölge düşürmemesini de istiyoruz.

En kestirme yolun, ileri toplumların yolunu tutmak, onların yöntemlerini benimsemek olacağı düşünülebilir. Başka milletlerin kalkınma ve ilerleme konusundaki deneylerinden geniş ölçüde elbette yararlanılacaktır; çünkü bütün toplumlar için geçerli genel gelişme kanunları vardır. Ama bütün toplumların uygulayabilecekleri tek bir yol yoktur; her toplumun kendi tarihinden gelen ve yapısında, yaşantısında yansıyan bir takım özellikleri bulunur. Genel olarak aynı yapıda olan toplumlar bile, birbirlerinin tıpatıp eşi değildirler. Üstelik toplumların gelişme seviyeleri de başka başkadır.

Bundan dolayı, taklitçiliğe heveslenmeden, kendi

Başlıca bu üç yoldan memlekette derebeylik kalıntısı büyük toprak sahiplerinin Ortaçağ artığı tarım usullerini bırakarak modern, makineli tarıma geçmeleri hızlandırılmıştır.

Tarımda kapitalist işletmeciliğe doğru gelişme sonucunda büyük toprak sahipleri dış pazarla, yabancı sermaye ve çıkar çevreleriyle daha sıkı ilişkiler kurmuşlardır. Böylece bu sınıf daha güçlü, daha nüfuzlu hâle gelmiş ve Türkiye'nin ekonomik - sosyal hayatı da tutucu kuvvetlerin nüfuzuna daha çok girmiştir.

b. Tüccarlar

Türkiye ekonomisinin derebeylik kalıntısı bir üretim sistemini hâlâ sürdüren tarım temeli üzerinde az gelişmiş bir kapitalizm yer almaktadır. İç pazarı gelişmemiş, ilk maddelerle tarım ürünleri ihracatçısı ve mamûl eşya ithalâtçısı olan Türkiye'de bu duruma uygun olarak, ihracatçı ve ithalâtçı tüccarlar, kuvvetli ve hâkim bir tabaka teşkil ederler. Bu tabakanın nisbeten daha ağır basan büyük toprak sahipleri sınıfı ile yakın bağları vardır. Ayrıca, büyük toprak mülkiyeti ile ithalât ve ihracat ticaretinin aynı kişiler elinde toplandığına da rastlanmaktadır.

Yabancı sermaye çevrelerine dış ticaret yolu ile bağlı olan bu ithalâtçı ve ihracatçı tabaka, sömürücü yabancı sermayenin Türkiye'de aracılığını ve temsilciliğini yapmaktadır. Türkiye ekonomisinin bağımlı kalmasında, hızla sanayileşmemiş olmasında bu tabakanın tutucu etkileri büyüktür.

Bu tabakanın bir yandan büyük toprak sahipleriyle genel olarak çıkar birliği hâlinde olması, bir yandan da yerli sanayiinin gelişmesini kendi çıkarlarına uygun bul-

maması, köklü reformlara karşı çıkması sonucunu doğurmaktadır.

Ayrıca bu durum yabancı sermaye çevrelerinin de çıkarına uygun düştüğünden, yabancı sermaye bunların reformlara karşı tutumunu desteklemektedir. Avrupa Ortak Pazarı'na katılma kararı, bu iç ve dış çıkar beraberliğinin bir sonucu olarak görünmektedir.

İç pazarın gerektiği kadar gelişmemiş olması yüzünden, tüccar tabakasının iç ticaretle meşgul olan kısmı, ithalâtçılar ve ihracatçılar yanında çok daha güçsüz ve onlara bağlı durumdadır. Bununla birlikte iç ticaret grubu da, küçük ve orta tarım üreticilerini ekonomik baskı altında tutmakta, ürünleri onlardan çok düşük fiyatla satın alıp şehirlerde çok yüksek fiyatla satarak küçük üreticiler ve şehirli tüketiciler sırtından zenginleşmektedir. Kasabalı tüccarlar ayrıca köylüyü borçlandırarak bu yoldan da onları sömürmektedirler.

İç pazarın zayıflığı dolayısıyla iç ticaret yapan tabaka, ticaretlerini genişleterek modern bir ticaret işletmeciliğine gidememekte, biriken sermayelerini genellikle taşınmaz mallara ya da sanayi imalâtının ilk safhasını teşkil eden işlere yatırarak ekonomik durumlarını kuvvetlendirmektedirler. Sosyal ve ekonomik tutumları ve zihniyetleri bakımından tüccarlar tabakasının bu grubu da, ithalâtçi ve ihracatçılar gibi tutucu, hattâ onlardan da gericidirler.

c. Sanayiciler

1932 - 39 döneminde devlet eliyle bir sanayileşme çabasından sonra 1948 den bu yana özel sanayi sektörü oldukça önemli bir gelişme göstermiştir. Ama bu sanayileş-

me ne hızı, ne de yapısı bakımından Türkiye'nin tam sanayileşip kalkınmasını ve ekonomik bağımsızlığa kavuşmasını sağlayacak nitelikte değildir.

Sanayimizde en gelişmiş kol, basit tüketim eşyası yapımıdır. Gümrük tarifeleriyle korunan bu sanayi kolu, hâlen yabancı mamûleriyle rekabet hâlinde olmadığından, millî bir sanayi olarak yabancı sanayie karşı belirli bir direniş göstermemekte, hattâ son zamanlarda onunla işbirliği kurmak eğilimindedir.

1950 den bu yana montaj ve ambalaj sanayii niteliğini taşıyan bir takım sanayi dalları gelişmektedir. Bunları gerçek anlamda bir sanayileşme hareketi sayıyacağımızdan başka üstelik bu yoldan yabancı sermayenin yurt içine girdiğini de görmekteyiz. Böylece ticaret kapitali gibi sanayi kapitali de «aracı» bir nitelik göstermektedir.

Sanayileşmenin temelini teşkil edecek ve millî sanayi diye adlandırılmaya lâyık olacak temel sanayi dalları (ağır sanayi) özel sektör alanında kurulmamıştır. Özel sektörün yukarıda sözü edilen işletmeleri de henüz genellikle atölye imalâtı sınırlarını pek aşmamıştır.

Ayrıca, sanayiciler devlet müdahalesini kendilerine yardım ve kolaylıklar sağlamak için istemekte; fakat sanayide devlet işletmeciliğine şiddetle karşı koymakta ve tasfiyesine çalışmaktadır. Bir yandan da işçi sınıfının Anayasa teminatı altındaki haklarını tanımamak için her çareye başvurmakta, işçi sınıfına karşı sıkı bir mücadele yürütmektedir.

Sanayici grubu aslında dinamik bir sosyal zümre olduğu halde, Türkiye'de yabancı sermayenin baskısı ve sosyal adaletin sağlanması yolundaki mücadelelerin şid-

detlenmesi karşısında toprak ağaları ve tüccarlar ile işbirliği yapmak eğilimindedir. Ama, Avrupa Ortak Pazarı'nın gümrük duvarlarını kaldıracı gelişmesi, bu dış baskıyı apaçık bir duruma getirerek, sanayicilerimizi de zamanla yabancı sermayenin etkilerine karşı çıkmaya zorlayabilir. Nitekim şimdiden bunun ilk belirtileri başlamıştır.

Bu kısa incelemeden de anlaşılacağı üzere, sanayiın memleket ekonomisindeki yeri zayıftır ve buna bağlı olarak sanayiciler, büyük toprak sahiplerinin, ithalâtçı ve ihracatçı tüccarların yanında çok daha güçsüzdür.

Sonuç : Büyük toprak sahipleri, ithalâtçı - ihracatçı tüccarlar, sanayiciler ve malî sermaye çevreleri halk sınıf ve tabakalarına hâkim bulunmaktadır. Bu duruma tabiat kaynaklarına, üretim araçlarına, birikmiş sermaye ve donatım stoklarına sahip olarak gelmişlerdir. Bunun sonucu olarak da ürünlerin mübadele sistemini, emeğin çalışma şartlarını belirleyerek milli gelirden en büyük payı almaktadırlar. Bu suretle memleket ekonomisini ve politik hayatını kendi çıkarlarına etkilemektedirler. Ve böylece bütün emekçi halk sınıf ve tabakalarını nüfuz ve hâkimiyetleri altında tutmaktadırlar.

d. Malî Sermaye Çevreleri

Memleketin ekonomik hayatına hâkim olan büyük toprak sahipleri, ithalâtçı - ihracatçı tüccarlar ve sanayiciler mevcut bankalarda hisse sahibi olarak ve yeniden bankalar kurmak suretiyle malî sermayedarlık merhalesine de ulaşmış ve böylece kredi ve sigorta alanlarını da kontrolleri altına almışlardır. Ayrıca halk tasarrufunu da kanallı etmek suretiyle malî ve ekonomik güçlerini arttırmışlardır.

Az gelişmiş ülkelerin bir özelliği de nakdi sermaye kıtlığıdır. Bu durum mali sermayeyi ellerinde bulunduranlara önem kazandırmaktadır. Sermaye kıtlığı, serbest piyasadaki faiz haddini yükseltir. Oysa bankaların ve benzeri mali kurumların verdiği kredilerin faiz hadleri kanunla çok daha düşük olarak tesbit edilmiştir.

Sermaye dağıtmak durumunda olanlar ve bunu etkileyebilenler, istedikleri zümreleri - işverenleri ve tüccarları - bu iki faiz haddi arasındaki farktan yararlanılabilecek durumdadırlar. Buna karşılık, kredi suretiyle dağıtılan bu sermayenin toplanmasında, küçük tasarruf sahibi halka verilen faizin haddi, kanunla çok düşük olarak tesbit edilmiştir.

Neticede, küçük tasarruf sahibine az faiz getiren mevduat, iki safhada, iş adamlarına (bankacılar ve tüccarlar) büyük kârlar sağlamaktadır.

Devlet işletmeciliği

Üretim araçlarının mülkiyeti konusunda devlet sektörünün de önemli bir yeri vardır. En güçlü modern sanayi işletmelerimiz devlet sektöründe bulunmaktadır. Sanayi sektörünün güçlü bir kısmının devlet elinde bulunması, ilk bakışta, özel mülkiyet sahibi sınıfların kuvvet ve nüfuzunu kıran bir faktör gibi gözükebilir. Oysa, devlet sektörü, özel sermayenin güçsüzlüğünden doğmuş ve bu güne kadar onu güçlendirmeye hizmet etmiştir.

Cumhuriyet kurulduktan sonra ekonomik hayatın özel sektör eliyle yürütülmesi, bir süre, genel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Ancak, bu yolda alınan kararlar ve «Sanayii Teşvik Kanunu» gümrük tarifelerindeki koruyucu

tedbirlere ve özel sektörü desteklemek üzere kurulan mali kurumlara rağmen, sanayileşme hareketi milli ekonomide beklenen olumlu sonuçları vermemiştir. Üstelik bir yandan da milli savunmamızı daha etkin bir hâle getirmek ihtiyacı, Cumhuriyet hükümetini önceleri ekonomik hayata müdahaleye yöneltmiş ve daha sonra bir devlet kapitalizmine götürmüştür. Bunun sonucu olarak, ekonomik gücü ve politik gücü elinde tutan bir bürokratik tabaka meydana gelmiştir. Devletin ekonomik hayata müdahalesi arttıkça, özellikle devlet ihalesinde ve ithalât - ihracat işlerinde bürokratik tabakanın üst kademeleriyle özel sektör mensupları arasında çok yakın bağlar kurulmuş ve çıkar birlikleri meydana gelmiştir. Bu çıkar birliği ve bağlantı, dış yardım ve krediler dolayısıyla gittikçe kuvvetlenmiştir.

2. Orta sınıflar

a. Küçük Tüccar, Esnaf ve Zanaatkârlar

Bu sınıfa kendi dükkânına sahip, perakende ticaret yapan küçük tüccar ve esnaf ile kendi işyerinde bir iki yardımcı ile ya da ailesi fertleriyle çalışan zanaatkârlar girer. Aslında bu sınıf, eski düzen ticaret ve sanayi faaliyetlerinin doğurduğu bir sınıftır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dış kapitalist ekonomilerin hâkimiyeti altına girmesiyle esnaf ve zanaatkârların lonca teşkilâtı bozulmuş, fakat büyük çapta tam bir sanayileşme gerçekleşemediğinden, ticarete küçük esnaf ve sanayide el sanatları bugüne kadar süregelmiştir. Az gelişmişliğimizin bir sonucu olarak bu sınıflar hâlâ kalabalık ve önemlidir, fakat büyük ticaret ve sanayi sermayesinin baskısını da hissetmektedirler.

Perakende ticaret yapanlar, kasabalarda çoğu zaman toprak, mal, mülk sahibi, şehirlerde de arsa, apartıman gibi taşınmaz mallar sahibi olduklarından, bunların durumu genellikle el sanatlarıyla uğraşan zanaatkârlardan daha iyidir. Perakende ticaret yapanların küçük esnaf diye adlandırabileceğimiz alt tabakasının durumu daha sıkıntılıdır. Ama yine de küçük ticaret ile büyük ticaret arasında, el sanatlarıyla büyük sanayi arasında olduğu gibi aşılması zor bir ayırım bulunmamakta ve küçük ticaret daima büyümeye doğru bir eğilim göstermektedir.

Bu orta tabakalardan, durumu gerçekte sallantıda ve sıkışık olanı, küçük el sanatlarıdır. Ancak küçük el sanatları denilince, sırf vergi ve çalışma mevzuatının yükümlerinden kaçınmak amacıyla çeşitli imalât safhalarına göre küçük birimlere bölünen sanayi işletmelerini bunlardan ayırmak gerekir. Bu gibi sanayi işletmelerinin sahipleri, işe emekleriyle katılan ustalar değil, sadece sermaye koyan kişilerdir. Çalışanlar ise, kalfa ve çırak değil, sanayiın gerektirdiği teknik iş bölümünün bir safhasına katılan işçilerdir. Bu durum, bütün imalât safhalarını teknolojinin gerektirdiği biçimde bütünleştiren sanayiın sağladığı üstün verimliliğe engel olduğu gibi, bu türlü işletmelerde çalışan işçilerin iş güvenliği ve iş saatleri ile ücret bakımından en elverişsiz şartlar altında çalıştırmalarına ve istenildiği anda işten atılmalarına imkân vermektedir.

Karma ekonomi düzeninde perakendeci küçük tüccar ile el sanatlarında çalışan zanaatkarların önemli görevleri vardır. Birinciler, malları tüketicilerin ayağına kadar götürmek hizmetini yerine getirirler. Zanaatkarlar ise, sanayiın her kolunda modern işletmeler kuruluncaya

kadar tüketim malları ihtiyacını karşılamakta önemli rol oynayacaklardır. Hattâ, el hünerinin, sanat zevkinin ağır bastığı bazı işlerde el sanatları, tam bir sanayileşme gerçekleşikten sonra da devam edecektir. Bugün zanaatkârlar tabakası, kredi ve ilkel madde bulamama, mamûllerini gereği gibi pazarlayıp değerlendirmeme sıkıntısı içindedir.

Yukarıda kısaca belirttiğimiz şartlar dolayısıyla küçük esnaf ve zanaatkârlar tabakası geçim sıkıntısı içinde ve geleceklerinden güvensiz durumdadırlar. Bundan ötürü ekonomik ve sosyal gelişmelere daha istekli ve eğilimli hâle gelmişlerdir. Gelir ve vergi dağılımında adalet, sosyal sigortaların genişletilerek bunları da içine alması, sosyal hizmetlerin halkın ayağına götürülmesi, iç pazarın genişletilmesi, kısacası Anayasanın temel hak ve hürriyetlerinin ve ilkelerinin tam ve eksiksiz uygulanması ve kalkınmanın başarılması, bu tabakaların çıkarlarına uygundur; hepsi onların yararınadır. Ama bu tabakalar, kendi başlarına güçlü olmadıklarından, ancak işçi sınıfı ve öbür emekçi kitlelerle iş ve kader birliği halinde aynı politik teşkilât içinde veya etrafında toplanıp hareket ederek toplumun gelişme ve kalkınmasında ve kendi çıkarlarını sağlamakta etkili olabilirler.

b. Orta Toprak Sahipleri

Son dönemde, tarımda yer alan gelişmelerden büyük toprak sahiplerinin yanı sıra orta toprak sahipleri de az çok yararlanmış ve bunlardan bir kısmı başı darda küçük köylüden satın almak, borç karşılığı saymak, vaktiyle haricen sattıkları topraklar üzerinde ellerinde tuttukları tapuya dayanarak hak iddia etmek gibi çeşitli yollardan yeni topraklar edinip büyüme eğilimini göstermişlerdir. Bir yandan da köyde bakkallık, traktör, kamyon

ve jip işletmeciliği yaparak durumlarını düzeltmişlerdir. Bununla birlikte Türkiye tarımının belirgin niteliği, yarımına güvenle bakan, refahlı, kalabalık bir orta köylü tabakasının bulunmasıdır.

Orta sınıf toprak sahiplerinin bir bölümü de, kasaba veya şehirlerde oturan, tarımdan başka işlerle uğraşan kimselerdir. Bunlar, topraklarını kiraya, daha çok ortakçıya verip işletirler; bazıları da topraklarını köydeki akrabalarına bırakıp gitmişler, toprağın mülkiyetine sahip bulunmakla beraber, onun işletilmesiyle ilgilerini kesmişlerdir.

c. Memurlar, Ücretliler ve Serbest Meslek Sahipleri

Orta sınıfın bir başka önemli bölümü de kamu sektörü ile özel sektörün ücretli ve maaşlı memurları ve serbest meslek mensuplarıdır. Bunlar tümünde çeşitli derecelerde okul eğitiminden geçmiş, toplumun öbür sınıf ve tabakalarına kıyasla daha aydın sayılabilecek bir gruptur.

Genellikle bunlar orta sınıfa girerler, ama yüksek ihtisas eğitimi görmüş bir kısım serbest meslek mensuplarıyla özel sektörün yüksek kademelerindeki maaşlı ve ücretliler, yüksek gelirleri ve bunun sonucunda edindikleri mal ve mülk ile daha ziyade zengin üst sınıflarla kader birliği ederler. İdareci kadronun en üst kademelerinde ve politik mevkilerde bulunanların da durumu genellikle böyledir. Beri yandan, maaş ve ücretleri çok küçük, yaşama seviyeleri çok düşük olan alt kademeleri, emekçi halk kitlelerinden saymak yerinde olur. Bunlar, şiddetli bir geçim sıkıntısı içindedirler; üstelik, okumuş, yazmış «memur veya serbest meslek sahibi» olmanın verdiği bir «içtimai mevki» anlayışına da sahip bulduklarından, geçim sıkıntısını ayrı bir keskinlikle duymaktadırlar. Ye-

teri kadar iş yapma imkânını bulamayan, yüksek tahsilli, fakat dar gelirli serbest meslek sahiplerinin durumu da böyledir. Bu yüzden şehirli orta sınıfın bu tabakaları huzursuz, hallerinden şikâyetçi, sosyal değişmelere ve gelişmelere eğilimli, sosyal adalet ve sosyal devletten yandırlar.

Emekçi halk kütlelerinin bağımsız bir politik kuvvet olarak teşkilâtlanmaları ve böylece güçlenmeleri hâlinde bu orta sınıfın bunlarla iş ve kader birliği ederek devrimci cephede yer alması eğilimi gittikçe kuvvetlenecektir.

Yine bu tabaka içinde yer alan aydınlara, yani ülkücü subay ve idarecilerle düşünörlere, yazarlara, bilim adamlarına, öğretmenlere, sanatçılara ve gençliğe özel bir yer ayırmak gerektir. Bu aydın tabaka tarihi gelişmemizde sayılarının azlığı ile orantılı olmıyan bir rol oynamışlar, ülkücü aydınlar, Osmanlı devletinin batı uygarlığına yönelişini devamlı mücadeleleri ile etkilemişlerdir.

Kurtuluş savaşı Türkiyesi, bir yönü ile de ilerici aydınların eseridir. Zira tarihimizde ilk def'a olarak halkla iş ve kader birliği etme fırsatına kurtuluş savaşı yıllarında kavuşan aydınlar, halktan esinlenen ölümsüz ATATÜRK'ün önderliğinde halkla omuz omuza Cumhuriyet Türkiyesinin temellerini atmışlardır.

Toplumumuzun gelişmesinde olumlu bir rol oynamış olan bu aydınlar arasında ikinci Meşrutiyetten bu yana, zayıf da olsa toplumcu düşünceyi temsil eden akımlar da belirmişti. 27 Mayıs hareketi ile Anayasa teminatı altında gittikçe kuvvetlenen, gelişen toplumcu düşüncenin yurt meselelerine kesin çözüm yolu bulmamıza ışık tuttuğu şüphesizdir.

Bugün de ilerici aydınlar ve ATATÜRK'cü gençlik, halkla iş ve kader birliği ettikleri nisbette Türkiyenin gerilikten kurtulması dâvasında etkin bir rol oynayacaklardır. Bunun için bu sosyal tabakanın yalnızlıktan kurtularak halkla gerçek ilişkiler kurması gerekir. Böylece hem kendisi düşüncelerini aksiyona geçirmek imkânını bulacak, hem de işçi sınıfının ve halk kütlelerinin politik bilince kavuşmasına yardımcı olacaktır. Toplumcu düşüncelerin aydınlar arasında gittikçe yayılması ve işçi sınıfımızın politik bir varlık olarak güçlenmeye başlaması, aydınları ve ATATÜRK gençliğini bu olumlu yola hızla itmektedir.

3. Türk İşçi Sınıfı ve Topraksız Köylü

a. Sanayi İşçisi

Türk işçi sınıfı hareketinin oldukça eski ve zengin bir tarihi vardır.

Türk işçi sınıfı, milli el sanayiinin 19 uncu yüzyıl başlarında çökmeye başlaması ve ilk fabrikaların kurulmasıyla doğmuştur. 1816 - 1845 yılları arasında, özellikle ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için ilk devlet fabrikaları kurulmuştur. 1845 ten sonra yabancı ve gayrimüslim yerli sermayenin kurduğu fabrikalar açılmıştır. Böylece İstanbul, Bursa, İzmit, Adana, İzmir, Tarsus gibi şehirlerimizde sayıları hızla artan sanayi işçisi toplulukları meydana gelmiştir.

Beri yandan, Adana'da pamuk yetiştirilmeye başlanması üzerine, 1820 den sonra bu şehirde ilk çekirdeğini Mısır'dan getirilen tarım işçilerinin teşkil ettiği bir tarım işçileri topluluğu ortaya çıkmıştır.

Avrupa kapitalizmine demiryolu imtiyazlarının veril-

mesi ve başta kömür olmak üzere maden ocaklarının işletmeye açılması, işçi sınıfımızın kısa zamanda sayıca büyümesine ve yurt sathına yayılmasına yol açmıştır.

Kurulan fabrikalar ve açılan iş yerleri, milli el sanatlarının çökmesi üzerine sayıları gittikçe kabaran işsiz usta ve çırakların hepsine iş sağlayacak sayıda ve büyüklükte olmadığından, emek gücü arzı, istihdam ihtiyacını kat kat aşmıştır.

Bu durum ve ayrıca yabancı sermayenin imtiyazlı oluşu, işçi gündeliklerinin son derece düşük (4 - 7 kuruş) ve çalışma şartlarının dayanılmayacak kadar ağır olmasına yol açmıştır. Bu ağır şartlar altında zaten fabrika çalışma düzenini de tamamen yadırgamış olan işçiler, çok geçmeden ortak meselelerini ve çıkarlarını kavramaya başlayınca ilk topluca direnme hareketleri kendini göstermiştir.

İşçi sınıfımızın haklarını kazanmak için giriştiği ilk toplu hareketler hakkında kesin bilgilere sahip değiliz; sadece bazı istidlâllerde bunabiliyoruz. Meselâ, 1845 tarihli Polis Nizamı'nın 12. maddesindeki : «İşini gücünü terk ile mücerret tatil-i masalihi ibat garezinde olan amele ve işçi makulelerinin cemiyetlerinin def ve izalesiyle ihtilâl vukuunun önü kestirilmesi» hükmü, Türk işçilerinin 1845 ten önce çalışma şartlarının düzeltilmesi, ücretlerin artırılması için toplu bir halde harekete geçerek hep birlikte işlerini bıraktıklarını ve o çağdaki iktidarın bundan telâşlanarak bu gibi olayları bir ihtilâl başlangıcı saydığını ortaya koyuyor. Ama bilinen ilk toplu hareket, 1872 yılı ocak ayında İstanbul Tersaneleri işçilerinin, ücretlerin verilmemesi yüzünden grev ilân ederek, aralarından 500 - 600 kişilik bir grubu Sadriâzam'a ve Padişah'a dilekçe vermek için yollamış olmalarıdır.

İlk işçi derneklerinin kuruluşu da bu tarihlere rastlar. Bunlar daha çok birer yardımlaşma sandığı mahiyetinde olan kuruluşlardır. Bu hareketleri, çeşitli meslek dallarında çalışanların haklarını savunan kuruluşlar meydana getirme teşebbüsleri izlemiştir.

Bu arada, uyanık bazı işçi liderlerinin politik bilince kavuştukları ve istibdat ile savaşılan gizli teşekküllere katıldıkları görülmektedir. Daha sonraları, bir kısım aydınlar da Avrupa'daki sosyalist akımlara paralel olarak bizde de işçi sınıfının hak ve menfaatlerini savunmayı amaç edinen teşebbüslere girişmişlerdir.

Bu teşebbüsler, 1910 da Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın kuruluşu ile sonuçlanmıştır. Bu teşkilatlanma ve hak arama ve direnme hareketlerine paralel olarak özellikle İkinci Meşrutiyet yıllarında sosyalist görüş ve düşünceleri yansıtan çeşitli gazete, dergi ve kitaplar yayınlanmıştır.

İkinci Meşrutiyet ilân edilir edilmez, istibdat yıllarında yabancı ve yerli işverenlerin elbirliğiyle aşırı derecede sömürdükleri Türk işçi sınıfı, yeni hükümetin hürriyet, adalet, müsavat ve uhuvvet ilkelerini gerçekten uygulayacağına inanarak aşırı sömürülmeye karşı asgari haklarını elde etmek için harekete geçmiştir.

Selânik'ten Karadeniz kıyılarına, Karadeniz kıyılarından Akdeniz ve Ege kıyılarına kadar zincirleme grev hareketleri baş göstermiştir. Bu hareketler, hürriyet getirme vaadiyle istibdadı devirerek iş başına gelen yeni hükümetin sert tepkisiyle karşılaşmış ve bu hükümetin ilk tasarruflarından biri, yerli ve yabancı sermaye çevrelerinin de teşvikiyle grevi yasaklamak ve sendika kurma hakkını kaldırmak olmuştur.

Türk işçi sınıfı, o tarihte ne sayıca, ne de politik teş-

kilât bakımından gereği kadar güçlü olmadığı için haklarının keyfi bir şekilde yeniden çiğnenmesine maalesef karşı duramamıştır. Üstelik, iç ve dış politik şartlar da (Balkan Savaşı, Bâbiâli baskını gibi) hükümetin demokratik hakları sınırlamasını ve hattâ yok etmesini kolaylaştırmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Mütareke ve Milli Kurtuluş Savaşı günlerinde işçi hareketi, memleketimizde tekrar canlanmıştır.

Meslek dernekleri (sendikalar) içinde yeniden teşkilâtlanan işçi sınıfımız, yabancı imtiyazlı şirketlere karşı ısrarlı grev hareketlerine girişmiştir. Bu grevlerle memleketimizdeki yabancı menfaatlerin nüfuz ve hâkimiyetlerini zayıflatmaya çalışan işçi sınıfı, bir yandan da silâha sarılarak yurdun savunmasına koşmuştur. Bu arada, işçi sınıfının bu hareketlerine paralel olarak bazı toplumcu aydınlar da, işçi sınıfını politik plânda teşkilâtlandırmak teşebbüsünü yeniden ele alarak sosyalist eğilimli yayınlar yapmışlar ve partiler kurmuşlardır.

İşçi sınıfının gerek hür sendikalar kurmak, gerekse politik bir güç olma yolunda teşkilâtlanma hareketlerini hâkim sınıflar daha o tarihlerde önlemek veya soysuzlaştırmak için tedbir almaktan geri kalmamışlardır.

Cumhuriyetin ilânından sonra ise, işçi sınıfının meslek alanında olsun, politika alanında olsun teşkilâtlanmasına imkân bırakılmamıştır. 1925 tarihli Takrir-i Sükûn Kanunu'ndan sonra yalnız hükümetin kanadı altında bulunan işçi dernekleri faaliyette kalmıştır. Bunlar da esasen yardımlaşma sandıkları mahiyetinde olan kuruluşlardı. ATATÜRK'ün ölümünden sonra hür düşünce gittikçe baskı altına girmiş ve bu arada her türlü toplumcu yayın kesinlikle yasaklanmıştır.

Uzun bir süre Türkiye'de işçi sınıfından, işçi haklarından, sendikadan, grevden, toplu sözleşmeden söz açmak bile suç sayılmıştır.

Özellikle faşist kanun maddelerinin tercüme edilerek kanunlarımıza alınmasından sonra işçi sınıfının en tabii ve en ilkel hakları daha büyük bir şiddetle reddedilmiştir. 1938 den 1946 ya kadar uzun yıllar, işçi sınıfı haklarını koruyacak herhangi bir kuruluştan yoksun, gerek devlet işletmelerinde, gerekse özel sektör işletmelerinde son derece ağır şekilde sömürülmüştür.

Bu durum, İkinci Dünya Savaşı yıllarında daha da ağırlaşmıştır. Hattâ, İkinci Dünya Savaşı içinde faşist örneklere heveslenenler, işçi sınıfımızı korporatif bir zihniyet ile devrin tek partisi içinde teşkilâtlandırmaya kalkışmışlarsa da başaramamışlardır.

İkinci Dünya Savaşı'nın demokrasinin zaferi ile sonuçlanması ve özellikle içeride tek parti rejimine karşı gittikçe şiddetlenen bir muhalefetin baş göstermesi, hükümeti çok parti rejimini kabule zorlamıştır.

Tek gibi görünen bu muhalefetin, aslında iki ayrı kaynağı vardı :

Birincisi, devletin ekonomik faaliyetlere müdahalesinden şikâyetçi olan toprak ağaları ile özellikle büyük tüccarlar zümresinin muhalefeti idi. Bunlar, savaş yıllarında daha da zenginleşme yolunu bulmuşlar, liberal sistemin devletçiliğin yerine geçmesini savunuyorlardı.

İkincisi, savaş yıllarında daha da yoksullaşmış olan işçi sınıfı ile bütün halk sınıf ve tabakalarının muhalefeti idi. Halkın istediği, insan muamelesi görmek ve insanca yaşayabilmektir.

Ancak iki ayrı kaynağı olan bu muhalefetin çok parti rejiminde sesini eşitçe duyurması ve eşitçe teşkilatlanması mümkün olamadı. Gerçi Cemiyetler Kanunu'nun 9. maddesinin değiştirilmesi üzerine hür sendikalar ve sosyalist adı taşıyan partiler kurulmuştur. Fakat çok geçmeden bunlardan bir kısmı hakkında kovuşturma ve dâva açıldığından, bu baskı ve terör havasında ötekiler de faaliyetlerine son vermişlerdir. Çıkarılan Sendikalar Kanunu, sendika haklarını son derece sınırladığından ve faşist kanunlar daha da ağırlaştırılıp büsbütün muğlak hâle getirildiğinden, sendikalar fiilen hükûmetin kanadı altına girmiş ve köksüz, neticesiz bir iki teşebbüs hariç, emeği savunan partiler artık kurulamamıştır.

Çok partili rejim böylece toprak ağaları ile büyük sermaye çevrelerinin menfaatlerini savunan partilere inhisar etmiştir. Kendi hak ve hürriyetlerini kendi öz partileri yoluyla savunmak imkânlarından yoksun kalan ve bu yüzden politik bilince kavuşmak fırsatını bulamayan halk sınıfı ve tabakaları, bu partilerden birini seçmek durumunda kalmıştır. Yıllarca tek parti diktası altında yaşamış olmanın etkisiyle halk çoğunluğu, şeklen muhalefeti temsil eden partiye yönelmiştir.

Fakat önüne set çekilen işçi hareketinin büsbütün durdurulamayacağını da gören hâkim sınıflar ve hükûmet, başlangıçta sendikaların başına kendilerine tamamiyle sadık kimseleri getirmişlerdir. Bunlar çoğunlukla işçi olmayan kimselerdir. Fakat bu hareketin gelişmesiyle, bu çeşit yöneticileri kullanmak artık mümkün olmadığından, hâkim sınıflar sonraları dolaylı yolları tercih etmişlerdir. Sendika hareketinin kilit noktalarında bulunanları belirli bir yaşama seviyesine kavuşturmak ve sağlanan imkânlardan vaz geçemez duruma getirmek suretiyle işçi sınıfının bi-

İnce kavuşması, haklarına sahip çıkması önlenmek istenmiştir. Her halde uzun bir süre hür sendika hareketi iyice baltalanmış, dolayısıyla işçi sınıfının politik bir varlık göstermesi de önlenmiştir.

Ne var ki, işçiler bir kere teşkilâtlandıktan sonra onları kendi gerçek menfaatlerini arayıp bulmaktan alakoy-mak ve sınıf bilincine ulaşarak toplumun ilerlemesindeki, demokrasinin yerleşmesindeki tarihî görevi yerine getirmelerine uzun süre engel olmak kimsenin elinde değildir.

Nitekim, 1946 - 1960 yıllarındaki ağır baskılara, aldatma, şaşırtma tedbirlerine rağmen, işçiler olumlu yolu ara-maktan geri kalmamışlar, Türk işçi sınıfı, bilincine var-mak yolunda ağır ağır da olsa durmadan ilerlemiştir.

1946 - 1960 döneminin çok partili rejim denemesi şu gerçeği açıklıkla ortaya koymuştur :

Demokratik bir rejim, işçi sınıfının ve emeğiyle yaşa-yan bütün halk sınıf ve tabaklarının bağımsız bir politik kuvvet olarak teşkilâtlanmasına izin verilmeyecek olursa, katiyen işleyemez ve soysuzlaşıp iflâs eder. Çünkü, çok partili demokrasi, sermaye kuvvetleri karşısında emeği temsil eden kuvvetlerin kurduğu bir denge rejimidir. Bu denge, durmadan emekten yana ağır basan ve dönüşen bir dengedir. İşçi sınıfını açıkça haklarını savunmaktan, ba-ğımsız bir politik kuvvet olarak kanun himayesinde teşkilâtlanmaktan alakoy-mak, toplumun gelişmesini kös-tekleyeceği gibi, üstelik bu gelişmenin kösteklenmesinden ileri gelen çok vahim huzursuzluklara da sebep olur. Tür-kiye'de son 15 yılda görülen manzara bu olmuştur.

Sosyal ve politik hayatımızda çok önemli bir dönüm noktası olan 27 Mayıs hareketinden sonra sosyal ve eko-nomik meseleler birden yüzeye çıkıvermiştir. Sosyal ve

ekonomik dâvalarımız, dertlerimiz açıkça tartışılmaya başlanmış, işçi sınıfımızın, sesini duyuran ve gittikçe ağır basan dinamik bir kuvvet halinde ortaya çıktığı görülmüştür. 27 Mayıs'tan bu yana işçi sınıfımızın başarılı bir çok hareketleri olmuştur. Bu hareketlerin en gösterişlisi, hiç şüphesiz 1961 yılı Aralık ayında 150 bin işçinin, Türkiye'deki bütün sendika temsilcilerinin katıldığı Sarayhanebaşı mitingi'dir.

Sembolik anlamı büyük bir başka hareket de, 1962 baharında Ankara yapı işçilerinin yürüyüşüdür. Bu arada, işçi sınıfının sömürücü yabancı sermayeye karşı yaptığı mitingleri ve Anayasada grev hakkı tanınır tanınmaz, haklarını elde etmek için giriştiği grev hareketlerini de unutmamak gerekir.

Gerek mitinglerde, gerekse sendika toplantılarında işçilerin, sadece kendilerini doğrudan doğruya ilgilendiren konularda değil, büyük memleket dâvalarında da söz ve karar sahibi olmaya azimli oldukları gözden kaçmamıştır. **Bütün bu olaylar, Türk işçi sınıfının politik bilincin eşığıne varmış olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.** İşçi sınıfımızın varlığından veya gücünden şüphe edenler, Sarayhanebaşı'nda Türk işçi sınıfının varlığını da, gücünü de gözleriyle görmek fırsatını bulmuşlardır.

Türk işçi sınıfının politik bilince kavuşmakta olduğunu gösteren en önemli olay, Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşudur. Gerçekten de, bu kuruluş, tarihimizde aşağıdan yukarı, yani halktan gelen ilk politik teşkilatlanma örneğidir. Bu kuruluşun yüzeydeki ve görünürdeki nedenleri de önemli olmakla beraber, asıl derinde bulunan nedeni, Türk işçi sınıfının yüz yılı aşan acılar ve mücadeleler sonunda ulaştığı bilinç seviyesidir. Halktan gelen ilk politik kuruluşun başka halk sınıf ve tabakalarından değil

de, işçi sınıfımızdan gelmiş olması, önemle üzerinde durulması gereken bir olaydır. **Halkın öz partisini kurmakla işçi sınıfımız demokratik öncülüğünü fiilen ispat etmiştir.**

Türkiye İşçi Partisi'nin 13 Şubat 1961 tarihinde kuruluşu, tâ 1820 yıllarında başlayan, 1845, 1872, 1908, 1919 - 1925 ve 1946 yıllarında yüzeye çıkan ve bu uzun sürede derinden akan bir nehir gibi gelişen Türk işçi sınıfı hareketinin 1961 de vardığı merhaledir. İşçi sınıfımız, bu partiyi kurmakla, topluncu, ATATÜRK'cü aydınlara, gençlere ve emeğiyle yaşayan bütün yurttaşlara kendi öz siyasi kuruluşları içinde toplanmak imkânlarını açmış ve o güne kadar birbirinden ayrı kalmış emekçi halk kitleleriyle topluncu aydınların iş ve kader birliği etmelerine fırsat vermiştir.

Ancak, Türk işçi sınıfının da kendi yapısındaki çelişik kuvvetlerin etkisi altında bulunduğunu hatırlamak yerinde olacaktır.

İşçi sınıfımızı geriye bağlamaya çalışan kuvvetler ile, onu ilerleten kuvvetler, her an ileri kuvvetlerin lehinde gelişen devamlı bir mücadele halindedir. İşçi sınıfının ilerleyişini tabii yönünden saptırmaya çalışan faktörlerin başında, iç ve dış sermayenin emrindeki bazı sendika liderleri bulunuyor. Bunlar işçi sınıfının bağımsız bir politik güç olarak teşkilatlanmasını önlemek için olumsuz bir sendikacılık anlayışını savunmakta ve işçi sınıfını bu anlayış etrafında teşkilâtlandırmaya çalışmaktadırlar.

Fakat gittikçe genişleyen işçi tabanından gelen basıkları ve istekleri, hâkim sınıfların ve onlara hizmet eden sarı sendikacıların sonuna kadar oyalaması ve ertelemesi katiyen mümkün değildir. Tarih, bu gibi işçi liderlerini bu açıdan görecektir.

İşçi sınıfımızın bir an önce politik bilince kavuşmasını geciktiren bir başka faktör de, köylü işçilerin, yani hâlâ köy ile ilişkilerini kesmemiş işçilerin işçi sınıfı içinde azımsanmayacak sayıda olmalarıdır.

Ayrıca, yerli sanayiimizin yapısı dolayısıyla çok sayıda işçinin küçük ve süreksiz işletmelerde çalışması da işçi sınıfının bilinçlenmesini geciktirici bir rol oynamaktadır.

Fakat başlıca engel hiç şüphesiz, hâkim çevrelerin türlü yollardan işçi sınıfımızın politik bilince kavuşmasını önlemeye çalışmasıdır. Yıllarca, teşkilatlanmasına izin verilmemiş, faşist kanunlarla baskı altında tutulmuş olan işçi sınıfımızın, bugün de politik bir varlık olma yolundaki çabaları, dolaylı olarak, geciktirilmek isteniyor.

Gerek Türkiye'nin sosyal yapısının doğurduğu gittikçe derinleşen buhranlar, gerekse dünya şartları, gerçekleri gören uyanık işçilerin sayısını her gün arttırmaktadır. Üstelik, toplumcu aydınların Türkiye İşçi Partisi içinde ve dışında henüz gerçekleri göremeyen işçileri uyarmağa, aydınlatmağa çalışmaları da, işçi sınıfının tam olarak politik bilince kavuşmasını hızlandıran bir faktördür. Kaldı ki, yukarıda işaret edildiği gibi, Türkiye'nin kalkınmak, gelişmek için sanayileşmek zorunda oluşu, işçi sınıfını bilince kavuşturan objektif şartları yaratmaktadır. Kapitalist düzen içinde modern sanayinin çalışma ve yaşama şartları da, işçileri, milli varlık bünyesinde ortak menfaatleri ve hakları bulunan belirli bir sosyal sınıf oldukları bilincine götürür.

Toplu halde çalışmanın, aynı semtlerde, aynı zor yaşama şartları içinde bulunmanın, dayanışmayı ve teşkilatlanmayı çok kolaylaştırdığı meydandadır. Ayrıca, emeğin ve çalışmanın sosyal karakteri ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişme de, işçi sınıfının bilinç-

lenmesini sağlayan en önemli sebeplerden biridir. Üstelik kapitalizmin dalgalarılarından, yoksullaşma, işsizlik, insan olmaktan çıkma gibi kaçınılmaz âfetlerinden doğrudan doğruya en çok zarar görenler de yine işçilerdir.

Bütün bu faktörlerin etkisiyle yavaş yavaş bilinçlenen ve teşkilâtlanan işçi sınıfımız, hiç değilse işçi sınıfının en bilinçli, en uyanık evlâtları, toplum hayatının ağır yükünü taşımakta ve öz yurdunda üvey evlâd muamelesi görmekte yalnız olmadıklarını kavramış bulunmaktadır. Gerçekten de, özel teşebbüs ve kâr mihverî etrafında dönen bir ekonomi sistemi içinde, yalnız işçi sınıfı değil, topraksız veya yeteri kadar toprağı olmayan köylüler de, orta köylülerde, zanaatkârlar da, küçük esnaf da aylıklı ve ücretliler de, kısacası emeğıyle yaşayan bütün halk sınıf ve tabakaları, emeklerinin haklı karşılığını alamıyorlar, derece derece sömürülüyorlar. Uyanık işçi liderleri, bu gerçeğı de kavramaya ve halkın, oylarını kendi öz partisi olan Türkiye İşçi Partisi'ne yâni kendi kendisine vererek iktidara gelmesinden ve Anayasanın öngördüğü köklü dönüşümleri halkın kendi elleriyle gerçekleştirmesinden başka çıkar yol olmadığını anlamaktadırlar. Bunlara uyanık işçi kitleleri de katılmaktadır.

Şu halde, işçi sınıfımız, ekonomik, sosyal ve politik aksiyonu ile aslında bütün halkın haklarını, hürriyetlerini ve menfaatlerini savunmakta ve bunları temsil etmektedir. Gerçekten de, işçi sınıfının son bilinç merhalesini, bütün çalışan sınıf ve tabakaların menfaatlerinin ortak olduğu ve köklü dönüşümlerle toprak ağalarının ve yabancıya aracılık eden büyük sermayecilerin millet için zararlı olan nüfuz ve hâkimiyetlerini önleyecek demokratik yaşayış düzeninin elbirliğıyle kurulması düşüncesi teşkil eder. Demokrasiyi, sosyal adalet ve güvenliğı kökleştirmek, bü-

tün halk sınıf ve tabakalarının ittifakıyla çoğunluğu sağlayabilmek ve «Yurtta sulh, cihanda sulh» idealini gerçekleştirmek, işçimizin ulaşacağı ileri sınıf bilinci noktasıdır.

Demek ki, bu merhalede sınıf bilincinin özü son derece zenginleşerek gerçek bir milli bilinç ve bir insanlık bilinci niteliği kazanır. İşçi sınıfının kazandığı menfaatler, artık dar anlamda işçi sınıfına özgü menfaatler olmaktan çıkar ve en geniş, en yüksek anlamda milli menfaatler hâline gelir.

Türkiye İşçi Partisi, «Türk işçi sınıfının tarihsel ve demokratik öncülüğü» derken buraya kadar özetlenen bütün bu gerçekleri düşünüyor. Türkiye, gelişmek, kalkınmak ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için hızlı sanayileşmek zorunda olan bir ülkedir. Demek ki, gelişmenin itici ve gerçekleştirici kuvveti, emekçi halk sınıf ve tabakaları arasında daha çok işçi sınıfıdır. Bundan başka, hızlı gelişmenin gerektirdiği köklü dönüşümler, politik bir güç halinde teşkilâtlanacak olan emekçi halk tarafından gerçekleştirilebileceğine göre, gerek teşkilâtı kurmak işinde, gerekse köklü dönüşümleri bilim ışığında belirlemek ve gerçekleştirmek işlerinde Türk işçi sınıfı, bilimsel, tarihi açıdan potansiyel olarak en yetenekli halk sınıfıdır. Çünkü işçi sınıfı yalnız sosyal yapısı bakımından değil, aynı zamanda getirdiği ahlâki ve politik değerler ve genel olarak toplum görüşü bakımından da bu öncülüğe hak kazanmış durumdadır. Ancak bu, işçi sınıfının öteki halk sınıf ve tabakaları karşısında her hangi bir üstünlüğü olduğu ve imtiyazlı duruma sahip bulunduğu veya böyle bir duruma getirileceği anlamına aslâ gelmez. Çünkü bu takdirde, işçi sınıfı kendi kendini inkâr etmiş olacağı gibi, üstelik, halk sınıf ve tabakaları

arasındaki karşılıklı güven ve kardeşçe dayanışma da bozulacağından milletin büyük çoğunluğunu teşkil eden halk sınıf ve tabakalarının bağımsız politik bir güç meydana getirerek iktidarı almaları mümkün olamayacaktır.

İşçi sınıfının demokratik öncülüğü, tarihin akışına uygun bir düşünce, yani Türkiye'nin gelişme süreci içinde her gün gelişmelerle kendini bulan bir gerçektir.

Bu bakımdan, işçi sınıfının demokratik öncülüğü demek, bütün işçilerin gelişme hareketine fiilen ve mutlak öncülük etmeleri gerektiği anlamına gelmez. Hattâ, bugün Türkiye'de olduğu gibi, işçilerden şaşırılmış, aldatılmış olanlar büyük bir sayı tutabilir. Ve böyle bir öncülüğe karşı çıkabilir. Bu durum, yukarıdaki gerçeği asla değiştirmez.

Memleketimizi geri kalmışlıktan kurtarabilmek için gerekli köklü dönüşümleri, işçi sınıfının tarihsel ve demokratik öncülüğü etrafında toplanmış halk sınıf ve tabakaları gerçekleştireceklerdir.

b. Tarım İşçileri, Topraksız ve Az Topraklı Köylüler

Tarım işçileri, ırgatlar, topraksız ve az topraklı yoksul köylüler, tarım sektörü nüfusunda çoğunluğu meydana getirirler. Tarımda makinalaşma ve büyük işletmelere doğru gidiş, bu toprakları ortakçılıkla işleyen köylü ailelerinin açıkta kalmasına sebep olmuştur. Bunlar, ya toprak işçisi haline gelmişler, ya dağ yamaçlarında ve orman kenarlarında daha verimsiz topraklara geçmişler, ya da iş bulmak için şehirlere göç etmişlerdir. Küçük topraklı köylüler de, toprakların zamanla yetersiz hale gelmesi ve sermaye kıtlığı yüzünden topraklarını büyük işletmeciyeye satmak, kiralamak veya ortakçılıkla vermek zorunda kalmaktadırlar. Bunlar, bu şekilde elden çıkardık-

ları topraklar üzerinde işçi olarak çalışmakta, ya da iş peşinde şehirlere göçmektedirler.

Tarım işçisi olarak çalışanların sayısı 1 milyonu aşmaktadır.

Topraktan kopan köylülerin bir kısmı da, kasaba ve şehirler etrafındaki mülkler üzerinde yeniden ortakçı olarak yerleşmektedirler; şiddetli toprak darlığı ve toprak isteği yüzünden bu mülkler üzerindeki ortakçı işletmeleri son zamanlarda artan bir küçülme göstermiş, ortakçılık şartları ağırlaşmış ve cüce işletmelerle geçimlerini sağlayabilmek için bu köylü aileler pek çok emek harcamak zorunda kalmışlardır. Köklü bir toprak reformu yapılmadığı için, bu topraksız, az topraklı veya küçük topraklı köylü aileleri, devletin sulama, kredi v. b. tedbir ve yardımlarından yararlanamamaktadırlar. Bütün bu sebeplerden dolayı köylü kitlelerinde yoksullaşma belirgin hâle gelmiştir.

Tarımda gizli işsizler sayısının ortalama 3.5 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu da köylü kitlelerinin yaşamalarını güçleştiren önemli bir faktördür.

Tarımdaki değişmelerin köylü kitleleri zararına sonuçları yanında bir de olumlu sonucu olmuştur. Köylü nüfus hareketli bir hâle gelmiş, az çok uyanmıştır; çileli hayatını eskisi gibi tevekkülle kabul etmemekte, durumunun düzeltilmesini, insanca yaşamayı beklemektedir.

Çukurova'nın topraksız köylülerinin toprak istemek için yaptıkları yürüyüşler, bu uyanışın açık işaretidir.

Köyün eski iç kapanıklığı az çok kırılmış; köy, ekonomik, sosyal dış etkiler alanına girmiştir. Bu durum, geleneksel, tutucu, hattâ gerici olan zihniyet yerine yok-

sul köylülerde köklü dönüşümleri destekleyecek bir ruh hâli yaratmıştır.

Yoksul köylü kitlesinin sosyal gelişmemizde özel bir yeri vardır. Emekçi sınıflar arasında en kalabalık sınıf olduklarından, hattâ tüm nüfusun büyük çoğunluğunu meydana getirdiklerinden, köylü kitlesinin desteği ve aktif iştirâki olmadan reform yapılamaz, Türkiye'nin kalkınması gerçekleştirilemez. Köylü kitlesiyle işçi sınıfı ve bütün emekçi tabakaları arasında sıkı bir işbirliği ve dayanışma sağlanması şarttır.

Toplumcu, Atatürkçü aydınların emekçi kitlelerle iş ve kader birliği ederek kitleleri eğitmek, Türkiye İşçi Partisi saflarında teşkilâtlandırmak, bilinçli bir politik güç hâline getirmekte görev almaları, reformların yapılmasının ve yurt kalkınmasının temeli ve biricik anahtarıdır.

Türkiye'nin yüz yıllardan beri ihmal edilmiş topraksız ve az topraklı köylülerini, programımızın «Tarım» bölümünde geniş bir şekilde izah edildiği gibi, insanca yaşama şartlarına kavuşturacak tedbirleri almak ve onları Türkiye'nin kaderi üzerinde söz ve karar sahibi kılmak, Türkiye İşçi Partisi'nin başlıca amaçlarından biridir.

B. TÜRKİYENİN POLİTİK YAPISI

Politik yapı, son bir tahlil ile, kamu gücünün sosyal sınıflar açısından kullanılış şeklidir. Politik yapı ekonomik ve sosyal yapının etkisi altındadır. Bu etki temel yasalarda her zaman açıkça görülmesi bile, bunların uygulanmasında, mutlaka kendini duyurur. Nitekim toplumumuzun derebeylik kalıntısı bir temel üzerine aşılan gelişmemiş bir kapitalizm biçimindeki ekonomik ve

sosyal yapısının, politik yapı üzerindeki tutucu ağırlığı, demokratik Anayasa'mızla tatbikat arasındaki çelişmelerde açık olarak görülmektedir.

Hâkim sınıflar ve onların temsilcileri olan siyasi partiler, Türkiyeyi kalkındırmak ve ilerletmek meselesini Türkiye'nin geri kalmasının başlıca nedenlerine ilişmeden çözme hayâli peşindedirler. Oysa, toprak ağalığı ve aracı ticaret sistemi bugünkü hâliyle devam ettikçe, Türkiye'nin geri ve ekonomik bakımdan bağımlı bir ülke durumunda kalması mukadderdir.

1946 dan bu yana uygulanan çok partili demokrasi rejimi, aslında, halkın bağımsız bir siyasi kuvvet durumuna gelmelerini çeşitli yollardan önleyen ve toprak ağaları ile şehirli büyük sermayecilerin hâkimiyetlerini sürdürmeğe çalışan bir siyasi düzendir.

1946 - 1950 dönemi, hâkim çevrelerin tek parti rejiminden çok partili rejime geçiş dönemi olmuştur.

1960 dan bu yana halkımız uyanmaya başlarken, hâkim sınıflar, tarihimizde ileri bir adım olan 1961 Anayasa'sını, eksiksiz ve tastamam uygulamaktan kaçınmışlardır.

Hâkim sınıflar, Anayasa'nın getirdiği insan ve yurttaş anlayışını, ekonomik ve sosyal hakları, sosyal adaleti, sosyal güvenliği, sosyal devlet ilkesini günlük hayatta gerçekleşen canlı kurallar hâline getirmemişler, ayrıca, Anayasa'ya aykırı kanunları yürürlükte tutarak, Anayasa'ya rağmen, statükoyu korumak ve sürdürmekte diremişlerdir.

Hâkim sınıflar, statükoyu korumak için kalkınmanın sadece teknik bir mesele olduğu fikrini ileri sürmüşler,

halkın politik bir güç hâline gelmesini ve Türkiye'nin böylece gerçek çözüm yolunu bulmasını önlemeye çalışmışlardır.

Ekonomik ve sosyal yapıyı değiştirecek köklü dönüşümler yapılamadığı için, «Plânlı kalkınma» sonunda, külfeti emekçi halka yüklenen, nimeti varlıklı sınıflara dağıtılan bir milli gelir arttırma tavsiyeleri programı olmaktan öteye geçememiştir. Karma ekonomi, özel sektör yararına işleyen bir devletçilik ile özel sektörün ortaklığı biçiminde yürütülmektedir. Sanayileşme, ulusal bağımsızlığımızın ve kalkınmamızın vaz geçilmez şartı olarak değil, tüketim malları üretmek ve bunları kârla satmak amacıyla girilen bir teşebbüs olarak görülüyor. Ne zaman yapılacağı belli olmayan Toprak reformu, gerçek gayelerinden uzaklaştırılıyor. Petrol sanayiindeki ulusal menfaatlere aykırı durum ve tutum devam ediyor. Vergi adaletsizliği bütün korkunçluğu ile sürüp gidiyor. Yatırımı azaltmadan başvurulabilecek zengin vergi kaynakları, tarım gelirleri ile ithalât ve ihracattan elde edilen gelirlerdir; oysa bu gelirlerin sahipleri siyasi iktidarı etkileyebildiklerinden âdil bir vergileme politikası güdülmemekte ve kalkınmanın finansmanı için ya dışardan yardım beklenmekte ya da enflasyona başvurulmaktadır.

Hâkim sınıfların yukarıdan beri sıraladığımız tutumları, bunların Türkiye'nin bir adım bile ileri götürülmesinde hiçbir tarihi görevleri kalmadığını açıkça göstermektedir. Çünkü hâkim sınıfların korumak ve sürdürmek istedikleri ekonomik temel ve bu temel üzerine kurulmuş sosyal ve siyasi ilişkiler, üretici halk kuvvetlerinin gelişmesine, Türkiye'nin ilerlemesine, hızla çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmasına kesinlikle engel olmaktadır.

Kurtuluş yolu, gerekli köklü dönüşümlerle toplumun ^{ulusında} **değiştirmektir. Bunun içindir ki, çözüm yolu,** her şeyden önce politik niteliktedir. Türkiye İşçi Partisi, işçi sınıfını ve bütün emekçi halk kitlelerini hakları, hürriyetleri ve ödevleri konularında eğitip aydınlatmayı, toplumcu aydınların emekçi halk kitleleriyle kaynaşmasına ortam hazırlamayı ve böylece kurulacak, aşağıdan yukarı, geniş bir halk topluluğu ile demokratik yoldan iktidara gelmeyi ve Türkiye'nin temel meselelerini çözmeyi tarihi bir görev bilir; Türkiye için, yoksul halkımız için, aydınlarımız için başka bir kurtuluş yolu olmadığına inanır.

Anayasa'mızın gerçekten uygulanması, Türkiye İşçi Partisi'nin varlığını zorunlu kılar. Çünkü Anayasa'da yazılı temel haklar, sosyal ve ekonomik haklar, ancak böyle bir partinin etkin varlığı hâlinde kâğıt üzerinde kalan formüller olmaktan kurtulup emekçi yurttaşın yararlandığı canlı, uygulanan kurallar biçimini alır. Sosyal sınıflar arasında bir denge rejimi demek olan DEMOKRASİ, ancak bu takdirde boş bir söz olmaktan çıkar.

İKİNCİ BÖLÜM

KALKINMA YOLU

Türk toplumunun, diğer toplumlarla eşit şartlar içinde ve bağımsız olarak yaşayabilmesi için ekonomik bakımdan kalkınması gerekir. Bu, sadece bilimsel düşüncenin gerektirdiği bir amaç değil, aynı zamanda toplumumuzun, baskısını duyduğumuz bir isteğidir. Toplumumuz, bu isteğe uygun biçimde emin ve hızlı bir kalkınma yoluna sokulmadıkça, huzur ve güvenlik içinde yaşamak mümkün olmayacaktır.

Bugün tutulmuş olan yol, ileri batı memleketlerinin de bir zamanlar tutmuş oldukları özel sektör eliyle kalkınma yolu, yani kapitalist bir yoldur. Ancak o zamandan beri şartlarda büyük değişiklikler olduğu için, bu yolun Türkiye'yi kalkınmaya götürmesi mümkün değildir:

1) Geçen yüzyıllarda batı memleketlerinin kalkınması, emeğin aşırı sömürülmesi sonunda meydana gelen ve biriken özel sermaye ve teşebbüs yolu ile mümkün olmuştur. Çünkü o tarihlerde işçi sınıfı haklarını koruyacak güçlü teşkilâta henüz sahip değildi. Oysa, bugünkü Türkiye'de sendikacılığın ve demokratik kuvvetlerin ge-

lişmekte olmasından ötürü, böyle bir sömürme gittikçe güçleşmektedir.

2) Batılılar sermaye biriktirmek için başka memleketleri de sömürmüşlerdir. Oysa, Türkiye'nin bugün sömürgeler fethederek, ya da ticarî yollarla başka memleketleri sömürerek sermaye biriktirmesi düşünülemez. Kaldı ki, devrimci ve antiemperyalist savaşlar yaparak bugüne gelmiş olan Türkiye için sömürgecilik ve sömürücülük söz konusu olamaz.

3) Batılı memleketler kalkınma yoluna girerken karşılarında kalkınmış memleketler yoktu. Böylece küçük işletmelerini yavaş yavaş büyüterek gelişebilmek imkânına sahiptiler. Oysa, Türkiye gelişmiş memleketlerle rekabet etmek, onlara rağmen kalkınmak zorundadır. Çünkü ekonomimizin batı memleketleri ekonomilerine bağlı ve onların hâkimiyeti altında olması, kalkınmamızı bir de bu yönden önlemektedir. Ayrıca, bugünün teknolojisine uygun dev işletmeler kurarak gerçekleştirilmesi gereken kalkınmayı sağlamaya, özel teşebbüslerin gücü yetmemektedir.

4) Batının geliştiği çağlarda, gelirlerin daha büyük bir kısmı tasarruf edilerek, sermaye birikimine ayrılıbiliyordu. Oysa, günümüz Türkiye'sinde Batının şimdiki yüksek tüketim seviyesi örnek alınmaktadır. Bu durum, özel sektör eline geçen gelirlerin çok yüksek bir kısmının tüketim harcamalarına gitmesine ve böylece birikimin yavaşlamasına sebep olmaktadır.

5) Batının geliştiği zamanlarda başka bir çözüm yolu, başka bir toplum düzeni olduğu bilinmiyordu. Oysa, bugün kapitalist olmayan bir kalkınma yolu olduğu da bilinmektedir. Bu sebeple toplumun, kapitalizmin yapı-

şindan doğan çatışma ve dalgalanmalara boyun eğmesi beklenemez. Ayrıca, kapitalist gelişme mümkün olsa bile arzu edilir bir çözüm yolu değildir. Çünkü kapitalist gelişme yolunu seçmiş bulunan memleketler de büyük tezatlar içindedir.

6) Batının gelişmesinin çok yavaş olduğu, kişi başına düşen gelirin yılda ortalama yüzde 2' den daha az arttığı da unutulmamalıdır. Oysa, Türkiye'nin bugün bu gelişme temposundan 2-3 kat daha hızla kalkınması şarttır.

Kaldı ki, bu kalkınma yolu memleketimizde ötedenberi denenmiştir. Özellikle ikinci dünya savaşından sonraki dönemde en açık ve çıplak biçimi ile izlenen kapitalist kalkınma yolu, tabiatına uygun olarak, mutlu bir azınlığın daha da zenginleşmesi, halk kitlelerinin ise daha da yoksullaşması ve memleket kaynaklarının israf edilmesi sonucunu doğurmuş, kısa zamanda hem ekonomik, hem sosyal, hem de politik dengeyi büsbütün bozarak memleketi bir çıkmaza götürmüştür.

Bugün de, aynı yol daha ihtiyatla izlenmektedir. Bütün gayretlere rağmen bir türlü gelişemeyen yerli özel sektörün dış yardım ve yabancı özel yatırımlar ile desteklenmesi ön plâna alınmış, sayısız ve apaçık sakıncalarına rağmen Avrupa Ortak Pazarı'na da ortak üye olarak sırf bu amaçla girilmiştir.

Öte yandan, ekonomimizin bir plân içerisinde yürütülmesinin kararlaştırılmış olmasına rağmen, tutulan yolun gene kapitalist yol olması yüzünden bütün bunlar hiçbir olumlu sonuç vermemiş ve ödeme bilânçosundaki açıklar gene ve gittikçe artarak devam etmiş, gelişme daha da yavaşlamış ve yoksul halkın kaderinde değişiklik olmamıştır.

Özet olarak yaptığımız bu açıklamalar gösteriyor ki, Türkiye'nin özel sektör eliyle, yani kapitalist bir düzen içinde kalkınması mümkün değildir. O halde Türkiye için kurtuluş, kapitalist olmayan bir kalkınma yoluna girmektir. **KAPİTALİST OLMAYAN KALKINMA YOLU** emekten yana ve emekçilerin yürütümüne ve denetimine katıldığı plânlı bir devletçilik olarak tanımlanabilir. Böyle bir düzende kamu sektörü esastır ve ekonomiye hâkim olacak kadar geniştir. Özel sektör plân çerçevesi içinde kamu sektörünün yardımcısı olarak çalışır ve gelişir.

Büyük arazi sahipleri, ya da büyük tüccar ve sanayiciler elbette ki memleketi kapitalist olmayan bir kalkınma yoluna götüremezler; çünkü, onların çıkarları ile bu yol arasında çelişme vardır. Memleketi kapitalist olmayan gelişme yoluna emekçiler götürecektir; çünkü, kapitalist olmayan yola gitmekle onların çıkarları bozulmamacak, aksine bu yoldan yararlanacaklardır. Bu sebeple kapitalist olmayan kalkınma yolu emekçilerin iktidarını gerektirir. Yâni çözüm yolu her şeyden önce politiktir.

Emekçi halkın partisi olan Türkiye İşçi Partisi, kapitalist olmayan yoldan kalkınmayı gerçekleştirmek için şunları amaç bilir :

İşçi sınıfını ve bütün emekçi halk kitlelerini eğitip aydınlatarak ulusal kalkınma ve ilerlemenin bilinçli itici kuvveti hâline getirmek;

Anayasa teminatı altında olan hak ve hürriyetlerine sahip çıkacak işçi sınıfının ve emekçi halk kitlelerinin yurt işlerinde söz ve karar sahibi olmasını sağlamakla, büyük toprak sahiplerinin ve şehirli büyük sermayecilerin, demokratik rejimi aksatan, ekonomik kalkınmayı, sosyal ve kültürel gelişmeyi frenleyen, sosyal adalet ve gü-

venliğe karşı koyan, zararlı nüfuz ve hâkimiyetlerini önlemek;

Sanayileşmeye öncelik veren, plânlı, emekten yana ve emekçi halk yığınlarının iştirakiyle işleyen bir devletçiliğin, ulusal ekonomide, sosyal ve kültürel hayatımızda düzenleyici ve yönetici temel kuvvet olmasını sağlamak;

Özel sektörü, ulusal ekonominin genel plâna bağlı yararlı bir kesimi hâline getirmek;

Ve böylece politik demokrasiye ekonomik ve sosyal bir öz kazandırarak daha ileri bir toplum düzenine demokratik yoldan geçiş şartlarını hazırlamak.

Bu maksatla :

1) Ulusal ekonomide kilit taşı vazifesi görenlerden başlayarak ve ekonomik kalkınma ve sosyal ilerlemenin gerekli kıldığı bir sıra izleyerek, büyük üretim ve mübadele araçlarını devletleştirmek;

2) Kurulmamış temel sanayi kollarını devlet eliyle, devlet malı olarak kurmak ve işletmek;

3) Topraksız veya az topraklı köylüyü topraklandırmak ve en yeni araçlarla, en ileri teknikle donatarak, en verimli işletmecilik sistemi içinde (devlet nümune çiftliklerine, üretim kooperatiflerine ve özel işletmeciliğe yer veren bir sistem içinde) çalışmasını sağlamak; şehirlerle köy arasındaki, köyün geri kalmasına sebep olan temelli ayırımları gidermek;

4) Sanayi ve tarımda kalkınıp ilerleme, belirli bir eğitimdenden geçmiş emek gücüne ve kadrolara ihtiyaç gösterdiğinden, genel ve teknik eğitimi ekonomik kalkınmaya paralel olarak ivedilikle yaymak ve ilerletmek;

5) Ekonomik kalkınma ve kültürel ilerleme birbirini karşılıklı olarak etkilediğine ve amaç sadece üretimde verimi artırmak olmayıp, kafa işçiliği ile kol işçiliği arasındaki ayrımları kaldırarak, bütün yurttaşların kişiliklerini sonuna kadar geliştirmelerini sağlamak olduğuna göre, halk yığınlarının yaratıcı güçlerini açığa çıkaracak kültür çalışmalarına hız vermek, yurt ölçüsünde kültür merkezleri kurmak;

6) Herkesi iş - güç sahibi etmek, işsizliğe kesinlikle son vermek ve ulusal gelirin dağıtımında emeğe göre gelir ilkesini hâkim kılmak, yâni herkese yaptığı işe göre ücret, aylık ve gelir sağlamak;

7) Ulusal varlığımızı ve bağımsızlığımızı her şeyin üstünde tutan ve kişiliği olan, bütün devletlerle eşitlik içinde dostluk münasebetleri kurmayı amaç bilen, Birleşmiş Milletler Anayasası'na bağlı, Kurtuluş Savaşı Türkiye'sine yaraşır, barışçı bir dış politika savunmak;

Böylece, ulusal üretimi ağır sanayi ve ileri teknik temeli üzerinde toplumun ve emekçi halk yığınlarının boyuna artan her türlü ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanmış bir genel plâna göre âhenkli biçimde geliştirmek;

Ve İNSANIN İNSAN TARAFINDAN SÖMÜRÜLMESİ SİSTEMİNE SON VERİP Türkiye'yi, halkın artık yurt işlerinde gerçekten söz ve karar sahibi olan ve kardeşçe dayanışarak, işbirliği ederek, hürriyet ve eşitlik içinde, her bakımdan insanca, dopdolu yaşayan, medeniyeti ve kültürü ileri, tam bağımsız, insanlığın hizmetinde, barışçı, tam demokratik bir ülke hâline getirmektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEMEL İLKELER

I. HER ALANDA BİLİME DAYANAN BİR POLİTİKA

Türkiye İşçi Partisi, tabiiatta olduğu gibi, toplumda da insan iradesinden bağımsız, objektif nitelikte kanunlar olduğu gerçeğinden hareket eder.

Bununla birlikte, toplumda objektif kanunların varlığı, insanların toplumun gidişine iradi müdahalelerde bulunmasına engel değildir. Ne var ki, yapılan müdahaleler, toplumun içinde bulunduğu tarihi şartlara ve sosyal gelişme kanunlarına uygun düştüğü nisbette ve derecede etkili olur, toplumun gelişmesini kolaylaştırır, hızlandırır; tersine müdahaleler ise, toplumun gelişmesini kösteklediğinden, sosyal meseleleri, zorlukları ağırlaştırır, sarsıntılara yol açar. Bu durum, insanların sosyal kanunları öğrenmesini ve müdahalelerini ona göre düzenlemesini mümkün kılar.

Bunun için, Türkiye İşçi Partisi, bilimi biricik yol

gösterici olarak tanır ve politikasını bilimsel gerçeklere göre çizer ve uygular.

II. HALKIN GÜNLÜK HAYATINDA GERÇEKLEŞEN DEMOKRASİ

Türkiye'nin maddi, sosyal ve politik yapısının bilim açısından incelenmesi, az gelişmiş, ya da geri kalmış bir toplum olduğumuzu ortaya koymuştur. Az gelişmiş toplumlar, üretim sistemi ve tekniği çağdaş ileri memleketlerin seviyesinde gelişmemiş, ham maddeci, kişi başına geliri düşük, tarımsal ekonomilere bağımlı olan toplumlardır. Aralarında derece farkları bulunmakla birlikte, geri kalmış toplumların ortak, belirtici niteliği budur. Türkiye'de bu nitelik, derebeylik kalıntısı bir tarım temeli üzerine aşılınmış, gelişmemiş bir kapitalizm (özellikle ticaret kapitalizmi) biçimini almıştır. Yukarıda belirtildiği gibi, Türkiye'nin geri kalmışlıktan kurtuluşu ve halkımızın insanca yaşama şartlarına kavuşması amacı, üretimi hızla çağdaş seviyeye ulaştırmak (hızla sanayileşmek) ve derebeylik kalıntısı tarımsal temel üzerine aşılınmış az gelişmiş ve bağımlı kapitalizmin tutucu ve geriletici etkilerinden kurtulmak zorunluğunu ortaya koymaktadır.

Bu gerçeklerden hareket eden Türkiye İşçi Partisi, derebeylik kalıntısı toprak ağalığının ve yabancılara aracılık eden şehirli büyük sermayecilerin, ekonomik kalkınmayı, sosyal ve kültürel gelişmeyi frenleyen, sosyal adalete ve güvenliğe karşı koyan ve böylece demokratik rejimin tam gerçekleşip işleyebilmesini köstekleyen zararlı nüfuz ve hâkimiyetlerini, temel insan haklarına saygılı olarak, önlemek, diğer yandan özel sektörü ulusal

ekonominin genel plâna bağı yararlı bir kesimi hâline getirmek amacını güder.

Türkiye İşçi Partisi'nin demokrasi anlayışına göre demokratik rejimde toplumun yönetici, yürütücü ve itici gücü, Türk işçi sınıfı ile emekçi halk kitleleridir. Bu sınıf ve tabakaların politik teşkilâtı olan Türkiye İşçi Partisi iktidara demokratik seçim yolu ile gelir, insanın insan tarafından sömürülmesini reddederek, temel insan hak ve hürriyetlerine bağı ve saygılı olarak iktidarda kalır ve seçimle iktidardan gider.

Türkiye İşçi Partisi'nin halkçılık anlayışına göre, demokrasi sadece politik hayata ve düzene özgü bir rejim değildir. Sosyal hayatın ve kurumların tümü demokrasi kavramının kapsamına girer. Demokrasi, toplumun bütünü kapsadığı zaman, ancak, biçimde kalan bir rejim olmaktan çıkar, ekonomik ve sosyal bir öz kazanarak tam anlamında gerçekleşir. Devletin emekten yana olması, yapılan işlemlerin, reformların gerçekten halk yararına olabilmesi için halk kitlelerinin toplum hayatının her kesiminde, bütün kademelerde söz ve karar sahibi olması gerekir. Devletin ve toplum işlerini yürüten her türlü merkezi teşkilâtın halktan kopmuş, katılmış, kırtasiyeciliğe boğulmuş bir hâl almaması için halkın her kesimde, her kademede aktif iştiraki kaçınılmaz bir zorunluluktur. Türkiye İşçi Partisi, demokratik düzende halka çeşitli ortak maksatlar için teşkilâtlanma imkânını tanır, halkın toplum işleriyle ilgilenmesi için gerekli ortamı yaratır, her işte halkın şevkli ve istekli çabasını sağlamayı şart sayar. Halk, toplum hayatının her alanında yönetim ve denetimine etkili bir şekilde katılacaktır. Üst kademeler ile alt kademeler, merkezi teşkilât ile mahalli teşkilât kademeleri arasında karşılıklı münasebetler ve etkiler sistemi

kurulacak ve bu bağların kopmamasına, karşılıklı alış veriş kanallarının tıkanmamasına özellikle dikkat edilecektir.

Halkımızın yurt işlerinde gerçekten söz ve karar sahibi olduğu böyle bir demokrasi rejimidir ki; ancak halkımızın insanca yaşama şartlarına kavuşması ve Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda hızla kalkınması için gerekli ortamı kurar; Anayasa'mızın öngördüğü gibi, kişinin hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlayan politik, ekonomik ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddi ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar. Halkın bir numaralı yurttaş durumuna yükseldiği böyle bir demokrasi rejiminde Türkiye, halkı özgür ve bağımsız yaşayan ileri bir toplum hâline gelecek ve durmadan ilerleyen, insanca yaşama şartlarını gittikçe daha iyi, daha haklı, daha doğru bir şekilde gerçekleştiren, ileri bir toplum düzeninin temellerini kurmak imkânlarına kavuşacaktır.

III. EMEKÇİ HALKIN, YÜRÜTÜMÜNE DOĞRU-DAN DOĞRUYA KATILIP DENETLEDİĞİ EMEKTEN YANA PLÂNLİ DEVLETÇİLİK

Yukarıda belirtilen demokrasi anlayışına uygun olarak :

— Plânlama politikasının temel çizgilerinin ve kaynakların temel sektörler arasında dağılımının tesbitinde,

— Plânın hazırlanmasında,

— Plânın hem genel olarak uygulanmasında, hem de ayrı ayrı kurumlarda uygulanmasında halk kitleleri söz

sahibi olacaklardır. Uygulama safhasında Plânlama Teşkilâtı, halkın buna gösterdiği tepkileri yerinde izleyecek ve merkezi bundan haberdar edecektir. Böylece, halkın plân uygulamasına doğrudan doğruya katılması sağlanmış olacağından ve halk plânın kendi yararına işlediğini görüp anlayacağından, halkın şevkli çabası ile memleketin hızla kalkınması gerçekleşecektir.

A. EMEKTEN YANA PLÂNLİ DEVLETÇİLİK SİSTEMİ ve KALKINMA

Emekten yana plânlı devletçilik, demokrasimizin ekonomik ve sosyal yönüdür. Türkiye İşçi Partisi'nin iktidara gelmesile, devletçilik, halktan, emekten yana, itici, yönetici ve düzenleyici bir kuvvet olarak işleyecektir. Emekten yana plânlı devletçilik sistemi, toplumun ve emekçi halkın durmadan artan ihtiyaçlarını, gerek maddi, gerek kültürel alanda karşılamak amacıyla işleyen bir sistemdir. Üretim sistemi çağdaş teknik seviyeye devlet eliyle hızla ulaştırılır. Milli hasıla ve gelir büyük bir hızla artırılır. Bu amaçla, ulusal ekonomide kilit taşı olanlardan başlanarak ve ekonomik kalkınma ve sosyal ilerlemenin gerekli kıldığı bir sıra izlenerek büyük üretim ve ulaştırma araçları ile dış ticaret, bankalar, sigortalar devletleştirilecektir. Türkiye'de bunlar esasen ya devlet elindedir, ya devletin deneti altındadır, ya da devletin ortaklığı ile işletilmektedir. Bundan dolayı, Türkiye İşçi Partisi'nin iktidara geldiği zaman yapacağı ilk iş, bu devlet teşekküllerinin, bugün olduğu gibi özel sektör yararına değil, emekçi halk yararına çalışmalarını sağlamak olacaktır. Ayrıca, üretimin çağdaş teknik seviyede geliştirilmesi, hızlı bir kalkınma, sanayileşme programının gerçekleştirilmesini zorunlu kıldığından, emekten yana plânlı devletçilik sistemi, ağır sanayi temeline dayandırılacaktır.

Özel şirketlerin tröst ve karteller meydana getirmeleri veya her ne yolla olursa olsun milli pazarı tekelleri altına almaları mutlaka önlenecektir.

B. EMEKTEN YANA PLÂNLİ DEVLETÇİLİK ve ÖZEL SEKTÖR

Kapitalist olmayan kalkınma yolu karma bir ekonomiyi gerekli kılar; bu sistemde bütün ekonomik faaliyetleri devletin kendi üzerine almasında emekçi halk için bir yarar yoktur. Kalkınma plânında belirtilecek devlet sektörü dışında kalan ekonomik faaliyet alanları özel teşebbüsün işletmeciliğine bırakılacaktır. Ne var ki, kalkınma plânı, tıpkı kamu sektörü için olduğu gibi özel sektör için de bağlayıcı olacaktır. Özel sektörü plâna bağlama, demokratik plân anlayışına uygun düşen araçlarla sağlanacaktır.

C. EMEKTEN YANA KALKINMA PLÂNI

Üretimin hızla ve âhenkli biçimde geliştirilmesi, toplumun kalkınıp ilerlemesi için ulusal ekonominin ve sosyal faaliyetlerin tümünün belli dönemler için hazırlanmış bir genel kalkınma plânına göre yürütülmesini gerektirir. Ulusal hayatın, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin bir azınlığın çıkarları mihveri etrafında dönmesine, geniş halk yığınlarının gittikçe her bakımdan yoksullaşmasına göz yumulamaz. Toplumun ve emekçi halkın durmadan artan maddi ve kültürel ihtiyaçlarının âhenkli biçimde hızla karşılanması, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin bir plân içerisinde bu amaca yöneltmesiyle mümkün olur. Genel Kalkınma Plânı'nın amacı, ulusal üretimi sürekli

ve âhenkli biçimde, mümkün olan en ileri teknik temel üzerinde, hızla geliştirmek, toplumu maddi ve kültürel bakımdan daima daha ileri götürmek ve halkın durmadan artan maddi ve kültürel ihtiyaçlarını, hattâ bunların artmasını teşvik ederek, karşılamaktır.

Kalkınma Plânı, ulusal ekonominin çeşitli kesimleri arasında kalkınma amaçlarımızla tutarlı bir oran kurar. Özellikle toplumun çeşitli tüketim ihtiyaçları ile milli sermaye birikimi ihtiyaçları arasında bir orantı bulunması şarttır; plân bunu sağlar. Milli sermaye birikiminin halkın gittikçe artan tüketim ihtiyaçlarını, nüfusun artışından doğan ihtiyaçları ve genel olarak ulusal ekonominin âhenkli biçimde gelişmesini karşılayacak hacimde olması şarttır.

Emekten yana plânlı devletçilik sisteminde, ulusal ekonomi plâna göre âhenkli ve orantılı biçimde hızla gelişeceği için milli hâsıla ve gelir artacak, dolayısıyla ulusal ekonomiyi yöneten ve bunun sonucu olarak milli gelirden emeklerine göre pay alan emekçilerin alım gücü de hızla artacaktır.

Plânlı kalkınmanın gerektirdiği finansman gücünün sağlanması için toplumun bütün kaynakları seferber edilecektir. Emekçi halkımızın inanlı, gönülden ve şevkli çabası, hiç şüphesiz en değerli kaynağımız ve dayanağımızdır. Emek gücümüz bol, sermayemiz kit olduğu için plânlamada dikkat edilecek noktalardan biri de, bu bol emek gücünün bütün araç ve usullerle üretime sokulabilmesidir.

Bundan başka, âdil bir vergileme politikası ve verimsiz harcamalardan yapılacak tasarruflar, iç borçlanmalar, gerekli şekilde kullanılmayan özel sermayelerin sos-

yal bakımdan verimli yatırımlara yöneltilmesi, başlıca finansman kaynaklarımızdır.

Ulusal bağımsızlığımıza aykırı düşmemek şartıyla dış kredi ve yardımlardan da yararlanılacaktır.

D. EMEKTEN YANA PLÂNLİ DEVLETÇİLİK SİSTEMİNİN ÜRETİM TEMELİ

Emekten yana plânlı devletçilik sisteminin en başta gelen amacı ve ödevi, memleketi mümkün olan âzami hızla sanayileştirerek ekonomik donatımı sağlamaktır. Türkiye İşçi Partisi, sanayileşmeyi, sadece, dışarıdan makine ve tesisler ithal edip fabrikalar kurmak anlamında değil, her şeyden önce, sanayi kolları ve tarım için gerekli makine ve diğer araçları imal eden sanayii, yâni ağır sanayii kurmak anlamında kabul eder. Tüketim malları sanayii ile modern tarımın ihtiyacı olan araçları imal eden sanayi geliştirilmedikçe, memleket sanayii ve tarım, dış ekonomilere bağılı olmaktan kurtulamaz; ekonomik bağımsızlık ve dolayısıyla tam siyasi bağımsızlık sağlanamaz. Türkiye İşçi Partisi'nin ağır sanayiinin geliştirilmesine tanıdığı öncelik bu sebeptendir; bu öncelik zamanda bir öncelik olmaktan çok önemde bir önceliktir. Ulusal ekonominin ağırlık noktasının devlet eliyle tarımdan sanayie (ağır sanayie) kaydırılması asla tarımın ihmalî, ikinci plâna atılması anlamına gelmez. Tersine, tarımın tam kalkınarak çağdaş üretim seviyesine ulaşabilmesi için bu sanayiinin kurulup geliştirilmesi gereklidir. Genellikle sanayileşme, özellikle ağır sanayii geliştirme plânında, tarımın ihtiyacı olan âlet, makine ve kimyevi maddeleri imal edecek olan sanayi kollarına önem verilecektir. Böylece tarım, bir yandan derebeylik kalıntısı

İlişkilerin ortadan kaldırılması, öbür yandan da milli sanayiın sağladığı araçlarla donatılma sayesinde hızla gelişecektir.

Tarım sektöründeki fazla nüfusun (gizli işsizliğin) tarım dışı sektörlerde istihdamını sağlayabilmek için tarımda besin maddeleri üretiminin arttırılmasına özel bir önem verilecektir. Tarım kesimi, halkın beslenme, sanayiın ham madde ihtiyaçlarını karşılar hâle girecek ve tarımsal maddelerin ihracından sağlanacak gelir fazlaları, sanayi yatırımlarının bir kısmını karşılayacaktır.

E. EMEKTEN YANA PLÂNLİ DEVLETÇİLİK SİSTEMİNDE EĞİTİM VE KÜLTÜR

Ekonomik kalkınma ile kültürel kalkınma birbirine bağlıdır ve birbirlerini karşılıklı etkiler. Geniş anlamıyla kültürel kalkınma bütün sosyal müesseselerde, eğitim, bilim, fen, sanat ve edebiyatta ilerleme ve gelişme ile sağlanır.

Eğitimin memleket kalkınması ile ilgisi, bu bakımdan önemi, üzerinde uzun boylu durmayı gerektirmeyecek kadar açıktır. Kalkınmanın her alanında bilgili, yetişmiş kadrolara ihtiyaç vardır. Öbür yandan, demokrasinin tam gerçekleşebilmesinin bir şartı da, vatandaşların, okur yazar olmaktan başka, mutlaka bilgi ve düşünce seviyelerinin de yükselmesidir. Bunun için Türkiye İşçi Partisi, hem genel eğitime, hem teknik öğretime çok önem vermektedir. Bununla beraber, Türkiye İşçi Partisi, klâsik kültür eğitimi, teknik öğretim diye kesin ve mutlak bir ayırım tanımamaktadır. Bir kere felsefe, bilim ve sanat alanlarında beliren meseleler, uzaktan yakından mutlaka

toplumun hayatı ve meseleleriyle ilgilidir; onun için, bu alanlardaki eğitimi de hayattan kopmuş bir fildişi kule içinde değil, toplumun genel gidişi ve faaliyetleriyle ilgilendirerek yürütmek gerekir.

Öbür yandan, kalkınma için teknik kadrolara şiddetle ihtiyaç bulunmakla beraber, bu kadroların aşırı bir iş bölümü ile tek taraflı ihtisaslaşmış elemanlar yetiştirilmek suretiyle kurulması yanlış olur.

Teknik kadroları teşkil eden elemanların, ihtisaslaşma yanında, kişiliklerini bütünü ile geliştirebilmeleri; aydın, bilinçli, kültürlü bir vatandaş, tam bir insan olabilmeleri için, eğitimin daha geniş ve köklü nimetlerinden yararlandırılmaları gerekir.

Kısacası, eğitim politikasının ve kurumlarının amacı, kol emeği ile kafa emeği, teknik öğretim ile klâsik kültür eğitimi, saf bilim ile tatbiki bilim gibi insan kişiliğini ve insan faaliyetlerini sunî olarak bölücü ayırımları ortadan kaldırmak olacaktır.

Çağdaş ekonomilerin ve teknolojinin ne derece bilime dayandığı bilinmektedir. Şimdiye kadar memleketimizde kısır kalmış bilimsel araştırma faaliyetlerini canlandırmak, hızlandırmak ve geliştirmek, Türkiye İşçi Partisi'nin başlıca amaçlarından biridir. Bütün bu bilimsel araştırma ve çalışmalar, memleketin temel kalkınma ve ilerleme meseleleriyle ilgili olarak yürütülecektir.

Sosyal gerçekleri ve insan psikolojisini incelemede, ifadede, eleştirmede, insanları etkilemede, meselelerin bilincine vardırımda ve duyguları eğitip harekete geçirmede çok kuvvetli bir araç olan sanat da (güzel sanatlar ve edebiyat), mümkün olan her şekilde teşvik ve destek görecektir. Türkiye İşçi Partisi bütün sanat ve edebiyat

kollarını, sanat faaliyetlerinin gerektirdiği yaratıcılık ve özgürlüğü kösteklemeksizin teşvik etmeği, bunların gelişme şartlarını hazırlamayı amaç bilir. Türkiye İşçi Partisi, vatandaşların bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, bu alanlarda araştırmalar yapma ve sonuçlarını yayınlama hürriyetlerine saygılıdır. Sanatçıların yaratıcı güçlerini sonuna kadar geliştirmeleri ve eserlerini halka tanıtılabilmeleri için gerekli her türlü yardım yapılacaktır.

Sanat ve edebiyat faaliyetlerinin halka götürülmesinin yanı sıra, halkın bu önemli faaliyet alanlarında aktif bir rol oynaması da sağlanacaktır. Türkiye İşçi Partisi, beden eğitimi ve sporun da büyük önemini göz önünde bulundurarak halkın geniş ölçüde spor yapmasını sağlamak amacıyla beden eğitimi ve sporun köylere kadar yayılmasına çalışacaktır.

IV. HALKÇILIK ve CUMHURİYETÇİLİK

İnsanın ve insan emeğinin en yüce değer olarak tanınması, bizi halkçılık ilkesine götürür. Bütün zenginliklerin, maddî, manevî bütün değerlerin biricik yaratıcısı olan emekçi halkımız, politik iktidarın da kaynağı ve gerçek sahibidir. Halk bu iktidarı kendi yararına kullanır. Her şey halktan gelir, halk eliyle, halk için yapılır. Siyasî düzenin amacı, toplumun ve emekçi halkın durmadan çoğalan her türlü ihtiyaçlarını, gittikçe artan bir hızla karşılamaktır.

Emekçi halk, işçi sınıfından, köylülerden, zanaat-kârlardan, küçük esnaftan, memur ve ücretlilerden, dar gelirli serbest meslek sahiplerinden, fikir işçilerinden, topluncu aydınlardan, Atatürkçü gençlerden kuruludur.

Sınıf durumu ne olursa olsun, emekten yana olan herkes emekçi halk kavramı içinde yer alır.

Halkçılık, emekçi halkı toplumun itici, yönetici ve düzenleyici kuvveti olarak tanımak ve toplum düzeninin buna göre kurulması imkânlarını hazırlamaktır.

Halkçılık, emekçi halkı, bir numaralı yurttaş durumuna yükseltmektir.

Halkçılık, demokrasiyi gerçekleştirmek, toprak ağalığının, yabancıya aracılık eden ticaret ağalığının ve müttefiklerinin, ekonomik kalkınmayı, demokrasiyi, sosyal adalet ve güvenliği köstekleyen gerici ve tutucu etkilerini önlemektir.

Halkçılık, sömürgeciliğin her türlüşüne, sömürücülüğün her çeşidine karşı koymaktır.

Bütün bu ödevlerin yerine getirilmesinde, Türk işçi sınıfına ve onunla iş ve kader birliği yapan toplumcu aydınlara ve emekçi halk yığınlarına büyük ve ağır sorumluluk düşmektedir.

Halkçılığın devlet ve hükümet şekli, Cumhuriyettir. Cumhuriyetçilik, fert ve zümre hâkimiyetine, saltanat fikrine karşı durur. Türkiye İşçi Partisi, Kurtuluş Savaşı Türkiyesi'nin bu iki temel ilkesine candan bağlıdır.

V. DEVRİMCİLİK

Halkçılık, emekten yana plânlı devletçiliği ve devrimciliği zorunlu kılar. Başka bir deyişle, halkçılığı emekten yana plânlı devletçilik sistemiyle devrimci bir toplum görüşü ve devrimci bir davranış tamamlar.

Devrimcilik, geri kalmış bir toplumu ileri bir toplum hâline getirmek ve ileri toplumları durmadan daha çok ilerletmek için, bilim ışığında, köklü reformlar yapmaktır. Bu reformların başında, toplumun geri kalmış üretim kuvvetlerini çağdaş seviyeye çıkarma işi gelir. Bunun için de, gerici ve tutucu ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerin Anayasamızın da öngördüğü gibi, değiştirilmesi gerekir.

Devrimcilik, hayatın yaratıcılığına ayak uydurmak, gericilikle, tutuculukla savaşmak demektir.

VI. MİLLİYETÇİLİK

Türk milliyetçiliği, yüzyıllardır bir yarı sömürge olarak yaşamış halkımızın yabancı boyunduruğuna, sömürgeciliğine ve sömürücülüğe karşı tepkisinin ideolojik plânda ifadesidir.

Kişiliğini Kurtuluş Savaşı'nda bulmuş olan Türk milliyetçiliği, halkçılıktan ayrı düşünülemez. Türk Devleti'ne yurttaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. Türk milliyetçiliği, ulusun bütün fertlerini kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün sayar; milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip, kişiliği olan bir üyesi olarak, bilimde, teknikte, kültürde, ekonomide ve toplum hayatının her alanında daima yüceltmeyi amaç bilir. Türk milliyetçiliği, başka milletleri aşağı gören, ırkçı, saldırgan ve sömürücü bir ideoloji asla değildir. Batıda sömürgeci ve saldırgan çevreler, milliyetçiliği, dış sömürücülüğün elinde saldırgan ve başka milletleri küçük gören bir ideoloji haline getirmişlerdir. Türk milliyetçiliği, milletlerin özgürlük ve kardeşçe dayanışma içinde yaşamaları esasını benimsediği için insancıldır.

Türk milliyetçiliği, ırkçılık ve ona bağlanan bütün gerici, tutucu görüş ve sonuçları kesinlikle reddeder. Türkiye Cumhuriyetine yurttaşlık bağı ile bağlı herkesi Türk sayar ve yurttaşlar arasında din, dil, ırk, mezhep ayrımı ve eşitsizlik gözetmez.

VII. HER TÜRLÜ SÖMÜRÜCÜLÜK ve SÖMÜRGEÇİLİĞE KARŞI OLMAK, BARIŞÇILIK

Kurtuluş Savaşı ile yeniden doğan Türkiye'nin bağımsız yaşaması, çağdaş uygarlığa bir an önce ulaşması, her türlü sömürücülüğe ve sömürgeçiliğe kesinlikle karşı olmasına bağlıdır. Kendimiz için olduğu kadar, başka milletler ve halklar için de sömürgeçiliği ve sömürücülüğü reddederiz. Bütün milletlerin hürriyete kavuştukları bir dünyada barış düzenininin kurulması ve korunması en yüce dileğimizdir.

VIII. VİCDAN, DİN, MEZHEP ve DÜŞÜNCE HÜRRIYETLERİ, LÂİKLİK İLKESİ

A. VİCDAN, DİN, MEZHEP ve DÜŞÜNCE HÜRRIYETLERİ

Türkiye İşçi Partisi yurttaşın vicdanı, dinî ve felsefî inanç ve mezhep hürriyetine içtenlikle saygılıdır ve herkesin de mutlaka saygı göstermesini ister.

Kamu düzenine, genel ahlâka, veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmıyan her türlü ibadet, âyin ve dinî tören serbesttir. Hiç kimse, ibadete, dinî âyin ve

törenlere katılmaya, dini ve felsefi inancını açıklamaya zorlanamaz. Hiç kimse, dini ve felsefi inançlarından dolayı kınanamaz ve baskı altına alınamaz.

Türkiye İşçi Partisi düşünce ve söz hürriyetini demokratik hayatın temel şartlarından sayar ve bu hürriyeti halkın günlük hayatında gerçekten yararlandığı bir hak hâline getirmeyi taahhüt eder.

Herkes felsefi, siyasi ve ilmi; kısacası her türlü düşüncesini söz, yazı, resim veya başka yollarla, tek başına ve toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

B. LÂİKLİK İLKESİ

Gericilik ile savaşta lâiklik, yeni Türkiye'nin vaz geçilmez bir ilkesidir. Türkiye İşçi Partisi gericilik ile mücadeleyi asla din ile mücadele şeklinde anlamaz; bununla beraber Devleti din temellerine dayanan geri bir toplumun, çağdaş uygarlığa ulaşmak için gerekli düşünce ve hukuk sistemine kavuşamayacağı da bir gerçektir. Bu sebeple dinin, devlet işlerinin temeli olmaktan çıkarılmış ve kişilerin vicdanında kutsal ve gerçek yerini bulmuş olması Cumhuriyetimizin dayandığı temel bir devrimdir.

Kimse, devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma, politik veya şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacı ile, her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

C. MÜSLİM ve GAYRİMÜSLİM CEMAATLERİN DİYANET İŞLERİ

Müslüman cemaatin diyanet işleri, genel idare için-

de yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı'nca yürütülür. Diyanet İşleri Başkanlığı, Müslüman cemaatin diyanet işlerini görürken, mezhepler arasında sünni - âlevî gibi bir tefrik asla yapmayacak, din ve mezhep hürriyetine tam bir saygı göstererek tarafsızlıkla hareket edecektir.

Gayrimüslim cemaatlerin diyanet ve vakıf işleri, uluslararası anlaşmalara ve Anayasamızın vicdan ve din hürriyeti ilkelerine uygun olarak bu cemaatlerce yürütülecektir. Okul, ibadet yeri, hastahane, mezarlık gibi gayrimüslim cemaat vakıflarının mülkiyet hakkına tam bir saygı gösterilecektir.

IX. MÜLKİYET

Türkiye İşçi Partisi mülkiyet ve miras hakkını tanır. Bu haklar ancak kamu yararı amacı ile kanunla sınırlandırılabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması, toplum yararına da olmak gerekir; çünkü mülkiyet hak sahibine ödevler de yükler.

Millî ekonominin kilittası durumunda olan büyük üretim araçları, (büyük topraklar, demiryolu şebekeleri, büyük fabrikalar, ormanlar, madenler v. b.) özel mülkiyet konusu olduğu takdirde, böyle bir sistem, insanın insan tarafından sömürülmesine; ilerlemeyi zorlaştırıp, aksatan ekonomik buhranlar ve işsizlik gibi türlü sosyal âfetlerin meydana gelmesine yol açtığı ve halk kitlelerinin mal, mülk edinmesine, refaha kavuşmasına engel olduğu için, Türkiye İşçi Partisi, büyük üretim araçlarının özel mülkiyet konusu olmasına prensip itibariyle karşıdır. Bunun dışında, Türkiye İşçi Partisi'nin amacı, yurttaşı daha çok mal, mülk sahibi edebilmektir.

X. HER ŞEY İNSAN İÇİN

Tarihin akışı içinde insan varlığı, kendinde ve kendisi için bir değerdir. Bundan ötürü, eşitlik ve hürriyet, insan varlığının ayrılmaz nitelikleridir. Türkiye İşçi Partisi, insanın fizik ve moral gelişmesini köstekleyen ekonomik, sosyal, politik bütün engelleri kaldırmayı, mutlaka gerçekleştirilmesi gereken bir amaç bilir.

İnsan, kula kul olamaz; insan sömürülemez. Türkiye İşçi Partisi, insan hak ve hürriyetlerine, sosyal adalet ilkesine gönülden bağlıdır.

Her şey insan için olduğu gibi, maddi ve manevi bütün zenginliklerin yaratıcısı da insandır, onun üretici emegidir; bunun için emek toplumda en yüce değerdir. Bütün nimetler emeğe göre paylaşılır, yetkiler emeğe göre edinilir. ATATÜRK'ün deyiimiyle : «Çalışmak sayesinde bir hakkı iktisap ederiz. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını sâyiden muarrâ geçirmek isteyen insanların bizim heyeti içtimamız içerisinde hakkı yoktur, yeri yoktur.» Bunun içindir ki, Türkiye İşçi Partisi, milli geliri, «Emeğe göre gelir» ilkesinin ışığı altında kişiler, sınıflar ve bölgeler arasında hakça paylaştıracaktır.

Emeğin en yüce değer tanınması; insanın kendine özgü kabiliyetlerini tam geliştirememesi, her yönüyle bütünleşmiş olgun bir kişiliğe kavuşamaması, dış sosyal ve ekonomik şartların baskısı altında maddi bakımdan olduğu kadar manevi bakımdan da ezilmesi ve insanlığın kaybetmesi haline, insanın «yabancılaşması» na son verecektir. Emegimizin ürünleri, bize karşıt, bize yabancı şeyler, bizi köleleştiren şeyler olmaktan çıkacaktır; işimiz, bizi köleleştiren, bize yabancı, sevmediğimiz bir faaliyet olmaktan çıkacaktır. Emekçi varlığımız, yaratıcı

varlığımız, bize yabancı, hayvanî varlığımızın tutsağı olmaktan çıkacaktır. Ve yabancılaştırmaktan kurtulan insan, kişiliğini serbestçe geliştirmek imkânına kavuşacaktır. Emek, sadece ekonomik bir değer değil, aynı zamanda ahlâkî bir değerdir.

Emeği en yüce değer sayan bir toplum düzeninin kurulması, kardeşçe dayanışma ve işbirliği esasına dayanan yepyeni bir ödev ve görev anlayışı, yeni bir insan anlayışı getirecektir. Sosyal ilişkiler, insan saygısı üzerine kurulmuş yaratıcı bir öz kazanacaktır. Toplumun maddî yapısının değişmiş olması, emeği çıkış noktası olarak kabul eden yeni bir ahlâkın doğmasına yol açacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VATANDAŞLARA NELER GETİRECEĞİZ

I. EKONOMİ

A. TARIM

1. Tarımın Önemi

Geri kalmışlıktan kurtulup ileri bir toplum olabilmek için, milli ekonomimizin ağırlık merkezinin tarımdan sanayie kaydırılması şarttır. Bütün ileri ülkeler sanayi ülkeleridir. Ancak tarımdan sanayie kayış, tarımın ihmal edileceği anlamına gelmez. Tam tersine, sanayie gerekli önemin verilmesi, tarım kesiminin hızla gelişmesi sonucunu doğuracaktır. Çünkü tarımın gelişmiş bir seviyeye ulaşabilmesi, ancak gerekli modern araçları sağlayacak 'leri bir sanayiın kurulmasına bağlıdır. Modern tarım gelişmiş bir sanayi ile mümkündür. Esasen tarımın modernleşmesini sağlayan (traktör, biçer - döğer, motopomp, santrifüj, ilaç, suni gübre v. b. gibi) temel araçların hepsi ileri sanayii olan ülkelerde imâl edilebilir.

Bununla beraber, kalkınma dâvası bir bütündür: Sanayileşme ile tarımın geliştirilmesi işi birlikte ele alınıp yürütülecektir. Bu iki kesimin karşılıklı etki ve ilişkileri hiçbir zaman gözden kaçırılmıyacaktır. Plânlı kalkınma düzeninde, bundan başkatürlü bir yol izlenmesi de düşünülemez. Meselelere bu açıdan bakılınca, ilk amaç hızla sanayileşmek olduğu hâlde, geri kalmış bir toplum olarak toprak ve tarım reformlarını ilk ağızda ele almak zorundayız. Sermaye bakımından yoksul, emek bakımından ise zengin olduğumuz, kalkınmamızı ilk ağızda ucuz araçlarla donatılmış emek gücünü harekete getirerek gerçekleştirmek zorunda bulunduğumuz için, emeği tarım ve bayındırlık kesimlerinde değerlendirmeye çalışacağız. Böylece tarımdan sağlanacak üst - kazançları sanayiın geliştirilmesinde kullanmak fırsatını bulmuş olacağız.

Tarım dâvası, aşağıdaki nedenlerden dolayı geciktirilmeksizin ele alınıp, köklü toprak ve tarım reformlarıyla çözülmesi gereken başlıca meseledir :

— Memleketimizin sosyal yapısıyla ilgili bölümde belirtildiği gibi nüfusumuzun çok büyük bir kısmı tarım alanında toplanmış ve bu nüfus bir yanda büyük toprak sahipleri, öbür yanda da çok sayıda cüce işletme sahipleri ve topraksız köylü kitleleri halinde bölünmüştür. Büyük çoğunluk, insanca yaşama şartlarından yoksun bulunmaktadır. Bu çoğunluğun yaşama şartları, ancak tarım meselesinin gerçekçi bir açıdan ele alınıp çözülmesiyle iyileşebilecektir.

— Tarımımız bugünkü üretim durumu ile halkımızı besliyememekte ve dışarıdan yiyecek maddeleri ithali zorunlu olmaktadır. Ayrıca nüfusumuz, yılda yüzde 2,8 gibi yüksek bir oranda hızla artmaktadır. Bundan dolayı da halkın beslenmesi her yıl daha da güçleşmektedir.

— Memleketimizin bugünkü durumunda, özellikle sanayileşme programında, bu programın gerçekleşmesi için gerekli olan yatırımların önemli kısmı tarımdan sağlanacaktır.

— Memleketin genel kalkınması için temel faktör olan sanayileşme de, ancak iç pazarın genişlemesiyle mümkün olabileceğinden, nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eden köylü kitlelerinin satın alma güçlerinin artması şarttır.

— Bugün memleketimizde çok yaygın olan açık ve gizli işsizliğin giderilmesi, bir yandan sanayileşmeye, öbür yandan da köklü toprak ve tarım reformlarıyla tarımın kalkınmasına bağlıdır.

Büyük toprak sahiplerinin demokratik rejimi aksatan, sosyal ve kültürel gelişmeyi frenleyen, sosyal adalet ve güvenliğe karşı zararlı nüfuz ve hâkimiyetlerini önlemek için bugünkü geri tarım işletmeciliğinin sosyal - ekonomik bir sistem olarak aşılması mutlaka gerekmektedir.

2. Toprak ve Tarım Reformundan Ne Anlıyoruz

Genellikle kalkınma bakımından ve özellikle tarımın kalkınması bakımından, hem toprak reformu, hem de tarım reformu aynı derecede önemlidir. Tarımsal kalkınma, dolayısıyla de memleketin tüm kalkınması, her iki reform bir arada ve birbirine bağlı olarak ele alınmazsa başarılamaz. Yalnız şurası muhakkaktır ki, köklü bir toprak reformu yapılmadan, halkın yararına tarım reformu gerçekleştirilemez. Yani tarımsal üretim ve gelir, gerektiği derecede ve biçimde artırılamaz. Dâva, tarımın

şimdiki seviyesinden herhangi bir derecede kalkınması, tüm tarımsal gelirin herhangi bir derecede artması değildir. Dâva kalkınmanın bütünlüğü daima gözönünde bulundurulur, tarımın en büyük hızla gelişmesidir. İkinci şart, bu tarımsal kalkınmanın yoksul köylü yararına gerçekleşmesidir. Derebeylik düzeni artığı toprak ağalarının bir bölümünün büyük kapitalist işletmeciler hâline gelmesi tüm tarımsal gelirden belirli bir artışa sebep olabilir. Ama bu, tarımda zenginle fakir arasındaki kutuplaşmayı, uçurumu daha da derinleştirir, vahim ekonomik - sosyal meseleler yaratır ve âhenkli bir kalkınma, sağlam bir ekonomi düzeni sağlamaz. Memleketi mümkün olan en büyük hızla, sosyal adalet içinde, sağlam, uyumlu bir ekonomi ile kalkındırmayı hedef bilen ve bu kalkınma yolunun kapitalist bir yol olmadığına inanan Türkiye İşçi Partisi, büyük toprak sahipleri yararına işleyecek bir tarımsal gelişmeyi gerçek bir kalkınma olarak kabul etmez. Ancak köklü bir toprak reformuna bağlı tarım reformunun emekçi kitlelerin menfaatine uygun bir kalkınma sağlayacağına inanır.

Türkiye İşçi Partisi toprak reformunu, topraksız ya da yeteri kadar toprağı olmayan köylüyü toprak sahibi etmek ve sömürücü toprak mülkiyetini sınırlamak anlamında kabul eder. Nitekim, Anayasa'mızın 37. maddesinde «Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeteri kadar toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir. Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırır.» denilmektedir. Kamulaştırılan topraklar için ödenecek tazminat miktarı ve ödeme biçimi kanunla gösterilecektir. Anayasa uyarınca kamulaştırılan topraklar,

öncelikle üzerinde çalışan topraksız veya yeteri kadar toprağı olmayan köylüye dağıtılacaktır. Dağıtılacak toprakların, tarım bölgelerine göre bir ailenin geçimini sağlaması, Köy Kurulları'nca gözetilecektir. Topraklar köylüye **parasız olarak** dağıtılacaktır. Dağıtılan topraklara mülkiyet ve miras hakları tanınacaktır. Ancak bu topraklar, dağıtımdan faydalanan köylünün ölümüne kadar satılamıyacak, borcu için haciz edilemeyecek ve ipotek gösterilemeyecektir. İrtifak ve intifa hakkı ve gayrimenkul mükellefiyeti de yükletilemeyecektir. Dağıtılan topraklar bizzat sahipleri tarafından işletilecek, kiraya veya ortakçıya verilemeyecektir.

3. Toprak Reformu Nasıl Uygulanacak

Toprak reformu demokratik yoldan gerçekleştirilecektir. Şöyle ki : Toprak reformu merkezi teknik bir teşkilâtın plânlaması ve öncülüğü altında ilgili köylü kitlelerinin aktif iştirâkiyle demokratik bir şekilde gerçekleştirilecektir. Toprak reformunun bilgi ve uzmanlığa dayanan teknik yanı ve bütün memleketi içine alan genel cephesi, merkezi bir teşkilâtı gerektirir.

Meselenin bir de sosyal - politik yanı vardır : Şimdiye kadar yapılan toprak dağıtımlarında olduğu gibi, toprak reformunun yüzeyde ve biçimde kalmaması için, bu reformun mutlaka topraksız veya yeteri kadar toprağı olmayan köylünün toprak ihtiyacını kesinlikle karşılayacak nicelik ve nitelikte olması şarttır. Yukarıdan aşağı bir mekanizma ile girilen toprak dağıtımında, merkezi idareyi temsil edenlerin mahalli nüfuzlularla birleşerek fakir köylüyü mağdur etmeleri, reformu temel amacından saptırmaları tehlikesi vardır. Bunu önlemek ve toprak reformunu gerçekten demokratik bir usulle gerçekleştir-

mek amacıyla köylüler, toprak reformunun uygulanması-
na iştirâk ettirileceklerdir. Bu maksatla Köy Kurulları
kurulacaktır. Köy Kurulları'nı topraksız, küçük ve orta
toprak sahibi köylüler kendi aralarından serbest seçimle
sececeklerdir.

Merkezdeki uzmanlardan kurulu teşkilât ile Köy Ku-
rulları, çeşitli bölgelerde, toprağın niteliğine ve yapılmak-
ta olan veya yapılması mümkün tarım şekline göre, ka-
mulaştırılacak büyük mülkleri, bu mülklerden her birin-
de en fazla ne kadar toprağın mülk sahibine bırakılaca-
ğını ve bir aileyi geçindirmeğe yetecek toprak yüzölçü-
münün ne olacağını tesbit edeceklerdir. Ancak toprağı
kamulaştırılan toprak sahibine bırakılacak azamî miktar
500 dönümden yukarı olamaz.

Dağıtılacak topraklar başlıca şu kaynaklardan elde
edilecektir : Tavan sınırı aşan büyük özel mülk toprak-
ları, devletin hüküm ve tasarrufu altında olup da işlen-
meyen veya büyük mülk sahipleri tarafından işlenmekte
olan topraklar, kamu tüzel kişilerinin özel mülkiyetinde
olup özel kişilere kiraladığı topraklar. Devlet üretim çift-
liklerinin toprakları dağıtılmıyacak, örnek işletmeler hâ-
line getirilerek geliştirilecektir. Ancak Devletin Üretim
Çiftliklerinin rasyonel işletme bakımından fazla olan top-
rakları da topraksız veya yeteri kadar toprağı olmayan
köylünün ihtiyacını karşılamak üzere dağıtılacaktır.

Toprak reformunun sürüncemede kalmaması, bir an
önce gerçekleşmesi için aşağıdaki tedbirler alınacaktır :

a. Reforma bölge bölge değil, memleket genişliğinde
aynı zamanda girişilecek ve reformun tamamlanması için
en uzun müddet kanunla tesbit edilecektir.

b. Kadastro işlerinin bir an önce tamamlanması için

modern ve sür'atli sonuç veren usul ve araçlardan ve ilgili bölgenin Köy Kurulları'ndan yararlanılacaktır.

c. Reformun uygulanmasına geçilinceye kadar büyük toprak sahiplerinin hileli ve danişıklı yollara başvurmalarını önlemek üzere gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

4. Tarımsal Üretim Düzeni

Yukarıda ana çizgileri belirtilen toprak reformu tarımda şöyle bir üretim düzeni meydana getirecektir :

a. Özel Mülk ve İşletmeler

aa) Dağıtma sınırı altında kalan mülk ve işletmeler

Bunlar yeteri kadar toprağa sahip, ekonomik bakımdan az çok kuvvetli işletmelerdir. Küçük toprak birimleri üzerinde çalışan işletmeler kadar devlet yardımına muhtaç değildir. Bununla beraber, bu işletmelerin modern teknik ve araçlar kullanan, rasyonel usullerle üretimde bulunan işletmeler durumuna gelmeleri tarım reformunun amaçları arasındadır. Devlet bunlara da yardımcı olacaktır.

bb) Küçük mülk ve işletmeler

Tarım reformunun temel amacı özel küçük mülkiyete dayanan işletmeleri kalkındırmak, bir yandan bol emek gücünden tam faydalanarak bunların her birinin toplam üretimini artırmak, öbür yandan da bunları mo-

dern teknolojiye kavuşturarak emeğin verimliliğini yükseltmektir. Bu küçük işletmelerin her biri kendi başına modern araçlara sahip olabilecek kudrette ve bu araçları rantabl bir şekilde kullanabilecek büyüklükte olmadıkları için, bu işletmeleri Bölge Tarım İstasyonları etrafında guruplaştırmak ve işletmelerle istasyonların arasındaki münasebetleri teşkilâtlı bir düzene bağlamak gerekecektir.

b. Tarım Kooperatifleri

Küçük işletme sahiplerinin kendi ortak meselelerini çözmek ve işlerini görmek amacıyla serbest kooperatifleşme hareketlerine girmeleri teşvik olunacaktır. Kooperatif kurma konusunda iki nokta üzerinde önemle durulacaktır: Bu noktaların birincisi, kooperatiflerin üreticiler tarafından kendi arzularıyla kurulması, köylülerin kooperatif kurmaya veya mevcut olanlara girmeye hiç bir şekilde zorlanmamasıdır. İkincisi, kooperatiflerin demokratik esaslar içinde kurulup işletmesinin sağlanması, bunların daha güçlü üreticilerin nüfuzu altına girmelerinin önlenmesi ve her hâlde küçük üreticiler çoğunluğunun yararına işlemelerinin sağlama bağlanmasıdır. Toprak dağıtımına tabi büyük işletmelerin donatım ve modern araçları, sahibinin ihtiyacı ayrıldıktan sonra, Devlet Bölge Tarım İstasyonlarınca bedeli karşılığı satın alınacaktır. Belirli sınırın üstünde bölüşülen topraklar, özel mülk olarak isletilecektir. Bu yeni mülk sahipleri Devlet Bölge Tarım İstasyonlarından gereken teknik yardımı göreceklerdir.

c. Devlet Üretim Çiftlikleri

Bunlar muhafaza edilecek, rasyonel, rantabl örnek

İşletmeler haline getirilecektir. Bununla birlikte bazı devlet üretme çiftliklerinin yüzölçümü, işletmeciliğin en iyi şekilde yürütülmesini aksatacak ve bürokrasiye yol açacak kadar büyük olabilir. Devlet üretme çiftliklerinde, rantabl bir işletmecilik yönünden optimum bir büyüklük kabul edilecek, fazla topraklar toprak reformuna tâbi tutulacaktır.

Devlet sanayi işletmeleri gibi Devlet üretme çiftlikleri de demokratik esaslar içinde tarım işçilerinin çiftlik işlerinin yürütülmesinde söz ve karar sahibi olmalarını sağlayacak biçimde yeniden düzenleneceklerdir. Tarım işçileri de sanayi işçilerinin sahip oldukları haklara sahip olacaklardır.

d. Devlet Bölge Tarım İstasyonları

Memleket, coğrafi şartlara ve tarım üretimi çeşidine göre bölgelere bölünecek, her bölgede bir tarım istasyonu kurulacaktır. Bu bölgelerin yüzölçümü, mevcut şartlar altında belli bir istasyonla, onun hizmet ettiği çevredeki üreticiler arasında karşılıklı münasebetlerin kolayca kurulup yürütülmesi kıstasına göre tesbit edilir. Bütün tarım üreticileri bu istasyonlardan faydalanabileceklerdir. Bununla beraber, tarım istasyonlarının temel amacı ve görevi, küçük üreticileri kalkındırmak ve onları modern tarım teknolojisine kavuşturmaktır. Bu istasyonların hepsini başlangıçta modern araç ve tesislerle donatmak ve hizmet ettikleri üreticileri, kısa bir sürede, makineleşmiş tarıma geçirmek mümkün olmayacaktır. Ama bundan dolayı istasyonların peyderpey kurulmasına gidilmeyecek, pilot bölge gibi usuller uygulanmayacak, bütün memleket genişliğinde tarım işletmecileri tarım istasyonları etrafında gruplandırılacaktır. Tarım istasyonları,

gerekli modern araç ve tesisler sağlanıncaya kadar daha basit âletleri köylüye bol miktarda sağlamak veya bunları kendisinin yapmasını öğretmek; özellikle eldeki âletlerle mümkün olan en yüksek üretim şeklini göstermek; araçlardan ziyade usullerde yenilikler öğretmek ve uygulamak vazifelerini göreceklerdir.

Tarım üreticilerinin iyi tohumluk, sun'î gübre ve tarım ilâçları ihtiyacı da tarım istasyonlarının karşılanacaktır. İstasyonlar tarımsal mücadele ve erozyon meselelerinin teknik taraflarının çözümünü üzerlerine alacaklardır.

5 Tarım Reformu İle İlgili Tedbirler

a. Devlet Satınalma Müesseseleri

Devlet fakir köylünün tarım ürünlerini gerçek değeriyle sattırmak ve satış bedelini çeşitli araçlara kaptırmadan üreticinin eline geçirtmek ile görevlidir. Dış ticaret devletleştirileceği için tarım ürünlerini satın alan devlet kurumlarının sayısı ve çeşidi çoğaltılacaktır. Gerek mevcutları, gerekse yeniden kurulacak olanları, mutlaka küçük toprak sahibi köylüler yararına da işler hale getirilecek ve her halde bu kurumların işleyişi köylünün doğrudan doğruya denetimine bağlanacaktır.

b. Kredi Müesseseleri

Köylüleri, herhangi bir ihtiyaçları için özel şahıslara, murabahacılar başuruma zorunluğundan mutlaka kurtarmak amaçtır. Fakir köylüyü gerek üretim sırasında, gerekse satış öncesi safhasında sıkıntıdan kurtarmak için

bütün kredi kolaylıkları sağlanacaktır. Esasen bankacılık devletleştirileceğine göre devlet, tarımın finansmanı meselesini önemle ele alacak ve devlet, kredilerini şimdiye kadar olduğu gibi küçük bir azınlığı zengin etmek için değil, büyük çoğunluğu kalkındırmak için kullanacaktır.

c. Teknik Tedbirler

Yukarıda tarım istasyonları konusunda sözü geçen teknik tedbirlerden başka, sulama, tarımsal mücadele ve erozyon konularında da malî yükü devlete ait olmak ve küçük üreticiler faydalanmak üzere bütün teknik tedbirler alınacaktır. Küçük üreticilerin modern tarımın gereklerini yerine getirebilmeleri için bir yandan tarımsal yayım servisleri kurulacak, öbür yandan da tarım okulları ve çeşitli sürelerde kurslar açılacaktır.

d. Kiracılık ve Ortakçılık

Toprak ve tarım reformu yapıldıktan sonra, tarımda kiracılık ve ortakçılık tamamiyle ortadan kalkmış olmayacaktır. Çünkü bu çeşit işletmecilik sadece büyük mülklere özgü değildir; toprak reformundan sonra da reformun kapsamı dışında kalmış orta ve hatta küçük toprak sahiplerinin topraklarını kiraya veya ortakçıya vermeleri hâllerine rastlanacaktır. Kendi toprağından gayri başkasınınkini kiralayıp işlemek isteyenler de bulunacaktır. Bu sebeple :

— Mal sahibi ile ortakçı veya kiracı arasındaki münasebetler örnek bir sözleşmeye bağlanacaktır. Bu örnek sözleşme ile, asgarî süre, azamî kira bedeli veya aynı hisse ve her iki tarafın hak ve yükümleri açıkça tesbit edile-

rek ortakçı ve kiracının hakları korunacaktır. Ortakçı veya kiracı, mal sahibi yararına aynı yardım veya onun işlerini karşılıksız görme veya angarya gibi yükümler altında bırakılmayacaktır.

— Ortakçılık veya kiracılık adı altında daha büyük işletmelerin daha küçük işletmeleri ele geçirmeleri ve böylece hukuken değilse bile fiilen yine büyük topraklara sahip toprak ağalarının türemesini önlemek maksadı ile toprak mülkiyeti için konulan sınır, işletme sınırı olarak da kabul olunacaktır, daha büyük özel işletmelerin meydana gelmesi yasaklanacaktır.

6. Ormancılık

Ormancılık meselesinin iki ayrı cephesi vardır: Birincisi, ormanların işletilmesi, korunması, ıslâhı gibi teknik-ekonomik cephesi; ikincisi de ormanların içinde ve kenarlarında yaşayan nüfusun kalkındırılıp ormanla münasebetinin düzenlenmesi gibi sosyal cephesi.

Ormanlar, erozyon ve iklim şartları gibi memleketin bütünü için hayati önemde meselelerle ilgili bulunduğundan ve bu meselelerin çözülmesi ancak hepsini içine alan rasyonel ve tutarlı bir politikanın uygulanması ile mümkün olduğundan, Türkiye İşçi Partisi ormanların kamulaştırılması gerektiğini savunur.

Türkiye'de ormanların nisbeti diğer memleketlere kıyasla düşüktür. Ormanca fakir olduğumuz ve topraklarımızın bir yandan gittikçe aşındığı öbür yandan da çoraklaşıp çöle döndüğü göz önünde bulundurularak memleketi ormanlaştırmak önemle ele alınacaktır.

Ormanlarımızda ilkel bir işletmecilik hâkimdir. Or-

manlarımızın memleket kalkınmasına yardımını sağlayabilmek için, modern usullerle devlet işletmeciliği yapılacaktır.

Ormanlarımızın tahripten kurtarılması etkili olmayan yasaklar ve cezalardan çok, bu tahriplere yol açan sebepleri ortadan kaldırmak suretiyle sağlanacaktır.

Mevcut köylerimizin % 58 i ve genel köy nüfusumuzun % 52 si orman içinde ve kenarında yaşamaktadır. Bunların toprakları kayalık ve verimsiz olduğundan köylüler geçinebilmek için ayrıca hayvancılık ve odun kaçakçılığı yapmak zorunda kalmaktadırlar. Bu da bir çok orman suçlarına yol açmaktadır. Bu davanın kökünden çözümü şu iki temel reforma dayanmaktadır :

Toprak ve Tarım Reformu,

Memleketin sanayileşmesi.

Bu köylerin kalkınması, ormanların mevcut nüfus baskısından kurtulması, toprak ve tarım reformunun yapılmasına ve orman içindeki ve kenarındaki fazla nüfusun sanayie aktarılmasına bağlıdır.

7. Hayvancılık

Memleketimiz hayvan mevcudu bakımından zengindir, otlak olarak da geniş alanlara sahiptir. Ancak bu geniş imkânlarla rağmen hayvancılığımız, işletme sistemi olarak hâlâ ilkçağların çobanlık devrini aşamamış durumdadır. Hayvancılığa dayanan ilkel bir ağılık sistemi, hayvancılık alanında her türlü ilerlemeyi daha baştan önlemektedir. Büyük sürü sahipleri, gerek devlet ve gerek orta malı otlakları hiçbir bakım ve ıslâh kaygısı ta-

şmadan tahrip etmektedirler. Bununla kalmıyarak yayla ve ormanlık yerlerdeki devlet otlaklarını fiili tasarrufları altında bulundurmakta ve hattâ bazı illerimizde köylünün verimli topraklar üzerinde tarla ziraatına geçişini önlemektedirler.

Memleketimizin hayvan mevcudu bakımından zengin ve otlaklarımızın geniş bulunması, hayvan üretimini alanında geniş imkânlarla sahip olduğumuzu göstermektedir. Ama, bu imkânların gerçekleştirilmesi, yani hayvancılığımızın bugünkü düşük verimden kurtarılması, memleketimizde hayvancılığa dayanan ilkel ağalık sisteminin aşılmasına bağlıdır. Bu da ancak, toprak ve tarım reformlarıyla mümkündür. Çünkü bu şekilde ilkel bir hayvancılıktan, modern ve entansif bir hayvancılık sistemine geçmek kabil olacaktır.

Onun için Türkiye İşçi Partisi, hayvancılığımızın gelişmesi için, hayvancılık alanında mevcut ilkel işletme sisteminin aşılması yolunda gereken tedbirlerin alınmasını gerekli bulur. Memleketin bazı bölgelerinde zorla otlak olarak kullanılan verimli topraklar, topraksız köylüye veya yeteri kadar toprağı olmayan köylüye dağıtılacaktır. Bu topraklar üzerinde tarla ziraati ve entansif hayvancılık teşvik edilecektir. Büyük hayvan sahiplerine bırakılacak hayvan miktarı Köy Kurullarınca tesbit edilecek ve bu miktarın üzerinde kalanlar değeriyle satın alınıp bunlardan en yüksek verim (ürün) sağlayacak işletmelere (küçük üreticilere ve kooperatiflere) verilecektir.

Hayvancılığımızın ilkel bir düzen içinde bulunması dolayısıyla bu alanda devlete büyük yükümler düşmektedir. Hayvancılığa dayanan ilkel ağalığın aşılması, memlekette hayvancılık alanında aranan hızlı kalkınmanın ekonomik ve sosyal şartlarını meydana getirecektir. Dev-

let, hazineye ait ve orta malı otlakların gerek verim ve gerek kalite bakımından ıslâhını üzerine alacaktır. Islâh edilmiş otlaklar üzerinde Devlet, hayvan üretim çiftlikleri kuracak ve hayvan üretme kooperatiflerinin kurulmasını teşvik edecektir. Devlet seleksiyon, melezleme, sun'î tohumlama tedbirleriyle hayvanlarımızın niteliklerini ve verimini yükseltecektir. Hayvan hastalıkları bugün köylümüz için gerçek bir felâket haline gelmiştir. Devlet, hayvan hastalıklarıyla mücadeleyi üzerine alacak ve bu alanda teknik personelin yetiştirilmesine ve köylünün eğitilmesine gereken önemi verecektir. Irkın ıslâhı için damızlık hayvan üretilecek ve araştırma merkezleri kurulacaktır. Devlet üretim çiftlikleri ve devlet haraları bu alanda örnek işletmeler haline getirilecektir. Hayvan ürünlerinin değeriyle satışı için alım müesseseleri, muhafaza, taşıma ve işleme tesisleri kurulacaktır. Devletin bütün koruyucu tedbirlerinden küçük üreticilerin yararlanmaları sağlanacaktır.

B. SANAYİ, MADENCİLİK, ENERJİ

1. Sanayi

Halkın refahının kısa zamanda sağlanması, ancak her yurttaşın bir iş sahibi olması ve gelirinin, her yıl, düzenli olarak artması ile mümkün olur. Herkese iş bulmak ve her yıl gelirlerde tatmin edici artışlar sağlamak, geniş ölçüde tarıma dayanan bir ekonomide imkânsızdır. Çünkü tarımdaki iş imkânları hem azdır, hem de zaman geçtikçe azalma eğilimindedir. Memleketimizde her yıl 400 bin insan iş isteme çağına girmektedir. 10-15 yıl sonra her yıl bir milyon insan iş isteme durumuna gelecektir. Oysa tarım sektörü, daha bugünden üzerinde ya-

şıyanlara iş ve yaşama imkânları sağlamamaktadır. Gerçi Türkiye İşçi Partisi'nin yapacağı toprak reformu bugünkü işsizliğe kısmen bir çare teşkil edecektir. Ama yine de işsizliğin gerçek çaresi hızlı bir sanayileşmedir. Öte yandan, tarım gelirlerinde her yıl tatmin edici ve kararlı bir artış sağlamak çok güçtür. Çağımızda yalnız tarımcı bir ulus, fakir kalmıya mecbur bir ulustur.

Yalnız tarımcı olan bir ulus, ekonomik yaşayışını sürdürmek için, başka uluslara bağıdır; tarımcı bir ulusun ihtiyaçlarının büyük kısmı sanayici uluslar tarafından karşılanır. Sanayide belirli bir yeri olmıyan bir ulus, yeni tekniklerden, bilimsel ilerlemelerden, çağının özelliklerini meydana getiren yeniliklerden habersiz ve bunların sağladıkları yararlardan yoksun yaşamak zorundadır.

Tarihin başlangıcından beri aşağı yukarı duraklıyan ya da çok yavaş ilerliyen ekonomik ve sosyal seviyenin, sanayiin girdiği memleketlerde 19. yüzyıldan sonra büyük bir hızla yükselmiş olması, sanayiin ekonomik gelişme oluşumundaki önemli rolünü açıkça belirtmektedir.

Az gelişmiş bir ülke durumundan kurtulmak Türkiye için tarihi bir zorunluluktur. Bu dönüşümün gerçekleşmesi ise ülkemizin ekonomik bakımdan gelişmesine bağıdır. Ekonomik gelişme ancak tarımsal kalkınma ile desteklenen yüksek bir hadde sanayileşme ile mümkündür.

Hızlı bir sanayileşme için memleketimizde yenilmesi çok güç olan engeller yoktur. Türkiye, nüfusu, tabii kaynakları, coğrafi durumu dolayısıyla hızla sanayileşmesi mümkün ve oldukça kolay bir memlekettir. Türkiye'den çok daha dar bir pazarı olan, çok daha kit tabii zengin-

İklere sahip bulunan sanayileşmiş memleket örnekleri herkesçe bilinmektedir.

Türkiye'nin, pazarı yetersiz veya sermayesi kıt olduğu için veya teknik bilgiye sahip bulunmadığı için sanayileşmekten vazgeçmesi gerektiğini ileri sürenler, Türk ekonomisinin bağımlı bir ekonomi, pasif bir pazar, bir nüfuz bölgesi olarak kalmasını isteyenlerdir.

Bir memleketin teşkil ettiği pazarın genişliği, halkın gelir seviyesine bağlıdır. Sistemli, adil ve enerjik bir tasarruf ve vergileme politikası çok kısa zamanda büyük sermaye birikimini mümkün kılar. Modern sanayiın aynı zamanda ne büyük bir sermaye biriktirme mekanizması olduğunu birçok örnekler ispatlamıştır. Teknik bilgi bakımından Türkiye sanıldığı kadar geri olmadığı gibi, geri olduğumuz alanlarda da söz konusu olan sadece birkaç yıllık bir eğitim seferberliğidir.

Sanayileşmek için eksik olan, sadece gerçek ve halka dayanan politik karardır. Bu politik kararın eksikliğine bağlı olarak hızla sanayileşmeyi mümkün kılacak temel yapı reformları yapılamamış, gerekli teşkilatlanma ve eğitim sağlanamamıştır. Halka dayanan ve yalnız halk yararını düşünen Türkiye İşçi Partisi bunları gerçekleştirecektir.

Türkiye İşçi Partisi, Türkiye'nin ekonomik hayatının, uzunca bir süre karma bir ekonomi çerçevesi içinde yürütülmesi zorunluluğunu kabul eder. Ancak, bu karma ekonomide, yönetim ve denetimine emekçilerin de katıldığı emekten yana plânlı bir devletçilik hâkim kılınacak; özel sektör bu plânlı devletçiliğin önemi gittikçe azalan bir yardımcı durumuna getirilecektir. Böylece, piyasa mekanizmasının düzenleyici rolü de tedricen ortadan kalkacaktır.

Ekonomik gelişmemiz için şart olan bu yeni sistemin nedenleri açıktır. İlk, bütün az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de özel teşebbüs, işletmelerini ancak «para ile beslenen talep» in bulunduğu alanlarda kurmaktadır. Böylece sanayileşme sadece kâr getiren dallarda gerçekleşmekte ve bu, gelişmeye önyak olacak dalların ihmal edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Oysa plânlı devletçilik, ekonomik gelişmeyi bir plân çerçevesi içinde göreceğinden bu mahzuru ortadan kaldıracaktır. Öte yandan, piyasa mekanizması ne kaynakların mükemmel dağılımını başarmakta, ne de gelirin sosyal adalete göre bölüşümünü sağlamaktadır. Bunun için, memleketimizde büyüme ve dağılım meselelerinin plânla çözüme kavuşturulması kaçınılmaz olmaktadır.

Türkiye İşçi Partisi, benimsediği bu devletçi ve plânlı sistemi Türkiye'nin içinde bulunduğu tarihi şartlara göre değerlendirir. İçinde yaşadığımız tarih döneminde «Karma Ekonomi» bu sistemin belirgin bir niteliğidir. Bundan dolayı karma ekonomi gerekleri içinde yeni sistem şu iki temel taşı üzerine oturtulacaktır. Emekten yana Devletçilik ve Plânlama.

a. Emekten Yana Devletçilik

Türkiye İşçi Partisi'ne göre Türkiye'de ekonomik gelişmenin özel teşebbüsle gerçekleşeceğini beklemek boşunadır. Nitekim günümüzde bütün az gelişmiş ülkelerde ve memleketimizde görülen kalkınma hamleleri devletçe yürütülmektedir. Kamu yatırımları ile ağır sanayide kilit taşı vazifesi gören işletmelerin kurulması ancak devlet teşebbüsü ile mümkün olmaktadır. Ne var ki ekonomik gelişmede devletçiliğin çıkar yol olarak ileri sürülebilmesi

İçin bunun halk yararına ve halkın denetimi ile işliyen emredici plânlama ile desteklenmesi gerekir. Yoksa devletçilik özel teşebbüs yararına işliyecek bir devlet kapitalizmi biçimini kolaylıkla alabilir.

Emredici plânlamada ekonomiyi yöneten ve denetliyen merkezi plânlama bürosu olduğuna göre plânın amaçlarını yerine getirmekle görevli olan kesimin devlet kesimi olması tabiidir. Özel teşebbüs ise devlet işletmeciliğinin dolduramadığı amaçları üstüne alacaktır; başka bir deyişle, ekonomide doldurulamayan amaçları başardığı oranda özel kesime yer verilecektir.

Türkiye İşçi Partisi, plân amaçlarının gerçekleştirilmesi görevini devlet kesimine verdiği için, devlet kesiminin sınırını ve sızma alanını genel ve uzun süreli kalkınma plânıyla tesbit edecektir. Bu bakımdan memleketimizde devlet ile özel kesimi birbirinden ayıran çizgiyi ancak plânlama belirliyecektir. Türkiye'de devlet kesimindeki sanayi dallarının neler olacağı aşağıdaki kıstaslara göre belirlenecektir.

aa) Plânlamanın ön şartı olarak devletçiliğe uygun durumlar

Genellikle bütün temel yapı yatırımları (Yol, baraj ve elektrik gibi) ve özellikle ağır sanayi dalları (Madenler, makine ve kimya sanayii gibi) bu kategoriye kendiliklerinden girmektedirler.

bb) Ekonomik bakımdan devletçiliğe uygun durumlar

Azalan maliyetlerle çalışan bütün sanayi dallarında yapılacak yeni yatırımlarla optimum bir iriliğe erişmek mümkündür. Böylece o sanayi dalında üretim miktarı arttırıldığı gibi maliyetler de düşmüş olacaktır. Azalan

maliyetlerle çalışan sanayilerde monopol ya da oligopol durumu varsa, yani bir ya da birkaç firma birbirine benzeyen ya da birbirine ikame edilebilen mallar üretiyorsa, kâr amacıyla hareket eden özel teşebbüs üretim miktarını kısıp fiyatı yüksek tutacaktır. Memleket ekonomisi için zararlı olan bu durumu ortadan kaldırmak üzere bu alanlarda devletçiliğe gidilecektir.

cc) Refah dağılımı bakımından devletçiliğe uygun durumlar

Bunlar iki ayrı nitelik göstermektedir: Birinci durumda, üretimi monopol biçiminde olan bazı sanayi dalları, ikinci durumda ise zararına çalışan bazı sanayi dalları -korumak amacıyla- devletleştirilecektir. Her iki durumda da millî gelir bazı grup ve sınıflar arasında yeniden bölüşülmüş olacaktır. Birinci durumda devlet, mal ve hizmete yüksek fiyat verenlerden gelir elde edip bunu başka kamu işlerinde kullanacaktır. İkinci durumda ise devlet, aldığı vergileri belirli bir grup ya da sınıf yararına sarfedecektir. Her iki durumda da devlet kanalıyla reel gelir bazı grup ve sınıflardan başka grup ve sınıflara aktarılmış olacaktır.

dd) İthalât ikamesi bakımından devletçiliğe uygun durumlar

Yeni ekonomi politikasının uygulanmasının ilk zamanlarında dış ödeme güçlüklerini yenebilmek için, ithal edilen bazı makine ve araçların yurt içinde üretilmesi gereklidir. Bu gibi üretim alanlarında fabrikalar kurmak devletin kaçınılmaz bir görevi olacaktır.

b. Ekonomik Plânlama

Ekonomik bakımdan gelişebilmek için yüksek bir had-

de sanayileşmemizin ekonomik bir imkân meselesi olduğu, bu gelişmenin yurdumuzun mevcut ekonomik potansiyeli ile kısıtlandığı öteden beri ileri sürülmektedir. Az gelişmiş bir ülke olan Türkiye'de sermaye donatımının kıt olduğu ve donatımdaki herhangi bir artışı destekliyecek tarımsal ürün fazlalığının da pek bol olmadığı bir gerçektir. Bununla birlikte şimdiye kadar kendi haline bırakılmış bir ekonomi için geçerli olan bu gözlemin, plânlı bir ekonomi için geçerli olmayacağı da bir gerçektir. Memleketimizde sermaye donatımının artırılması (birikim) ve gerekli tarımsal fazlalığın sağlanması Türkiye İşçi Partisi'nin plânlı kalkınma politikasıyla gerçekleştirilecektir.

Ekonomik plânlama ile güdülen hedef, son bir çözümlemede, teker teker her vatandaşın istihlâk seviyesini, ya da başka bir deyimle refahını yükseltmektir. Bu hedefe varmak için bir yandan milli gelirin artması, öte yandan bu gelirin hakekasına bölüşülmesi gerekmektedir.

Türkiye İşçi Partisi ekonomik büyümeden şunu anlamaktadır: Az gelişmiş bir ülkede yüksek bir büyüme hadi elde etmek için gelişme süresince hafif sanayi (istihlâk malları üreten kesim) yerine ağır sanayie (madenler, demir-çelik, kimya, elektrik ve makine sanayii) öncelik tanınacaktır. Böylece gelecekte makine imâl edecek makinelerin artırılması mümkün olacaktır. Bunun sonucunda da, istihlâk malları üreten makineleri imâl edecek makinelerin şimdiden üretilmesi gelecekteki istihlâk seviyesini yükseltecektir.

Sanayileşme hareketinde ağır sanayie öncelik tanınması hiçbir zaman bugünkü istihlâk malları üreten kesimin ihmâl edilmesi demek değildir. Belli bir dönemde ağır sanayi yatırımlarının artırılması, hafif sanayide de

yatırımların arttırılmasını gerektirecektir. Çünkü ağır sanayide çalışan emek gücü beslenmek, giyinmek ve barınma ihtiyaçlarını gidermek istiyecek, böylece istihlâk kesiminde de makineleşme başlayacaktır. Hafif sanayide başlayan bu makineleşme hareketinin ağır sanayiın büyümesine engel olacağı sanılmamalıdır. Gelir bölüşümünde yapılacak âdilâne değişikliklerle, ağır sanayiın büyümesine köstek vurmaktan, hafif sanayiın gelişme imkânları yaratılacaktır. Ağır ve hafif sanayi kesimleri arasındaki oran ve her iki kesimin büyüme hadlerinin ayrı ayrı tesbiti plânlamanın görevidir. Plânlama, uzun sürede, memleketin ekonomik kaynaklarını optimum bir biçimde iki kesim arasında dağıtarak ekonomi için azami bir büyüme haddi elde edecektir.

Ağır sanayie öncelik tanıyan bir sanayileşme sürecinde, milli gelirin büyük bir kısmının tasarruflara ya da başka bir yönden yatırımlara ayrılmasına karşılık, halkın istihlâkinin asgariye indirilmesi söz konusu değildir. Hele memleketimiz gibi halkın istihlâk seviyesinin çok düşük olduğu bir toplumda yatırımlar uğruna istihlâki daha da azaltmak düşünülemez. Ne var ki her az gelişmiş bir ülkede ekonomik büyümenin gerçekleşebilmesi için ulustan eşitçe bir fedakârlık beklenmek gerekir. Bu fedakârlık da şudur : Millî gelirin büyüme süreci sırasında ekonomide artan gelirin büyük bir kısmını tasarruflara, yani yatırımlara ayırmak; geriye kalan daha ufak kısmını halkın istihlâkine eklemek. Türkiye İşçi Partisi, bu yoldan, halkın istihlâkini kısmayıp, tersine çoğaltarak, yatırımları arttıracaktır.

Ağır ve hafif sanayi kesimleri arasında olduğu gibi yatırımlarla halkın istihlâki arasındaki bağıntıyı da plânlama tesbit edecektir. Böylece plânlama, bir yan-

dan üretim ve istihlâk kesimleri arasındaki oranı kurarken, öte yandan halkın istihlâkını hesaba katıp optimum bir yatırım hacmini tesbit edecektir.

Türkiye İşçi Partisi'nin ekonomik plânlama anlayışı, plânlamanın emredici bir nitelikte olduğudur. Emredici plânlamaya göre öngörülen plân hedeflerinin gerçekleşmesi için seçilen ekonomi politikasının ve plân araçlarının emekçilerin de katıldığı demokratik merkezi bir teşkilât tarafından yönetilip denetlenmesi gerekmektedir. Bu sistemde ekonomideki kaynakların dağılımı piyasa mekanizması yerine plânla düzenlenecektir. Merkezi plânlamanın müstehliklere danışmadan üretim ve yatırım kararlarını alışı, müstehliklerin tercihlerinin «piyasa» da yansıtılmaması demek değildir. Belirli bir süre için hazırlanmış olan plânda her an revizyon imkânı olduğundan plânlama müstehliklerin istemedikleri bir malın üretiminden vazgeçebilecektir.

Ekonomik plânlama için tasarrufların ne kadar önemli olduğu apaçıktır. Yatırımın kaynağı olan tasarruf, ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için ön şarttır. Tasarruflar iç ve dış kaynaklardan sağlanabilir. Türkiye İşçi Partisi, Türkiye'nin ancak kendi öz kaynaklarını seferber ederek kalkınabileceğine inanmaktadır. Bir ulusun kendi kalkınma dayasını yabancılara yüklemesi, dışardan gelecek etkilere bağlanması gereksiz bir zaman kaybıdır. Bunun için ATATÜRK devrinin «kendi yağı ile kavurulmak» politikası kalkınma davamızda yol gösterici olacaktır. Temel ilkelere açıklandığı biçimde yabancı sermayeye ve milletlerarası işbölümüne gereken önemi vermekle birlikte, kalkınmayı ancak ulusumuzun öz kaynaklarını seferber ederek, halkımızın şevkli ve inançlı çabasına dayanarak gerçekleştirebileceğimize inanıyoruz.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar), yukarıda sayılan hedeflerin gerektirdiği şartlarla çatışma durumunda olduğu için, Ortak Pazar'a üyelik ciddi bir sanayileşme programı ile çelişme halindedir. Türkiye İşçi Partisi, ekonomik kalkınmamızı önliyecek, Türkiye'yi bir yarı sömürge ekonomisi şartları içinde yaşamaya mahkûm edecek Ortak Pazar'a, bu nedenlerle yüzde yüz karşıdır. Türkiye İşçi Partisi, henüz «çocukluk çağı» nda olan sanayimizi, yabancı sermayenin baskısına karşı, gümrük duvarlarıyla korumakta kararlıdır.

Tasarrufların iç kaynaklarla sağlanması, milli gelirin hakcasına bölüşülmesine bağlıdır. Ekonomik gelişmemizin adil bir gelir bölüşümü olmadan gerçekleşmeyeceği şu düşünceye dayanmaktadır: Milli gelirin büyümesini sağlamak için artan gelirin büyük bir kısmını tasarruflar yolu ile yatırımlara ayırmak şarttır. Büyüme süreci içinde tasarrufların milli gelire oranını tayin etmek, ekonomik plânlamanın işidir. Türkiye gibi az gelişmiş bir ülkede kişisel tasarruflarla meydana gelecek birikimler hızlı kalkınmanın gerektirdiği orana erişemeyeceğinden plân hedeflerinin yerine gelebilmesi için gerekli tasarruf adil bir vergiyaratmadan (enflasyon) uygulanabilecek tek etkin tasarruf politikasıyla gerçekleştirilecektir. Ekonomik mahzur ruf biçimi, vergilemedir. Vergileme ise reel gelirin iktidarı olandan, iktidarı olmıyana aktarılması demektir. Vergileme ile halkın zaman içindeki istihlâk tercihlerine müdahale edilerek bir yandan sermaye birikimi için gerekli tasarruflar elde edilirken, öbür yandan gelirin daha adil bir biçimde yeniden bölüşümü yapılmış olacaktır.

Türkiye İşçi Partisi'ne göre sanayileşme, ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmek ve halk ihtiyaçlarını en kısa zamanda en yüksek seviyede karşılamak için en önemli

araçtır. Fakat ciddi bir sanayileşme politikası, içinde bulunduğumuz bugünkü uluslararası şartlar sebebiyle, ilk yıllarda, başlıbaşına bir hedef gibi yürütülecektir. Bu sebeple ilk plânda temel sanayie öncelik verilecektir. İkinci safhada da ihracata yönelen imalât sanayileri belirli bir öncelik alacaktır. Bu suretle ortaya çıkacak olan milli sanayi, kendi kendini yaşatabilir ve ekonomik bakımdan olduğu kadar sosyal bakımdan da milli yapıya mal edilmiş, milli yapıyla bağdaştırılmış olacaktır. İstemediğimiz şey, gözü dışarıya dönük, menfaati yurt dışında, memleket ekonomisinin yanında gelişen, fakat onunla bütünleşmemiş olan bir sanayidir.

Bu sebeple imalât sanayii, başlangıçta, daha çok yurt için ham maddelerini mamûl hale getiren bir imalât sanayii olacak, sonra zamanla bir yandan yeni yöntemler ve buluşlarla yurt içi ürünlerini değerlendirirken bir yandan da dış ticaret yoluyla uluslararası alışverişlerde rol oynayacak duruma gelecektir.

Devletin bütün ekonomik politikası ilk on-onbeş yıllık dönemde, tamamiyle sanayileşme hedefine yöneltilecektir. Devletin seferber ettiği tasarruflar, ithalât ve kredi politikası, tüm sanayileşme hedefinin gerçekleşmesine hizmet edecektir. Eğitim politikası da temel yapı yatırımları ile bu hedefe bağdaşık biçimde yürütülecektir.

Sanayide en ileri ve en yüksek verimli üretim usulleri kullanılacaktır. İşsizliğin ortadan kaldırılması bahanesiyle geri ve ilkel yöntemlerin sistematik olarak kullanılması hoş görülmez. İşsizlik, düşük seviyede gelir yaratan çok sayıda ilkel işyeri yaratmak suretiyle değil, modern, yüksek seviyede gelir yaratan, fakat aynı zamanda kendi kendini yaratmak genişletmek yeterliği olan sanayi ile ortadan kaldırılır. **Söz konusu olan, sefaletin**

âdil şekilde yapılması değil, refahın en kısa zamanda yaratılıp âdil şekilde paylaşılmasıdır.

Fakat sanayileşme hareketinin başında, henüz gerekli sermaye birikimi ve teknik hüner miktarı sağlanmadan önce ve bazı bayındırlık işlerinde, çok insan gücü gerektiren basit teknik usuller kullanılabilir. Bu sebeple sanayileşmenin tam olarak meyvelerinin alınması nisbeten daha uzun sürecekse de işsizlik meselesinin halli daha kısa zamanda gerçekleştirilecektir.

Bölge plânlaması. Türkiye İşçi Partisi, genel plân çerçevesi içinde, geri kalmış bölgelerin tabii kaynak dağılımlarındaki adaletsiz durumuna son vermek için bölgesel plânlar yapacaktır. Böylece, kaynakların ve dolayısıyla milli gelirin memleket içindeki dağılımı daha optimum olarak yapılırken, o bölgenin ekonomik kalkınması sonucunda bölge halkının kültürel gelişmesi de gerçekleşecektir.

Doğu kalkınması. Türkiye İşçi Partisinin memleket kalkınmasını gerçekleştirirken hemen ve titizlikle göreceği hizmetlerden birisi olacaktır. Bugün doğu ve güneydoğu illerimiz büyük vatandaş ve memur kitlesi gözünde bir mahrumiyet bölgesidir. Kamu hizmetleri bu bölgede yok denecek kadar azdır. Bölgenin ekonomik geriliğine paralel olarak buradaki vatandaşlar sosyal ve kültürel bakımdan geri durumdadırlar. Üstelik bu vatandaşlarımızdan kürtçe ve arapça konuşanlar veya alevi mezhebinden olanlar bu durumları sebebiyle ayırma uğramaktadırlar. Bunun doğurduğu çetin meselelerle karşı karşıyayız. Ulusal menfaatlerimize en uygun, en insanca çözüm yollarını bulmak ihmal edilmeyecek bir yurt vazifesidir.

Bu yurttaşlarımız bugüne kadar genel olarak devlete

vergisini ödemiş, yurt savunmasında kanını akıtmış ve emeğini esirgememiştir. Buna karşılık hak ettikleri yurttaşlık nimetlerinden tam olarak yararlandırılmamışlardır. Bu gerçekleri olduğu gibi kabul etmek meselenin yurt yararına ve yurttaş yararına çözümü için ilk şarttır.

Meseleyi bu gerçekçi yoldan ele alan Türkiye İşçi Partisi bu yurttaşlarımıza tam bir yurttaş muamelesi yapacaktır. Anayasa'da tanınan hak ve hürriyetlerden bu yurttaşlarımızın da yararlanmaları sağlanacaktır. Anayasa'mızın 12. maddesinde yurttaşlar arasında din, dil, ırk, sınıf ve zümre ayırımı gözetilmeyeceği yazılıdır; Anayasa'mızın bu emri harfi harfine yerine getirilecektir.

Türkiye İşçi Partisi Doğu ve Güneydoğu illerimizi bir mahrumiyet bölgesi olmaktan kurtaracaktır. Şimdiye kadar ihmal edildikleri de göz önünde bulundurularak ilk ağızda okulun, fabrikanın, hastahanenin, kütüphanenin, tiyatronun, yolun çoğu bu illerde açılacaktır.

Türkiye İşçi Partisi Anayasa'nın 3. maddesinde belirtildiği gibi Türkiyenin, ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olduğunu ifade eder ve her türlü bölücülüğü ve bölgeciliği kesinlikle reddeder.

2. Madencilik

Yurdumuzun jeolojik yapısı ve çeşitli jeolojik devirlerde teşekkül etmiş olması dolayısıyla toprak altı kaynakları oldukça zengindir. Yirmi dokuz çeşit maden çıkartılmakta ve yurt ihtiyaçları iç üretimle karşılanmaktadır. Metalurji sanayiinin temel ham maddelerinden olan taş kömürü, linyit, demir, krom, borasitin bugün bilinen durumu dahi, memleket kalkınmasına sağlam temel teşkil ede-

cek zenginliktedir. Ayrıca, bakır, kurşun, çinko, manganez, civa, antimuan, zımpara, kükürt, amyant, magnezit, pirit, lületaşı, mermer ve kaya tuzu gibi ürünler gayet ilkel metodlarla çıkarılmasına rağmen yurt ihtiyacını aşmaktadır. Volfram, fosforit, potasyum gibi madenler de işletilmeğe elverişlidir. Çok çeşitli maden suları ise yurdumuza ayrı bir zenginlik kazandırmaktadır.

Ancak, mevcut metalurji sanayiimizin küçük çapta bulunması, ekonomik bakımdan ileri batı ülkelerinin ihracat konusu madenlerimizin fiyatlarını düşürmek eğiliminde olmaları, madenciliğimizin gelişmesini baltalamaktadır.

Türkiye İşçi Partisi, madenciliğimizi ilkel üretim metodlarından kurtarıp metalurji sanayiimizi geliştirerek yurdumuzun çeşitli ve zengin maden varlığını değerlendirecektir.

Bugün yüzde yetmiş beşi devlet elinde bulunan madenlerin tümünün mülkiyeti ve işletmeciliği tamamiyle devlete ait olacaktır. Çıkarılan madenler, prensip olarak yurt içinde değerlendirilecektir.

Maden Tetkik Arama Enstitüsü geliştirilecek ve ihtiyacı karşılayacak hâle getirilecektir. Özel sektöre maden arama ruhsatı verilmeyecektir. Kömür ve demir işletmeleri, devlet eliyle en rasyonel ve en rantabl şekle sokulacaktır.

Petrol. Ekonomik bakımdan ileri ülkelerdeki petrol tekellerinin bütün baltalamalarına rağmen, uzun çabalar sonucunda Türkiye'nin zengin petrol yataklarına sahip olduğu anlaşılmıştır.

Türkiye İşçi Partisi iktidara gelince bugün yürürlükte bulunan Petrol Kanununu yürürlükten kaldıracaktır. Petrol arama ruhsatı yabancılara ve özel sektöre verilmeye-

cektir. Türk petrolleri devlet eliyle aranacak ve çıkartılacak, devlet eliyle rafine edilecek ve yine devlet eliyle denetlenerek piyasaya sunulacaktır.

3. Enerji

Bol ve ucuz enerji, ekonomik kalkınmanın başlıca şartlarındandır. Ayrıca enerji önemli bir istihlak maddesidir. Bu sebeple, Türkiye İşçi Partisi, kömür, petrol, su kuvveti gibi çeşitli temel enerji kaynaklarını devlet eliyle geliştirmek ve elektrik üretimine öncelik vermek kararındadır. **Yurdumuzun en ücra köşelerine (köylere) kadar elektrik ışığını ve gücünü götürmek, Türkiye İşçi Partisinin başlıca hedeflerindedir.**

Yurdumuzda elektrik enerjisi potansiyelinin 53 milyar kilovat saat olduğu hesap edilmiştir. Türkiye İşçi Partisi, bu potansiyeli tam olarak kullanmak amacındadır. Ayrıca kömür (liniyit) ile elde edilen elektrik enerjisi de ihtiyaç ile orantılı olarak geliştirilecek ve bu iki kaynaktan gelen elektrik enerjisi yurt ölçüsünde tek bir şebeke haline getirilecektir. Elektrik enerjisinin sanayide verimli ve ucuz şekilde kullanılması sağlanacaktır.

Halkın yakıt ihtiyacı, ekonomimize zarar vermiyecek biçimde yeniden ele alınacaktır. Bu arada tarımda gübre olarak kullanılması gereken tezeğin yerine köylülere daha ekonomik ve sağlık şartlarına uygun yakıtlar sağlanarak gübre sanayii geliştirilinceye kadar tezeğin üretim alanında kullanılması yoluna gidilecektir.

Bugün için bize çok uzak görünen, fakat hayati bir önem taşıyan nükleer enerjinin barışçı amaçlarla kullanılması konusu da ciddiyetle ele alınacak ve bu konuda bilimsel araştırmalara hız verilecektir.

4. Sanayileşmenin Emekçilerimize Getirecekleri

Türkiye İşçi Partisinin gerçekleştireceği sanayileşme, emekçilerimize başkalarını zengin etmek için değil, kendi mutluluklarını kurmak için çalışma imkânını getirecektir. İşsizlik, işsizlik tehlikesi ve korkusu ortadan kalkacak, sosyal güvenlik günlük yaşamının canlı bir kuralı durumuna girecek, halkımız çoluk çacığı ile birlikte yarın korkusundan kurtulacaktır. İnsanlık haysiyetine yakışır bir ücret sistemi uygulanacaktır. İşçiler yalnız hakları olan ücreti almakla kalmıyacaklar, emekten yana plânlı devletçiliğin uygulanmasına aktif bir şekilde katılacaklardır. Sanayileşmenin hızlanmasıyla işçi sayısı da artacak ve sayısı artan, niteliği yükselen işçi sınıfı toplumumuzun gerçekten itici, ilerletici, sosyal kuvveti olacaktır.

C. KÜÇÜK SANAYİ ve EL SANATLARI

(Küçük Esnaf ve Zanaatkârlar)

Üretime ve dağıtımına kendi emeklerini de katan zanaatkârlarımızı ve küçük esnafımızı refaha kavuşturmayı amaç edinen Türkiye İşçi Partisi, küçük sanayide ve el sanatlarında çalışma şartlarını sosyal adalet ilkelerine göre düzenleyecektir.

Basit üretim araçlarına sahip ustaların tek başlarına, ya da idarî ve teknik yönetimleri altındaki kalfa, çırak veya aile fertleriyle birlikte, işe kendi hünerli emekleriyle de katılarak kazanç amacıyla yaptıkları imalât veya hizmet demek olan küçük sanatların, bütün az gelişmiş memleketlerin ekonomik ve sosyal hayatında olduğu gibi, gerek işletme sayısı, gerek çalışanların sayısı, gerekse yaptıkları üretim ve hizmetler bakımından Türki-

ye'nin de ekonomik ve sosyal hayatında önemli bir yeri vardır.

Kapitalizme geçen, ya da sömürgeci veya sömürücü ülkelerin pazarı durumuna giren bütün ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de küçük sanayi ve el sanatları kesimi, geçen yüzyılın başlarından beri gerek büyük sanayi rekabeti, gerekse yaşayışımızda, gelenek ve beğenilerimizde meydana gelen değişikliklerin etkisiyle birçok dallarını kaybetmiştir. Büyük işletmelerin rekabetine dayanamayan bir kısım dallar bile, uygun pazarlama tedbirlerinin alınmamasından ötürü kuruyup gitmiştir.

Türkiye İşçi Partisi, bu yıkımdan kurtulabilen ve varlıklarını bugüne kadar çeşitli zorluklar içinde sürdürebilen küçük esnafımızı ve zanaatkarlarımızı bugünkü sıkıntılı durumlarından kurtarmak ve kalkındırmak kararındadır.

Türkiye İşçi Partisi, emekten yana plânlı devletçilik sistemi içinde, zanaatkarları ve küçük esnafı korumak için şu tedbirleri uygulayacaktır :

— Küçük esnaf ve zanaatkarların kredi, ham madde ihtiyaçları ve pazarlama meseleleri önemle ele alınacak, en uygun ve en geniş biçimde çözüme kavuşturulacaktır.

— Küçük esnaf ve zanaatkarların üretim ve satış kooperatifleri biçimlerinde, ya da uygun başka biçimlerde teşkilatlanması teşvik edilecek ve desteklenecektir. Ancak, küçük esnaf ve zanaatkarlar bu biçimde teşkilatlanıp teşkilatlanmamakta tamamiyle serbest olacaklardır.

— Kurulacak teşkilâtların, araya yabancı unsurlar karışmaksızın ve demokratik esaslara bağlı olarak, kendi kendilerini yönetmelerini sağlayacak kanun hükümleri konulacaktır.

— Emekten yana kalkınma plânının, emekten yana vergi ve iş mevzuatının ve eğitim, sağlık gibi öteki plânlara ilişkin mevzuatın objektif hükümleri dışında, devlet, küçük esnaf ve zanaatkârların teşkilâtlarına müdahale etmeyecektir.

— Devletin küçük sanayi ile ve el sanatları ile ilgili karar organlarında, en alt kademedен yukarıya doğru seçile seçile gelen küçük esnaf ve zanaatkâr temsilcilerinin söz sahibi olmaları sağlanacaktır.

— Çırac ve kalfaların mesleki ve kültürel eğitimleri, başarı gösterenlerin orta ve yüksek meslek okullarında parasız yatılı olarak okumaları sağlanmak yoluyla gerçekleştirilecektir.

D. TİCARET, BANKACILIK, SİGORTACILIK

Türkiye İşçi Partisi, dış ticareti, bankacılığı ve sigortacılığı, Türkiye'nin bugünkü tarihi şartları içinde tek çıkar yol olarak gördüğü «Kapitalist Olmayan Kalkınma Yolu» nun bütün ekonomiyi kapsayan bütünlüğü içinde ve emekten yana plânlı devletçiliği gerçekleştirecek zorunlu unsurlar olarak görür. Bunun için dış ticareti, bankacılığı ve sigortacılığı, iktidara gelince derhal gerçekleştireceği temel yapı reformları ile olan derin ilişkileri içinde ele alır. Ve dış ticaretin, bankacılığın, sigortacılığın devletleştirilmesini temel ilkeleri arasında sayar.

Bu faaliyet kollarını devletleştirmek, Türkiye İşçi Partisi için, millet zararına işleyen bir durumun millet yararına işler hâle getirilmesi demektir. İthalâtın, ihracatın, bankacılığın ve sigortacılığın belirli ellerde bulunması şu sonuçları doğurmaktadır :

— Türkiye'nin kalkınması, yâni yatırımların gerçekleştirilmesi için zorunlu olan iç sermaye birikimi önlenmekte, yabancı ülkelere kolaylıkla ve bol miktarda para kaçırılmaktadır.

— İthalâtçıların ve ihracatçıların çoğunluğu, büyük ölçüde vergi kaçırmakta ve devlet hazinesine zarar vermektedir.

— İhracatçılar, üretimi kitlelerin kredi ve pazarlama güçlüklerini sömürerek, onların olması gereken geliri, sermayeleri, kredileri ve teşkilâtlarıyla kendilerine mal etmektedirler.

— Özel bankacılık, ticaretin yardımcı bir kolu olmaktan öteye gidememekte, kalkınmamızın, yâni sanayileşmemizin olumlu bir aracı olamamaktadır.

— Sigortacılık kolay kazanç yolu olmaktan ve vergi kaçakçılığıyla hazineye zarar vermekten öteye gidememektedir.

Millet zararına işleyen ve bir avuç insanın çıkarına hizmet eden bu duruma son vermeyi Türkiye İşçi Partisi temel meselelerinden biri sayar.

1. Ticaret

a. Dış Ticaret

Türkiye İşçi Partisi

— Toprak ve tarım reformunu, sanayileşmeyi gerçekleştirmek;

— İhraç ürünlerimizi, bu ürünleri yaratanlar ile milli

ekonomisinin menfaatine uygun olarak değerlendirebilmek ve dış pazarlarda gerçek değerleriyle satabilmek;

— İthalâtımızı, kalkınmamızı gerçekleştirecek programlara göre düzenlemek, ithal fiyatlarını kontrol edebilmek;

— Dış ödeme açığını kapatmak;

— Vergi ve döviz kaçaklıklarını önleyerek iç sermaye birikimini hızlandırmak,

amaçlarıyla dış ticaretin büyük bir kısmını devletleştirecek ve devletleştirilmeyen kısmını da, devletin sıkı denetimine tâbi tutacaktır.

Dış ticaretin devletleştirilmesi, bu alanda kurulmuş ve uzmanlaşmış mevcut kamu kurumlarının yeniden düzenlenmesiyle ve gerekli yeni kurumların devlet eliyle kurulmasıyla gerçekleştirilecektir.

b. Dış Ödeme Açığı

Türkiye ekonomisini bağımlı duruma getiren ve kalkınmamızı yabancının isteğine bağlayan yanlış bir ekonomi politikasının meydana getirdiği dış ödeme açıklarını kapatmak için, dış ticaretin devletleştirilmesi yanında, gümrük resimleri de sanayileşmemizi geliştirecek biçimde yeniden düzenlenecek ve ihraç ürünlerimizi gerçek değerleriyle dış pazarlara satabilmek ve ithalâtımızı en uygun şartlarla sağlayabilmek için, hak eşitliğine ve karşılıklı menfaatlere dayanan bir sistem içinde ayırma yapmadan bütün devletlerle ticaretimiz geliştirilecektir. İhracata yönelmiş sanayiimizi geliştirmek bakımından az gelişmiş ülkelerle ticaret ilişkilerimizi artırmağa ayrıca önem verilecektir.

Dış ödeme açığının kapanması, uzun vadede, ancak Türkiye İşçi Partisi'nin düzenleyeceği genel kalkınma planı içinde Türkiye'nin hızlı bir şekilde sanayileşmesiyle mümkün olabilecektir.

c. İç Ticaret

Toptancılık ve iç ticaret konuları, dış ticaret alanındaki yönetim ve denetlemenin varlığıyla âhenkli olarak, temel yapı reformları açısından yeniden düzenlenecektir.

Müstahsil ile müstehlik arasındaki aracılardan ekonomik hâkimiyetine son verilecek, böylece müstahsilin emeği daha iyi değerlendirildiği gibi, müstehlike de daha ucuza satmak mümkün olacaktır. Belediye hizmetleri ve özellikle hâller bu açıdan yeniden düzenlenecektir.

Küçük ticaret erbabı, malların müstehlike ulaştırılması gibi çok önemli bir konuda faaliyetine devam ederken, müstehlikin korunması için istihlâk kooperatifleri kurulması desteklenecek ve korunacaktır.

2. Bankacılık

Türkiye İşçi Partisi, kapitalist olmayan yoldan kalkınmayı gerçekleştirebilmek için, toprak ve tarım reformu, sanayileşme ve dış ticaret gibi temel meselelerimizle iç ilişkileri olması bakımından bankacılığı önem ve imkân sırasına göre devletleştirecektir. Böylece, ticari krediler gibi geniş halk yığınlarının sömürülmesine yol açan ve millî gelirin artmasında önemli bir rolü olmayan spekülâtif mahiyette krediler kısılabilecek ve sınaî kalkınma ve yatırım kredileri ile tarım kredileri önemlerine uygun sıraları alacaklardır.

3. Sigortacılık

Yangın, nakliyat, kaza ve hayat dallarındaki bütün sigortacılık faaliyetleri bir «Genel Sigorta Kurumu» na bağlanarak devletleştirilecektir.

—

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

II. MALİYE ve KALKINMANIN FİNANSMANI

Büyük toprak sahipleriyle tüccar ve sanayicilerin âdil bir vergi sistemi içinde, sosyal tasarrufa katılmayış-ları, bir yandan Anayasa'mızın âdil vergileme ilkesinin, öte yandan da Beş Yıllık mütevazî hedefli kalkınma «plân» ının uygulanmasına imkân vermemiştir.

Gerçekten Anayasa'mıza göre her yurttaş ödeme gü-cü ile orantılı olarak Devlet giderlerine katılmakla yükümlü olduğu halde, 1963 yılı bütçesi giderlerinin yüzde 70 i ücretlilerin dar imkânları üzerine yüklenen vasıtalı vergilerle karşılanmıştır. Kaldı ki vasıtasız vergilerin yüz-de 65 i de yine emekçiler tarafından ödenmektedir. Bu du-rumda, Millî Gelir'in sadece yüzde 37,2 sini alan ücretli-ler, Devlet Giderlerine yüzde 80 oranında katılmakta-dırlar. Bu duruma köklü bir çözüm ve düzeltme yolu aran-mamakta, aksine yatırım indirimi gibi yollarla müteşeb-bislerin zaten az olan vergileri azaltılırken, halkın en zo-runlu tüketim maddelerine konmuş vergiler «Vergi Refor-mu yapılıyor» bahanesiyle artırılmaktadır. Yılda 8 - 10 milyarla Millî Gelir'e katılan toprak ağalarını vergilendir-me çareleri ciddiyetle aranmamaktadır.

Halkın ağır vergilerle katıldığı devlet gelirleri, kamu

hizmetlerinin en düşük standartlara uygun şekilde görülmesine bile yetmemektedir; vergi gelirleri kalkınmanın finansmanı için yeterli bir araç olmaktan da uzaktır. Vergi sistemimiz, kalkınma için gerekli himayeleri sağlamamakta; lüks tüketim malları ile yatırım mallarını yeteri kadar farklı şekilde ele almamaktadır. Bu olumsuz nitelikleriyle vergi sistemimiz Sosyal Adalet içinde demokratik, hızlı bir kalkınmaya elverişli olmaktan uzaktır.

Öte yandan dar gelirli halkımızın sıkıntıya düşerek ödediği vergiler, gereksiz harcamalarla israf edilmektedir. Devlet işlerinde lüks ve şatafat yıldan yıla artmaktadır. Gelir toplamakta bu kadar sıkıntı çekilen bir toplum hayatında bu derece israfı anlayabilmek gerçekten zordur.

İktisadi Devlet Teşekkülleri, son derece düzensiz ve özel çıkarları koruyucu bir şekilde yönetilerek, ekonomiye gerekli faydaları ve kalkınma için gerekli fonları sağlama amacından uzak, Devlet Çiftlikleri ve bunların döner sermayeleri ise genellikle kuruluş amaçlarıyla ilgisi olmayan bir uygulama içinde bulunmaktadır.

Bütün bunların sonucu olarak, şartlarına bakılmaksızın dış kredilere başvurulmakta, durumu daha da güçleştiren dış borçlamalar kamuoyuna birer başarı gibi sunulmaktadır.

Türkiye İşçi Partisi iktidara gelince, Devlet işlerinde ve kişi hayatında sıkı tasarrufu, yönetim ve politikasının en önemli ilkeleri arasında sayacaktır. Gerek Devletin, gerekse kişilerin yaptığı harcamalarda toplumumuzun gelir düzeyi ile bağdaşmayan ve kalkınma ile doğrudan doğruya ilgisi olmayan giderler, ertelenecektir.

Devlet giderleri, rasyonel ve Plân hedeflerini gerçek-

leştirmeye elverişli bir şekilde ele alınacaktır. Devlet giderlerinin kesimler itibariyle ve coğrafi dağılışı, gelir dağılımını düzeltici nitelikte olacaktır. Devlet harcamaları haksız zenginleşmelere sebep olmayacak, devlet büyük zorunluk olmadıkça işlerini ihale yoluyla görmeyecektir.

Vergilerin bugünkü adaletsiz dağılımının temel sebebi özel sektörün ve büyük toprak sahiplerinin etkiledikleri siyasi iktidarın bu sınıfları âdil bir vergilemeye tâbi tutmamasıdır. Türkiye İşçi Partisi iktidara gelince, ekonomide Devlet sektörü hâkim sektör hâline geleceğinden bu engel ortadan kalkmış olacaktır. Dış ticaret, bankacılık ve sigortacılık gibi önemli faaliyet dallarının devletleştirilmesi, bir yandan devlet gelirlerini artırırken, öte yandan ekonominin diğer kesimlerinde vergi kontrollerini de önemli bir derecede kolaylaştıracaktır. Bu iki yolla devlet gelirleri kısa zamanda önemli bir artış gösterecek, Anayasa'mızın da ön gördüğü gibi, varlıklı kişilerin gerçek ekonomik güçlerine göre vergi ödemeleri sağlanacak; buna karşılık, en az geçim ve götürü ücret indirimleri artırılarak yıllar boyunca devletin malî yükünü hemen hemen tek başına taşıyan ücretlilerin vergileri hafifletilmiş olacaktır.

Diğer taraftan, gelir vergilendirildiği gibi, bir ödeme gücünü temsil eden servet ve servet unsurları da, hem gelir vergisinin kontrolünü sağlamak, hem de Sosyal Adalat amacına ulaşmak üzere vergilendirilecektir. Bir servet vergisi olan Veraset ve İntikal Vergisi aynı kuşak içinde fırsat farklarını azaltacak şekilde yeniden ele alınacaktır. Arazi vergisi köylerde rasyonel tarımsal işletmeyi teşvik edecek, şehirlerde ise lüks konut yapımını önleyecek şekilde düzenlenecektir.

Yukarıdan beri anlatılan vergileme tedbirleriyle vasi-

tasız vergiler artacak ve bu suretle fakir halkın geçimini son derece zorlaştıran gider vergilerinin hafifletilme imkânı ortaya çıkacaktır. Vasıtasız vergiler Kalkınma Plânı hedeflerine varmayı kolaylaştıracak şekilde ele alınacak, Gümrük vergileri milli sanayii koruyacak şekilde düzenlenecektir.

İktisadi Devlet Teşekkülleri, halktan yana bir devletçilik amacına uygun olarak, rasyonel çalışmayı sağlayacak tarzda reorganize edilecek ve yönetilecektir.

Bir yandan sanayileşmemiz, öte yandan devlet eliyle dış ticaretin halka yararlı bir şekilde yönetilerek döviz kayıplarının önlenmesi, dış finansman açığını ve dış yardım ihtiyacını azaltacaktır. Bu suretle, dış politikada, dış yardım ve kredilerden tam bağımsız kalmak mümkün olacak ve ödeme şartları elverişli olanlarını seçme imkânı ortaya çıkacaktır. Kalkınmamızın temel felsefesi kendi öz kaynaklarımızı seferber etmek ve halkımızın şevkli ve inanlı çabasına dayanmakla beraber bu nitelikteki dış krediler de Plânlı kalkınmanın finansmanında yardımcı bir kaynak olacaktır.

III. ADALET

Türkiye İşçi Partisi, işlenen suçlarda ekonomik - sosyal sebeplerin başta geldiğine ve ekonomik - sosyal meseleleri çözüm yoluna girmiş bir toplumda suçluluğun azalacağına inanır.

Türkiye İşçi Partisi, temel ilke olarak, yargı birliği ilkesini savunur; herkes tabii hâkiminin önünde yargılanacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, adaletin dağıtımında, halkın karşılaştığı mali - ekonomik engelleri kaldıracak; adaletin dağıtımından halkın en kolay şekilde yararlanmasını sağlayacaktır. Bugün köylerin çok sayıda olması ve mahkemelerin ancak uzak ilçe merkezlerinde bulunması, yoksul köylünün adaletin nimetlerinden yararlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, kişisel öc alma ve bizzat ihkaki hak eğilimi gibi pek zararlı sonuçlar da doğurmaktadır. Bundan dolayı hukuk ve ceza yargılama kanunları, adaletin hızla dağıtılması için yeniden düzenlenecek ve halkın ihtiyacını karşılayacak sayı ve nitelikte mahkemeler kurulacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, yargı işinin ancak yargıç niteliği

olan kimselerce görüleceği ilkesine inanır. Bundan dolayı, bu ilkelere aykırı düşen, eskimiş, «Memurin Muhakemat Kanunu» kaldırılacaktır. Yine bu ilkeye aykırı düşen il ve ilçe idare heyetlerinin ve vergi itiraz ve temyiz komisyonlarının idari ve mali yargı yetkileri kaldırılarak bu görev yargıç niteliği olan kimselerden kurulu mahkemelere verilecektir. Böylelikle, yurttaşlar, buldukları yerlerdeki, idari - mali mahkemelerde haklarını kolayca ve daha büyük bir teminat ile elde edebileceklerdir.

Türkiye İşçi Partisi, insanlık onuruna aykırı, yaşama hakkının özünü yok eden ölüm cezasını kaldıracaktır.

Demokratik ülkelerin ceza kanunlarında bulunmayan ve Faşist İtalya Ceza Kanunundan aktarılan suçlar Ceza Kanunundan çıkarılacaktır.

Sıkı yönetim Anayasa'mızın hukuk devleti ilkelerine göre yeniden düzenlenecektir.

İcra hukuku, hakkın alınmasını çabuk sağlayacak biçimde değiştirilecektir.

Anayasa'mızın 135. maddesinin son fıkrasındaki bütün mahkeme kararlarının gerekçeli olacağı kuralının eksiksiz uygulanması sağlanacaktır.

Yargıtay ve Danıştay gibi yüksek mahkeme kararları resmî olarak yayınlanacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, sanığın, hükmün kesinleşmesine kadar suçlu sayılmıyacağına inandığından :

Anayasa'nın 33. maddesinin 4. fıkrası gereğince, soruşturmanın bütün safhalarında, özellikle polisin ve jandarmanın yaptığı soruşturmalarda sanığı ikrara zorlamak için, sanığın irade hürriyetine dayak, ilaç zerki, işkence

gibi cismani eza ile veya hile, vaad veya tehditle zarar verilmesini, böyle yollardan sanığın hâfıza ve idrâk yete-
neğinin sarsılmasını kesinlikle önliyecek;

Ceza Usul-ü Muhakemeleri Kanununun, Anayasa'nın 30. maddesine aykırı olan 104. maddesindeki «Devlet veya hükümet nüfuzunu kıran, asayiş bozan ya da âdaba aykırı olan» suçlarda tevkif yetkisi veren hükmünü kaldırarak ve ağır cezalı suçlarda yanlış olarak, tevkifin mecburî sayılmasına yol açan hükmünü de, tevkifin amacına uygun, açık seçik bir hâle getirecektir.

Tevkif edilen sanığın suçsuz olduğu anlaşılınca, bu yüzden uğradığı zararın tam karşılığı, devletçe ödenecektir.

Cezaevleri, insanlık onuruna aykırı durumundan çıkarılacak, çalışmaya dayanan ve hükümlüyü topluma kazandıran bir infaz sistemi kurulacaktır.

Suçlu ve suça yönelmiş çocuklar konusu, ayrıca önemle ele alınarak bunların ıslah ve eğitimi gerçekleştirilecektir.

Cezasını çekmiş olan mahkûmların topluma yeniden kazandırılmaları için her türlü tedbir alınacak, özellikle işe ve memurluğa alınmakta sabıkalı - sabıkasız ayırımı gözetilmeyecek, Memurin Kanunu'nda buna ait hüküm kaldırılacaktır.

Yargıçlara, bilgilerini ve görgülerini artırmak için, özel yolculuk ve araştırma imkânları sağlanacak ve hukuklarını aldığımız batı ülkelerinin ana hukuk kitapları ile yüksek mahkeme kararları sür'atle dilimize çevrilecektir.

Avukatlık mesleği, «âmme hizmeti» amacına uygun

olarak, yeniden düzenlenecek ve sosyal görevini eksiksiz yerine getirebilmesi için sosyal hizmet karakterine kavuşturulacaktır. Avukatların hastalık, ihtiyarlık, kaza, işsizlik v. b. sigortalardan yararlanmaları için gerekli bütün sosyal güvenlik tedbirleri alınacaktır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VE TAVAN

IV. ÇALIŞMA

Türkiye İşçi Partisi, emeği en yüce değer sayar. Bunun için toplum hayatını, gerek ekonomik, gerek ahlâki bakımdan emeğin en yüce değer olduğu ilkesine göre düzenleyecektir.

Toplumun kalkınmasına, maddî - manevî bütün değerlerin yaratılmasına emeğiyle katılmak, her yurttaşa hak ve onur kazandıran başlıca ödevdir.

Türkiye İşçi Partisi, işsizliği doğuran ekonomik ve sosyal sebepleri ortadan kaldırarak tam çalışmayı gerçekleştirmekle; çalışmaya yeterli ve istekli herkese iş bulmakla devleti yükümlü tutar.

A. SENDİKACILIK, TOPLU SÖZLEŞME, GREV

Türkiye İşçi Partisi, emekçilerin hak ve hürriyetlerini, sendikalarla, gösteri yürüyüşü, miting, kapalı yer toplantısı, açık oturum, konferans, toplu sözleşme, grev gibi teşekkül ve araçlarla korunmalarını eksiksiz sağlayacaktır.

1. Sendikacılık

Sürekli ilerlemenin vazgeçilmez şartı, genel ve sağlam barışın temel unsuru olan ve Anayasa'mızın 46. maddesinde yer alan sendika, birlik ve federasyon kurma; uluslararası teşkilâtlar kurma ya da kurulmuş olanlara katılma veya ayrılma hakkını kısıtlayan bütün kanun, kararname, tüzük ve yönetmelikler yürürlükten kaldırılacaktır. Böylece, tarım işçilerimiz ve memurlarımız sendika kurma hakkına kavuşacaklardır. Sendika kurma, meslek, ırk, cins, renk, din, dil, politik görüş, felsefi inanç, milliyet, kamu sektöründe ya da özel sektörde çalışma gibi ayrımlarla kısıtlanamayacaktır.

Sendikalar, üyelerini, çalışma alanlarına giren her konuda, bütün idarî katlar ile kanunî merciler önünde temsile yetkili kılınacaktır.

Az gelişmiş, ama kurtuluş yoluna girmiş ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de, sendikalar, milli gerçeklerden hareket etmek; emekçi halk yığınlarını (siyasî bağımsızlığı koruma, ekonomik ve sosyal kalkınmayı hızlandırma, sömürmeye engel olma gibi) milli amaçlar yönünde birleştirerek, toplumun temel yapısının demokratik yoldan değişmesinde, ilerici ve ilerletici büyük bir güce hâline getirmek zorundadır.

Unutmamak gerekir ki, yeni Anayasa'mızın kendisine tanıdığı haklarla güçlenen Türk işçi sınıfının karşısında, işveren çevreleri ve sermayeci gruplar, kendi teşkilâtları ile yer almakta ve :

- İşçi sınıfının bilinçli teşkilâatlanmasını durdurmak;
- Kurulu işçi teşkilâtlarını parçalamak;

— Sendikalaşma hareketini soysuzlaştırarak işçiye yararlı olmaktan çıkarmak, sendikaları göstermelik kuruluşlar hâline sokmak;

— Sendika yönetici kadrolarını kendi ekonomik, sosyal ve politik eğilimleri içinde eritmek, sendika yöneticilerini kendi sınıflarından kopararak, emekçilerin menfaatlerine karşı çıkarmak;

— Tutucu geleneklerden, demagojik deyimlerden, çeşitli propaganda ve eğitim metodlarından yararlanarak kendi dünya görüşlerini, düşüncelerini, sendikacılara, işçilere benimseterek, işçi teşkilâtlarını kendi denetimleri altında tutmak için her çareye başvurmaktadırlar.

Sendikalarımız, yabancı ülkelerdeki örneklere taklitçilikle ya da yardım alma kaygısı ile körükörüne bağlanmaktan sakınmalıdırlar. Tutucu geleneklerden uzak olarak demokratik usul ve uygulamalarla gelişmelidirler.

Türkiye İşçi Partisi, sendikalarımızın, demokratik düzenin vazgeçilmez unsurları olduğuna ve işçi sınıfımızın bilinçlenmesinde önemli bir rol oynayacağına inanarak sendikacılığımızın bağımsızlık içinde gelişmesine bütün gücüyle yardım edecektir.

2. Toplu Sözleşme

Toplu sözleşme hakkı işçilere eksiksiz tanınacak, bazı şartlarla kısıtlanmayacaktır.

3. Grev

Türkiye İşçi Partisi, grevi, silâhsız ve saldırsız olmaktan başka şartlarla kısıtlamaz. Grevi gayesinden uzaklaş-

tıracak, soysuzlaştıracak usuller koyan kanun, tüzük ve yönetmelikler yürürlükten kaldırılacaktır.

Grev hâlinde, işyerinin işçilerce elde tutulması, üretim araçlarının, ilkel ya da yardımcı maddelerin, mâmul malların işyerinden çıkarılmasının önlenmesi; işçilerin işyeri çevresinde toplunca bulunması ve işyerine yeni işçiler alınmasına engel olunması gibi fiiler, grevin başarı ile yürütülmesi için gerekli olup grevin ayrılması unsurlarıdır; kamu düzenine, mülkiyet hakkına, çalışma hürriyetine, genel ahlâka, millî güvenliğe aykırı olarak görülmez, gösterilmez. Bu sebeple, grevin kanuna uygunluğu, özel kanunlara değil, Anayasa'ya göre tesbit edilir.

Anayasa'mız, lokavtı, sosyal adalet, hukuk devleti ve demokrasi ilkeleri ile bağdaşmayacağından dolayı bir hak olarak tanımamıştır. Anayasa'nın tanımadığı bir hakkın, özel kanunla tanınması mümkün değildir. Türkiye İşçi Partisi, Anayasa'mızın 3, 10, 34 ve 41 inci maddelerine aykırı olan, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini sınırlayan ve sosyal devlet ilkesiyle bağdaşmayan lokavtı yasaklayacaktır.

B. SOSYAL GÜVENLİK

Türkiye İşçi Partisi, emekçilere, her bakımdan güvenlik içinde yaşamak; kişiliklerini dolu ve anlamlı yaşama şartları içinde geliştirmek imkânlarının sağlanmasında Devleti yükümlü sayar.

— Türkiye İşçi Partisi, toplumsal güvenliğin temel unsurlarından biri olan sosyal sigortaları (ölüm başta olmak üzere) işsizlik, ihtiyarlık, sakatlık, kaza, hastalık, analık sigortalarını) bütün şekilleriyle kuracak; kurulmuş bulunanların kapsamını plânlı olarak ve hızla geli-

tirecek, kuruluş ve işleyiş giderlerine devletin katılmasını zorunlu kılacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, emeğiyle geçinen bütün sınıf ve tabakaların, özellikle henüz sosyal sigortaların kapsamına girmeyen ırgatlar, küçük topraklı köylüler, zanaatkarlar, küçük esnaf, dar gelirli serbest meslek sahipleri ve yüksek öğrenim gençliğinin sağlık ve sosyal güvenliğini korumak amacı ile gereken tedbirleri alacaktır.

— Türkiye İşçi Partisi, iş ve ücret güvenliğini gerçekleştirecek, «İşçiye uygun iş, işe uygun işçi» prensipini titizlikle uygulayacaktır; çocukları, gençleri, anneleri çalışma şartları bakımından ayrıca koruyacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, yaşı ya da sağlık durumu dolayısıyla çalışamayacak halde olan her yurttaşa geçimini sağlamak için gereken yardımı yapacaktır.

— İlk öğretim çağındaki çocukların çalıştırılması kesinlikle yasaklanacaktır. Bu çağın dışında kalan çocuklar, yarım gün çalışırlarsa, yarım gün meslek öğretimi yapan ve genel kültür veren okullarda eğitileceklerdir.

Doğumdan iki ay önce başlayıp iki ay sonrasına kadar her anneye tam ücretli izin hakkı tanınacaktır. İşçi kadınların altı yaşına kadarki çocukları için kreşler ve çocuk yuvaları açılacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, ücreti, emeğin niceliği ve niteliğine göre ve çağdaş uygarlığın gerektirdiği insan onuruna yaraşır bir yaşama sağlayacak şekilde tesbit edecektir. Bütün iş kollarında uygulanacak olan genel asgari ücret, geçim endeksi hareketlerini takip edecek ve geçim seviyesinin altına indirilmeyecektir.

İşe alınmada ve ücret almada cinsiyet, yaş, din, dil,

irk, mezhep, politik inanç ve sabıkalı ayırımı gözetmek yasaklanacaktır.

Eşit işe eşit ücret ödenecektir.

Hafta tatillerinde, milli ve dinî bayram günlerinde, çalıştıkları takdirde, işçilere çift gündelik verilecektir.

Emekçiler, yılda en az dört hafta ücretli dinlenme hakkına sahip olacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, beş gün ve haftada kırk saat çalışma esasını kabul eder.

Eğitimden geçmemiş büyük sayıda işçiyi bir arada bulunduran işyerlerinde mesleki eğitimle beraber genel kültür veren kurslar ve okullar açılacaktır.

Fazla mesai yapanlar en az yüzde elli zamlı ücret alacaklardır. İşçilerin beş günden fazla üstüste gece çalışması yasaklanacaktır.

İşyerlerinde çalışma ve sağlık şartlarının yerine getirilmesinin denetimine sendikalar da katılacaktır.

İş içinde ve meslekte terfi (çırak, işçi yardımcısı, işçi, usta, ustabaşı) keyfi olmaktan kurtarılacak, kıdem ve sınav gibi kanunî ve objektif ölçülere bağlanacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, köyde, kentte, bütün işyerlerinde fikren veya bedenen çalışanların (tek işçi çalıştırılsa dahi) İş Kanunu kapsamına alınmasını; Anayasa'nın ve kanunların tanıdığı sosyal haklardan eksiksiz yararlanmasını sağlayacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, kamu sektörünün üretim ve idare faaliyetlerinde bütün sorumluluk ve yükü taşıyan memur-

ların sosyal adalet ve sosyal güvenlik içinde, emeklerine, öğretim durumlarına, liyakatlerine ve kıdemlerine uygun bir maaş ve yolluk sistemine kavuşmalarını gerçekleştirecektir.

Memurların toplu sözleşme ve grev haklarından eksiksiz yararlanmalarını önleyen kanun ve kararnamele-ri, Türkiye İşçi Partisi derhal yürürlükten kaldıracaktır.

Emekli, dul ve yetimlerin aylıkları, insanca yaşama-larını sağlayacak şekilde günün şartlarına göre yeniden düzenlenecektir.

—

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI

V. EĞİTİM, KÜLTÜR ve SANAT

A. EĞİTİM

Eğitimin amacı sadece bilgili kişiler değil, aynı zamanda olayları objektif ve akılcı ölçülerle değerlendirebilen kişiler yetiştirmektir. Eğitim ile kişiye görüş bağımsızlığı, sosyal dayanışma anlayışı ve tam bir yurttaş olabilmek için gerekli yetkinlik kazandırılmalıdır.

Türkiye'de bugüne kadar uygulanan eğitim politikası, bir bütün olarak yürütülmeysi ve plânlı olarak ele alınmayışı yüzünden, amacına ulaşamamıştır.

Eğitim politikası ile ekonomik ve sosyal faaliyetlerin gerektirdiği ihtiyaçlar arasında ilişki kurulmadığından, işgücünün çeşitli görevlere bölümünde dengesizlikler ortaya çıkmıştır. Bu dengesizlik, çeşitli eğitim kurumları ve kademeleri arasında de kendisini en yaygın şekilde göstermiştir.

Yeterli kadar öğretim kurumu açılmayışı, öğretmen yetiştirilmesine önem verilmeyışı ve mevcut öğretmenlere de tatmin edici geçim imkânlarının sağlanmayışı yüzün-

den, öğrenim çağındaki milyonlarca yurttaş, okul imkânlarından yoksun kalmıştır. Okuma imkânını bulabilenlerin, bir kısmı da yetiştirildikleri alan dışında çalışmak zorunda bırakılmakta, bu durum da büyük işgücü israfına sebep olmaktadır.

Toplumun çeşitli sınıf ve tabakaları arasında görülen eşitsizlik, eğitim alanında da kendini göstermektedir. Yoksul halk çocukları orta ve yüksek öğretim imkânlarından yoksun bulunmaktadır. İlk öğretim çağında olanların ancak yüzde 76 i; orta öğrenim çağında olanların ancak yüzde 32 si; yüksek öğrenim çağında olanların ancak yüzde 4 ü öğrenim görmektedir.

Türkiye İşçi Partisi, Türk ulusunun, eğitim ve öğrenimini eksiksiz sağlamak; altı yaşına kadar olanlar dışında öğrenimden geçmemiş tek yurttaş bırakmamak için bütün milli kaynakları kullanacaktır.

Çocuğa büyüğe, köylüye ve kentliye eşit eğitim imkânları sağlamak, çalışanlar için gece okulları, akademi-ler ve üniversiteler kurmak ve öğrenimi bütün derecelerinde lâik olarak teşkilâtlandırmak amacı ile, bir Halk Eğitim Teşkilâtı kurulacaktır.

Eğitim gören yurttaşlar, sadece kitaptan öğrenmek durumunda bırakılmayıp, bir işbirliği sistemi içinde ve iş üstünde (yaparak) bilgi ve ustalık kazanacaklardır. Böylece yurttaşlar, sosyal dayanışma ruhu içinde, yurt imkânlarını son sınırına kadar geliştirebilen üretici, aktif insanlar hâline getirileceklerdir. Her derecedeki okullar, imkânlar oranında iş eğitimi esasına göre düzenlenecek, ekonomik birer işletme hâlinde kurulup çalıştırılacaktır. Bütün okullar, toplumun ekonomik ve sosyal hayatı ile bağımlı ve ona uygun bir sistem içinde eğitim faaliyetin-

de bulunacaklardır. Böylece okullar, aynı zamanda plânlı kalkınmanın halka açıklanıp benimsetilmesi işlerinde de görevli olacaklardır.

Okullar, devletin malî imkânları geliştikçe, büsbütün parasız hâle getirilecektir. Geniş bir burs sistemi uygulanacak, köyde ve kentte, yoksullukları yüzünden harcanıp giden kabiliyetli halk çocuklarının eğitim imkânlarına kavuşması mutlaka sağlanacaktır. Ayrıca, bu amaçla, parasız yatılı bölge okulları kurulacaktır.

Çalışanları, iş yerlerinde eğitmek için mesleki eğitimle birlikte genel kültür veren dershaneler açılacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, köyü bütünü ile kalkındırabilecek inançlı elemanları aynı ülkü içinde yetiştirmek amacı ile Köy Enstitülerini yeniden kuracaktır. Türkiye İşçi Partisi, Köy Enstitülerinin, köyde eğitim meselesini çözmek için, memleket gerçeklerine en uygun ve yüzde yüz millî bir çözüm yolu olduğuna inanır. Yeniden kurulacak bu Enstitülerde, eskiden olduğu gibi, iş eğitimi, demokratik eğitim, eşit eğitim ilkeleri uygulanacak ve bu okulların bölgelerinin meseleleri ile ilgilenen; bunlara çözüm yolları arayan kurumlar olmaları sağlanacaktır.

Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek amacı ile, aynı ilkelere uygun olarak öğretim yapan, bir Yüksek Köy Enstitüsü kurulacaktır.

Orta öğrenim ile yüksek öğrenimi kapsayan ve bu öğrenimi beş yıla sığdıran Halk Akademileri açılacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, orta öğretim çağındaki gençlerin teknik ve mesleki eğitim alanlarında yetiştirilmesini sağlamak amacıyla kalkınma çerçevesi içinde, sanayileşme hareketi ile bağlantılı bir teknik öğretim programı yürütecektir.

Üniversiteler gerçek bir bilim hürriyetine ve tam bir idari muhtariyete kavuşturulacak ve genç kabiliyetlerin yetişmesini önleyen her türlü engel kaldırılacaktır. Üniversite öğretim üyelerinin bütün faaliyetlerini bilimsel çalışmalara ayırmaları için gerekli imkânlar sağlanacaktır. Öğrencilerden harç alınmasına son verilecek ve öğrenci yurtlarının öğrenci ihtiyaçlarını her bakımdan karşılayacak hâle getirilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

Her yurttaşın, başka bir dile muhtaç olmadan araştırma yapabilmesini sağlayacak yabancı bilim, kültür ve sanat eserleri türkçe'ye çevrilecektir. Bunların yurda girmesi ve satılması serbest olacaktır.

Spor ve Beden Eğitimi. Genel Eğitimin temel bir dalı olan Spor ve Beden Eğitimi işlerini, Türkiye İşçi Partisi ciddiyetle ele alacaktır. Spor ve Beden Eğitimi, küçük bir azınlığın uğraştığı ve büyük çoğunluğun sadece seyircisi bulunduğu bir iş olmaktan çıkarılacaktır. Spor ve Beden Eğitimi işleri, memleket gençliğine ve halk kütlelerine beden sağlığı ve yüksek seviye kazandırmak olan asıl amacı göz önünde tutularak yeniden düzenlenecektir. Böylece Spor ve Beden Eğitimi, okulların, üniversitelerin programına ciddi bir disiplin olarak girecek ve halkın, işyerlerinde, köylerde bilfiil sporla ve Beden Eğitimi ile uğraşması için gerekli imkânlar sağlanacaktır.

B. KÜLTÜR ve SANAT

1. Sinema

Türkiye İşçi Partisi, halk kitlelerinin yetişmesi, insanları birbirlerine tanıtıp sevdirmesi, hayatı her yönü ile gözler önüne sererek halk yığınlarını bilince ulaştırması bakımından sinemaya büyük önem vermektedir.

Türk filmciliğinin halk yararına gelişmesini sağlamak amacı ile özellikle aşağıdaki tedbirler alınacaktır :

— Sinema sansürü, geniş halk yığınlarının aydınlığa kavuşmasını önleyen bir engel olmaktan çıkartılacaktır.

— Bir sinema enstitüsü, bir sinema müzesi açılacak, bunların yanında büyük ve tam teçhizatlı bir film çekim stüdyosu ve lâboratuvarı devlet tarafından kurulup işletilecektir.

— Öğretici ve yetiştirici nitelikte kısa metrajlı dokümanter filimlerin geniş ölçüde yapılması devlet tarafından finanse edilecektir.

— Kaliteli, uzun metrajlı filimlerin yapımını kolaylaştırmak üzere devletçe bir «kalite fonu ve ödül sistemi» kurulacak, kaliteli filimlere vergi indirimi uygulanacaktır.

— Yapımcı ile gösterici arasındaki işletmecilik sistemi devletçe düzenlenecektir.

— Ülkemizin her yerinde sabit ekranlı salonlarla, gezici ekranlar devletçe yaptırılacak, işletilecektir.

— Türkiye İşçi Partisi, bütün bunları denetleyip düzenleyecek bir «Millî Sinema Merkezi» kuracaktır.

2. Tiyatro

Türkiye İşçi Partisi, dünya tiyatro sanatı içinde, kendine özgü gerçek kişiliği olan Türk tiyatrosunu geliştirmek amacı ile :

— Büyük bölge tiyatroları kuracak, küçük yerlerde kurulacak olan amatör tiyatroları destekleyecektir.

— Üstün nitelikte eser yazarları ve böyle eserleri oynayan tiyatroları bir ödül sistemi ile teşvik edecektir.

— Yurdun belli başlı bütün merkezlerinde tiyatro okulları açacaktır.

— Sahne sanatını, yurt ölçüsünde, halk kütlelerinin yararlanacağı bir sanat dalı hâline getirecek; ayrıca, çeşitli toplulukların amatör tiyatro çalışmalarını destekleyecek ve koruyacaktır.

3. Edebiyat

Türkiye İşçi Partisi, halkı uyarmada, toplumun ve kişinin meselelerini yansıtmada etkin bir rol oynayan edebiyat sanatının, türlü baskı ve müdahalelerden kurtularak özgürce gelişmesi için gerekli ortamı yaratacaktır. Bu amaçla :

— Üstün nitelikde eserler devletçe bastırılacak;

— Yurt ölçüsünde bir dağıtım teşkilâtı kurulacak, eserlerini kendileri bastıran yazarlar da bu dağıtım teşkilâtından yararlanacak, böylece kitapların istisnasız yurdun her köşesine dağıtılması sağlanacak;

— Tercüme faaliyeti, yeniden ve büyük ölçüde devletçe organize edilecek;

— Üstün nitelikde edebiyat eserlerine ödüller verilecek;

— Yazarların eserleri üzerindeki fikir hakları en geniş ölçüde korunacak;

— Yazarlara yurt içinde ve dışında gözlem ve deneylerini artırmaları için devletçe burs sağlanacaktır.

4. Güzel Sanatlar

Güzel sanatların, geniş halk kütleleri ile ilişki kurarak toplumda lââyık olduğu önemi kazanması için gerekli bütün tedbirler alınacaktır. Resimde, heykelde, müzikte, mimarlıkta, opera ve balede, kısacası bütün güzel sanat kollarında batı tekniği ve sanat anlayışı ile işlenmiş kişiliği olan milli bir sanat yaratmak amacındayız.

— Yurdun belli başlı merkezlerinde akademiler, müzeler, galeriler açılacak, gezici sergiler tertiplenecektir.

— Sanatın teşviki ve sanatçıların refahı için devletçe tedbirler alınacaktır.

— Bütün sanat dallarına alt folklor eserlerinin derlenmesi, halka tanıtılması, değerlendirilmesi işleri önemle ele alınacaktır.

— Folkloru dayanan milli bale ile klâsik ve modern bale sanatı da teşvik edilecektir.

Türkiye İşçi Partisi, opera ve çok sesli müziği halka tanıtmak ve sevdirmek amacı ile yurt ölçüsünde teşebbüslere girişecek, amatör teşekküllerin kurulmasını teşvik edecek ve destekliyecektir.

VI. SAĞLIK

Bir ülkenin sağlık durumu, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme derecesine sıkı sıkıya bağlıdır; fakat sağlık durumunun belirli bir biçimde düzeltilmesi de, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeyi etkiler, hızlandırır.

Bugün Türkiye'de sağlık hizmetleri, son derece yetersiz olduğu gibi, vatandaşlar ve bölgeler arasında eşit olarak da dağıtılmamıştır. Şehirlerde yoksul yurttaşlar hastahanelerden yeteri kadar faydalanamamaktadır. Köylerimiz ise sağlık hizmetlerinden tamamiyle yoksundur. Devletin, sağlık hizmetlerini yurttaşın ayağına götürememesi, onu üfürükçülerin elinde dertleri ve ıztırapları ile başbaşa bırakmaktadır.

Türkiye'de önemli bir yeri olması gereken koruyucu hekimlik hizmetleri, öbür sağlık hizmetleri kadar da geliştirilmemiştir.

Çocuk hastalıkları, verem ve öteki bulaşıcı hastalıklar ile kalb hastalıkları ülkemizde çok sayıda can kaybına yol açmaktadır. Bazı bölgelerde trahom, cüzzam ve kançalı kurt yaygın durumdadır.

Sağlık hizmetleri seviyesinin belli başlı ölçülerinden biri çocuk ölümleri, öbürü hasta - yatak sayısıdır. Türkiye'de çocuk ölümleri oranı binde 165 dir. Bu oran, batı

lkelerinin yüzyıl önceki durumları ile hemen hemen aynıdır. Bugün batı ülkelerinde ocuk ölümlerinin oranı binde 20 ye kadar düşürülmüştür.

Türkiye'de, asker hastahaneler dahil, 10 bin kişiye ortalama 21 yatak düşmektedir. 50 ilimizde 10 bin kişiye düşen yatak sayısı, ortalama olarak 10 dan azdır. Bu illerin 15 inde 10 bin kişiye 1 - 5 yatak düşmektedir.

Hekim, diş hekim, eczacı ve diğer yardımcı sağlık personeli sayısı da Türkiye'nin ihtiyaçlarına göre çok düşüktür. Bu personelin bölgeler arası dağılımlı da oranlıdır. Koruyucu hekimlik kadroları ise daha da yetersizdir.

Yaşamak kişinin en tabii haklarından biri olduğuna göre, sağlık hizmetleri devletin en başta gelen görevlerinden biri olmalıdır. Geri kalmış bir ülke durumunda bulunan Türkiye'de sağlık meselesi, ancak devlet eliyle çözülebilir. Halkın sağlığı bir ticaret ve sömürme konusu olmaktan ancak devlet eliyle çıkartılabilir. Sağlık eğitimi, araştırma ve uygulaması, devletçe koordine edilip teşkiltlendirilecektir. Sağlık hizmetlerinin en ileri ülkeler seviyesine çıkartılması hedefi, bu hedefi gözeten ve Genel Kalkınma Plânı'na uygun olarak hazırlanmış olan bir genel sağlık plânı ile gerçekleştirilecektir.

Türkiye İşçi Partisi, iktidara gelince, sağlık hizmetlerinin halka götürülmesi ve geliştirilmesi için aşağıdaki tedbirleri alacaktır :

— Her Şeyden önce mevcut sağlık hizmetlerinin yurt içinde dil bir Şekilde dağıtılması için hekimlik ve eczacılık devletleştirilecektir. Bu amaçla Sağlık Bakanlığı'na bağlı bir Sağlık Plânlama Teşkilti kurulacaktır.

— Bütün köyleri kapsayan koordine bir gezici sağlık teşkilâtı kurulacaktır. Önleyici ve tedavi edici sağlık hizmetlerini bir arada yürütecek olan bu teşkilât, büyük merkezlerdeki hasta - yatak sayısı üzerindeki yükü de hafifletecektir.

— Hasta - yatak sayısı en kısa zamanda 10 bin kişi için 50 yatak seviyesine çıkartılacaktır.

— Tıp Fakülteleri ve sağlık öğretimi yapan bütün öğretim kurumları, memleket gerçeklerine uygun sayı ve nitelikte eleman yetiştirmelerini sağlayacak biçimde yeniden düzenlenip sağlık plânları ile koordine olarak çalıştırılacaktır. Bilimsel araştırmalar için gerekli laboratuvarlar ve tesisler kurularak bütün tıp mensuplarının bu tesis ve laboratuvarlardan yararlanmaları sağlanacaktır.

— Bütün yurttaşları kapsayan sosyal sigortalar, sağlık plânları ile âhenkli biçimde geliştirilecektir.

— Çevre sağlığı şartlarının geliştirilmesi, halkın sağlık konusunda eğitilmesi için bütün yurttaşların sağlık hizmetlerine aktif olarak katılmaları sağlanacaktır.

VII. İMAR ve İSKÂN

Ulusumuzun yerleşme şekilleri ekonomik kalkınma gereklerine ve insanca yaşama koşullarına uygun olmaktan uzaktır. Yurt içinde köylü nüfusunun 35 bin yerleşme noktasına dağılmış olması, kamu hizmetlerinin halkın büyük kısmına ulaşmasını zorlaştırmakta, rasyonel üretim usullerinin tarıma uygulanmasını güçleştirmektedir. Diğer taraftan, köyden şehire nüfus akını sonucunda birkaç büyük şehirin, ekonomik ve kültürel güçleri dışında, anormal bir şekilde büyümesi de, sağlık şartları elverişsiz gecekondü bölgelerinin yayılmasına sebep olmaktadır.

Bugün şehirlerimizde yapı ve yerleşme faaliyetlerini etkileyen arsa ve yapı spekülasyonu, kamu hizmetlerinden karşılığını ödemediği faydalanmak ve emek karşılığı olmayan büyük kazançlar sağlamak sonucunu doğurmaktadır.

Bu durum :

— Şehirlerde kamu hizmetlerinin dağılışındaki dengeyi ve adalet ölçülerini yıkmakta ve hâkim zümrelerin bu hizmetleri kendi çıkarlarına göre yönetmelerini kolaylaştırmakta;

— Sebep olduğu bu dengesizlikle şehirdeki sosyal dokuyu bozmakta;

— Şehrin kültürel yönden seviyeli ve dengeli bir biçim kazanmasını engellemektedir.

Gelecekte, sanayileşme hareketinin hızlanması ile şehirlerin daha büyük bir nüfus akını baskısı altında kalacağı kesin olduğuna göre, durum şimdiki haline bırakıldığı takdirde, şehirdeki insanların yaşayışı daha da zorlaşacak, şehire gelen insanların başlarını sokacak bir konut elde etmesi bahasına göze alacağı fedakârlıklar artacak, şehirlerin çehresi gecekondular ve eski tip, yıkmaya yüz tutmuş binalarla daha da çirkinleşecektir.

Türkiye İşçi Partisi iktidara geldiği zaman, uygulayacağı yerleşme ve konut politikası ile bir yandan yurttaşların barınma şartlarını iyileştirirken, şehirlerin estetik ve mimarlık kurallarına uygun olarak gelişmesini sağlayacak, diğer yandan köylerde rasyonel tarım yöntemlerinin uygulanmasını sağlayacak bir yerleşme politikasına yönelecektir. Bu amaçlara varmak üzere :

— Şehirlerin büyümesi, şehir nüfusunun ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde düzenlenecektir. Bir yandan toprak reformu, şehre nüfus akını hafifletecek, öte yandan da bölge plânlamaları ile sanayiinin sadece birkaç büyük şehir etrafında aşırı derecede toplanması önlenecektir. Kalkınma, bölge ve şehir plânları bu esası gözönünde bulunduracaktır.

— Bugün arsa, mülk ve teşebbüs sahiplerinin belediye hizmetlerinden faydalandıkları ölçüde bu giderlere katılmayı, belediyeleri arsa konusunda ve diğer konularda görevlerini yapamıyacak mali güçlülere sürüklemektedir. Belediye hizmetlerinden faydalanan arsa ve mülk

sahiplerinin bu hizmetlere katılması sağlanacaktır. Bu suretle artırılan belediye gelirleri, bu idarenin arsa sto-ku yaparak arsa fiyatlarını düzenleyici tedbirler almasına imkân verecektir.

— Kredi ve harcama politikası lüks konut yapımını sınırlandıracak, konut ve bina vergileri de aynı amaca varacak şekilde ele alınacaktır. Arsalar gerçek değerleri üzerinden vergilendirilecektir.

— Şehir içinde spekülâtif amaçlarla arsaların bina yapılmadan bekletilmeleri vergileme tedbirleri ile önlenecektir.

— Gecekonular, içinde yaşayanlar sağlık şartları yerinde konutlara yerleştirilmedikçe, asla yıktırılmıyacaktır. Aksine, bu bölgelerin yol, su, taşıt ve kanalizasyon ihtiyaçları geçmiş yılların ihmalleri de giderilecek bir tarzda önemle ele alınacaktır. Bu bölgelerde yapılacak kültür faaliyetleri Devlet ve belediyelerce korunacaktır.

— Şehir içinde sağlık şartlarına uymayan, yıkılmaya yüz tutmuş, şehir mimarisini bozan eski konutlar ve bu konutların yer aldığı semtler de gerek sağlık şartları ve gerekse estetik yönlerden iyileştirilecektir.

— Kira konusu dar gelirli yurttaşları Anayasa hükümleri içinde koruyacak tarzda ele alınacaktır.

VIII. BAYINDIRLIK

Ulaştırma, haberleşme, enerji ve sulama gibi temel yapı tesisleriyle sağlık, kültür, spor ve eğlence tesislerinin inşası bayındırlık işlerinin kapsamına girmektedir. Bu anlayış açısından, bayındırlık işleri, ekonomik kalkınmanın sonucundan çok şartı olan ve kalkınmayı etkileyen ön yatırımlar niteliğindedir. Gerçekten, gerekli temel yapı tesisleri olmadıkça tarım ve sanayi alanında üretimi doğrudan doğruya arttıracak yatırımlar yapılamaz.

Bayındırlık yatırımlarının esas itibariyle inşaat şeklinde olması, makine ve teçhizatın toplam yatırım içinde çok az yer tutması, bu yatırımların çok çeşitli tekniklerle yapılabilmesine imkân vermektedir.

Türkiye İşçi Partisi, bu durumdan yararlanarak, bayındırlık işlerini makinelerden çok, âtıl işgücünü seferber ederek başarmak kararındadır. Bu suretle bayındırlık işleri işsizlik probleminin çözümüne de yardımcı olacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, bayındırlık işleri arasında, köy içme suları ile köy yollarına ayrı bir önem verir. Köy içme sularının genel sağlık meselesi içindeki önemli yeri açıktır. Köy yolları da, özellikle toprak reformundan son-

ra, tarım ürünleri fazlasının değerlendirilmesi, köylerin pazara açılması ve endüstrileşme hareketinin zorunlu kıldığı iç pazar genişlemesinin gerçekleşmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca ulusal kalkınmanın bütün nimetleri köylere köy yolları ile ulaştırılacaktır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA TUSTAV

IX. ULAŖTIRMA

UlaŖtırma, ekonomik ve sosyal kalkınmanın temel şartlarından biridir. Yeterli bir ulaŖtırmadan yoksun memleketler, ne ekonomik, ne de sosyal bakımdan bir bütünlük kuramazlar. Bu sebepten Türkiye İŖçi Partisi temel yapı tesisleri arasında ulaŖtırmaya bir öncelik tanır.

Hâlen, demiryolu ve havayolu ulaŖtırmasının tamamı ile denizyolu ulaŖtırmasının büyük bir kısmı devlet eliyle yürütölmekte, karayolu ulaŖtırması ise tamamiyle özel sektöre bırakılmış bulunmaktadır. Bu kesimde özel sektör geliŖmekte ve bu geliŖme ile birlikte aralarında amansız bir rekabet, büyüğün küçüğü ezmesi ve tekele doğru bir gidiŖ doğmaktadır.

Bu durumu düzeltmek için Türkiye İŖçi Partisi, bütün ulaŖtırma sektörünü kapsıyan tutarlı bir ulaŖtırma politikası uygulayacaktır.

Türkiye İŖçi Partisi, deniz ve karayolu ulaŖtırmasında çalışan ve esas itibariyle emeğiyle geçinen küçük müteŖebbislere iş emniyeti ve kredi sağlamak suretiyle yardım edecektir. Direksiyon işçileri olan şoförleri de, şimdiye kadar yoksun bırakıldıkları, sanayi işçilerine tanılan haklara ve sosyal güvenliğe kavuŖturacaktır.

X. BASIN YAYIN

Türkiye İşçi Partisi, Asayasa'da yer alan basın, söz, düşünce ve yazı hürriyetlerini, hâkim sınıfların tekelin-den kurtararak, emeğiyle yaşayan yurttaşlara da gerçekten sağlayacaktır. Emekçi halk kitleleri de, görüşlerini, düşüncelerini açıklamak ve yaymak imkânlarına sahip kılınacaktır.

A. BASIN

Basın hürriyeti, bir yandan Anayasa'ya aykırı kanunlar ve kararlarla kısıtlanırken, basındaki modernleşme hareketinin yarattığı sermaye birikimi de, gazeteleri dizgi, baskı, istihbarat ve dağıtım imkânları bakımından hâkim sınıfların kontrolü altına sokmuştur.

Büyük sermaye çevreleri, pahalı ilânlarını kendi çıkarları açısından dağıtarak, gazeteleri ekonomik baskı altına almışlardır.

— Türkiye İşçi Partisi iktidara gelince sanayi, ulaştırma, dış ticaret, bankacılık ve sigortacılık gibi ana hizmetler, devlet eliyle ya da devletin denetimi altında yapılacağından, basın, büyük sermaye çevrelerinin pahalı

ilânlarla yarattıkları ekonomik baskıdan geniş ölçüde kurtulacaktır.

— Türkiye İşçi Partisi, temsil kabiliyeti olan halk teşekküllerini de, basın araçları ile donatmayı devletin bir görevi haline getirecektir.

— Gazete, dergi ve kitap gibi yayınların, özel çıkar sahiplerinin müdahale ve baskısı olmadan en kısa zamanda ve en ucuz şekilde, bütün yurttaşlara ulaştırılması için, yönetim ve denetimine, basın iş kolunda çalışan beden ve fikir işçilerinin katılacağı bir dağıtım teşkilâtı kurulacaktır.

— Büyük şehirler dışındaki basının da yayın hayatına devam edebilmesi ve ödevini gerektiği gibi yapması için bütün tedbirler alınacaktır.

— Resmî ilân dağıtımını adaletle yürütmek üzere, basın iş kolunda çalışan beden ve fikir işçilerinin yönetim ve denetimine katılacağı bir ilân kurumu kurulacaktır.

— Türkiye İşçi Partisi, Basın Kanununda, Türk Ceza Kanununda ve diğer mevzuatta yer alan ve basın, söz, düşünce ve yazı hürriyetlerini kısıtlayıcı mahiyette bulunan Anayasa'ya aykırı hükümleri derhal kaldıracaktır.

Türkiye İşçi Partisi, geleneği bakımından memleketçi ve halkçı olan Türk basınının, siyasi ve ekonomik baskıdan kurtulduğu zaman, kendi kendini kontrol ederek, halk yararına ve memleketin yüksek menfaatlerine uygun yayında bulunacağına inanmaktadır.

B. RADYO ve TELEVİZYON

Türkiye İşçi Partisi radyo ve televizyonu önemli bir eğitim, kültür ve haber verme aracı olarak kabul eder; televizyon verici istasyonlarının bir an önce kurulmasını ve bütün yurttaşların ucuz fiyatla, radyo ve televizyon alıcılarına sahip kılınmasını ödev sayar.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI KURUMU
TÜSTAV

XI. TURİZM ve DİNLENME

Yurdumuzun tarih ve coğrafya şartlarının yarattığı turistik zenginliklerinden bütün halkın yararlanabilmesi için turizm bir lüks olmaktan çıkartılarak bir kamu hizmeti durumuna getirilecektir.

Yabancı ülkelerin yükselen gelir seviyelerine paralel olarak gelişen turizmden, ulusal gelirimizin artırılması bakımından geniş ölçüde yararlanılacaktır.

Türkiye İşçi Partisi bu amaçla aşağıdaki tedbirleri alacaktır :

— Tabii imkânları bakımından çok zengin olan memleketimizde yurttaşların tatillerini değerlendirebilmeleri için «Halk dinlenme tesisleri» kurulacaktır.

— Ucuz geceleme yerleri kurulmasına önem verilecektir.

— Yurdumuza yabancı turist gelmesini teşvik için propaganda faaliyeti artırılacaktır.

— Hâtırâ eşyası yapımı için zanaatkârlar desteklenecektir.

— Turistlerin yurdumuzda kalmalarını kolaylaştırmak üzere gümrük ve kambyo işlemleri basitleştirilecek, danışma büroları açılacak, turistlerin gezi ve dinlenmelerini kolaylaştırıcı hizmetler geliştirilecektir.

— Yurdumuzda belli zamanlarda festivaller, sanat hareketleri, kermesler düzenlenerek bir yandan kültürel çalışmalar geliştirilecek, öte yandan yurda çok sayıda turist gelmesi sağlanacaktır.

XII. DIŞ POLİTİKA ve MİLLİ SAVUNMA

Atatürk'ün ölümüne kadar Türkiye Cumhuriyetinin dış politikası, **Kurtuluş Savaşı** Türkiye'sine yaraşır nitelikte olmuştur. Kurtuluş Savaşı daha önce verdiğimiz savaşlardan hiçbirine benzemez. Bu savaşın hedefi Anayurdu düşman istilâsından kurtarmaktan ibaret değildi. Asıl hedef, halkımızın sömürgeci ve sömürücülerin boyunduruğundan kurtulması, bağımsız Türkiye'nin kurulmasıydı. «İstiklâlimizi emin bulundurabilmek için heyet-i umumiyemizce, heyet-i milliyemizce bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyet-i milliyece» savaşmıştık.

Zaferden sonra onbeş yıl, Türkiye'nin dış politikası ve millî savunma işleri, Kurtuluş Savaşımızın felsefesi ışığında belirlenip uygulandı. Atatürk'ün sağlığında bağımsız bir dış politika izledik; kiskançlıkla istiklâlcî, Millî Misakçı, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı ve de barışçıydık. Bağımsızlığımızı, Cumhuriyetimizi ve Anavatan topraklarını korumak için, iyi yetiştirilmiş, halkın fedakârlığı ile iyi donatılmış, bağımsız bir millî ordu meydana getirdik.

Fakat aynı zamanda Türkiye'yi bir «emniyet kuşağı»

ile çevrelemeyi de ihmal etmedik. Komşu devletlerle dostluk münasebetleri kurup geliştirmek, Atatürk devri dış politikasının başlıca hedefi olmuştur. Türk - Sovyet dostluk andlaşması, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve daha sonra Bulgaristan'ın katıldıkları Balkan Paktı, Sadâbat Paktı, uzun süre dış politikamızın anaçizgisini belirleyen belgelerdir. Sınırlarımızı dost komşu devletlerin varlığı ile korumak, milli savunma bakımından güçlü bir orduya sahip olmak kadar önemlidir. Çünkü bu «emniyet kuşağı» muhtemel saldırılara karşı ilk savunma hattını teşkil eder.

Barişâ içtenlikle bağılydık. Dünyada sürekli bir bariş düzeninin kurulmasını, savaşıñ milletlerarası anlaşmazlıkların çözümünde başvurulabilecek araçlar arasından çıkarılmasını, sade barişin bir ahlâk değeri taşımasından, bir insanlık ölküsü olmasından ötürü savunmuyorduk; barişü aynı zamanda hızla kalkıp ilerlememizin vazgeçilmez şartı sayıyorduk. Milletler Cemiyetinin aktif üyelerinden biriydik: Kollektif Güvenliğin en ileri savunucularındandık. Bütün devletlerle tam eşitlik ve karşılıklı saygıya dayanan, dostluk münasebetleri kurup yürüttük. Fakat emperyalist, sömürgeci büyük devletlerle münasebetlerimizde daima uyanık olduk. Milli bağımsızlığımızı, egemenlik haklarımızı kıskançlıkla koruduk.

Yabancı sermayeye, dış yardım ve kredilere güvenmedik. Yabancı sermaye karşısında her zaman gereken uyanıklığı ve titizliği göstermesini bildik. Osmanlı devletinden devralınan ağır dış borçların yükü altındaki Türkiye Cumhuriyeti, dış yardım ve kredi konusunda da son derece ihtiyatlı olmuş, çok zorunlu hallerde başvurduğu dış yardım ve kredilerin, dolaylı yollardan da olsa bağımsızlığımızı tehlikeye düşürmemesi için her zaman tedbirli davranmıştır.

Atatürk devrinde, Türkiye emperyalizmin, sömürgeciliğin kesinlikle karşısında olmuş; ilk milli kurtuluş savaşını yapmış bir devlet olmanın şerefli sorumluluğunu taşımış; sömürge halklarının, bağımlı milletlerin gözlerini kurtuluş umuduyla çevirdikleri ülke olmuştur.

Fakat zaferden sonra, derebeylik kalıntısı toprak ağalığı, kökü ister istemez dışarda, milletlerarası finans dünyasında olan veya olmaya hazırlanan yerli sermayecilik tohumları zararsız hâle getirilemedi. Yani savaş yıllarının idareci kadro - halk işbirliği ve dayanışması sürdürülemediği için, gerekli dönüşümler, köklü reformlar yapılmadı. Türkiye geri kalmış bir toplum olarak hızla kalkınıp ilerlemek zorundaydı. Kalkınma ve ilerleme hamleleri ancak emekten yana bir devletçilikle başarılabilir. Oysa ilerleme ve kalkınmanın özel teşebbüsle başarılacağına inanıldı. 1923 de İzmir'de toplanan Milli İktisat Kongresinde özel teşebbüsün devletçe korunması ve desteklenmesi için kararlar alındı. Geri kalmış bir toplumun yirminci yüzyılda özel teşebbüs yoluyla asla kalkınmayacağı, özel teşebbüse önvermenin, bizi ergeç önce ekonomide, daha sonra politikada bağımlı hâle getireceği düşünülmedi. Bunda bilgisizlik ve tecrübesizlik elbet rol oynamıştır; fakat son bir tahlil ile idareci kadronun genellikle orta sınıflara mensup olması, böyle bir yolun tutulmasında şüphesiz ağır basmıştır. Bu sebeplerle, beliren dünya buhranı sonucunda başvuru devleteçiliğe, özel sektörün zayıflığından ileri gelen, geçici bir tedbir gözüyle bakılmıştır.

Amacı, özel teşebbüsün yapmadığı veya yapamadığı işleri üzerine alarak özel teşebbüsü korumak ve geliştirmek olan bu devletçilik sistemi, özel teşebbüs çevreleriyle geniş anlamda menfaat beraberliği halinde bulunan bir yüksek memurlar tabakası meydana getirmiştir. İhaleler,

lisanslar, permiler ve daha nice yollarla korunan toprak ağaları ve yabancıya aracılık eden tüccarlar, müteahhitler, bankacılar, sigortacılar, sanayiciler, servetlerini, nüfuz ve hâkimiyetlerini yavaş yavaş artırmışlardır.

İkinci Dünya Savaşı sona erdiği günlerde, tek parti rejimi, politik, ekonomik ve sosyal türlü zorluklarla karşı karşıya, temelinden sarsılırken; toprak ağaları ve yerli sermaye çevreleri üst perdeden konuşacak kadar güçlenmiş, milli hayatın can damarlarını iyice ellerine geçirmiş bulunuyorlardı. Dünyanın birbirine düşman iki askeri bloka ayrılmış olması ve stratejik durumumuzdan yararlanmak için, Amerika'nın Türkiye'ye yardım ve kredi teklif etmesi, zaten kredi peşinde koşan zamanın hükümetini, sermaye çevrelerinin de etkisiyle, bu yardım teklifini derhal kabule ve Türkiye'yi kapitalist devletler blokunun küçük müttefiki olmağa sevk etti.

1947 - 1948 den beri Türkiye dış yardım ve kredi ile yaşayan bir devlet olmuştur. Gittikçe ağırlaşan şartlarla gelen yardım ve krediler, Türkiye'yi her seferinde biraz daha bağımlı hâle getirmiş, bu yardım ve krediler dolayısıyla kârlı iş imkânlarına kavuşan kökü dışarda yerli sermaye çevrelerinin ve toprak ağalarının servetleri, nüfuz ve hâkimiyetleri katmerleşmiştir.

Türkiye bugün bir fâsit daire içindedir : Vazgeçemediği dış yardım ve krediler, Türkiye'yi gittikçe daha bağımlı hâle düşürmekte ve daha bağımlı hâle düştüğü için, Türkiye, yabancıya aracılık eden sermaye çevrelerinin de etkisiyle, yeni krediler, yardımlar peşinde koşmaktadır.

Tarihin ilk milli kurtuluş savaşı'nı kazanmış olan Türkiye, geri kalmış bir ülke olmaktan kurtulamamıştır. Bugün artık geri kalmışlığın bütün olumsuz sonuçlarıyla

karşı karşıya bulunan Türkiye'mizde hükümetler, Atatürk devrinin dış politikasını büsbütün bırakarak, kişiliği olmayan bağımlı bir dış politika izlemek durumunda bulunuyorlar. Bağımlı bir dış politika izlenmesi, geri kalmışlığın bir sonucudur. Fakat bağımlı dış politika, geri kalmışlıktan kurtulmamızı önleyen etken bir rol de oynamaktadır. Bağımsız bir dış politikaya dönülmesi bundan dolayı da ayrıca önem taşıyor.

Türkiye İşçi Partisi, dış politikasını ve milli savunma politikasını, bu ibret verici durumu gözönünde tutarak belirler ve uygular. Yurt ve dünya olaylarını Türk işçi sınıfı ve emekçi halkımız açısından değerlendiren, onların menfaatlerini savunan, hak ve hürriyetleri için mücadele eden Türkiye İşçi Partisi, Kurtuluş Savaşı Türkiye'sine yaraşır, kıskançlıkla bağımsız, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı, Birleşmiş Milletler ilkelerine bağlı, barışçı bir dış politika izler.

Ölümsüz Atatürk'ün 30 Ağustos 1924 günü Dumlupınar'da yaptığı unutulmaz konuşmadan da esinlenen Türkiye İşçi Partisi, dış politikasının ve milli savunma politikasının esaslarını madde madde açıklamazdan önce, bu konuşmanın bazı parçalarını buraya aktarmanın uyarıcı olacağı inancındadır. Atatürk bu konuşmasında, 30 Ağustos Zaferinin öneminin ilerde daha iyi kavranacağına işaret ettikten sonra, milli kurtuluş savaşımızın dünya tarihi bakımından taşıdığı önemi şu sözlerle belirtmektedir :

«Efendiler, Afyonkarahisar - Dumlupınar meydan muharebesi ve onun son safhası olan bu 30 Ağustos muharebesi, Türk tarihinin bir dönüm noktasını teşkil eder. Tarihi-i millimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk milletinin burada ihraz ettiği zafer ka-

dar netice-i katiyeli ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, cihan tarihine yeni cereyan vermekte kat'i tesirli bir meydan muharebesi hatırlamıyorum.»

Atatürk 30 Ağustostan yıllarca sonra başlayacak olan günümüzün zincirleme kurtuluş savaşlarını bu kâhince sözlerle haber verdikten sonra, milli bağımsızlığın ancak güçlü bir ekonomi ile korunabileceğini hatırlatarak, Türk milletini yeni bir savaşa, ekonomi savaşına şu sözlerle çağırmaktadır :

«Efendiler, milletimiz burada tespit ettiğimiz büyük zaferden daha mühim bir zafer peşindedir. O zaferin idrâki, milletimizin iktisat sahasındaki muvaffakiyetleriyle mümkün olacaktır. Bilirsiniz ki, iktisaden zayıf bir bünye fakr-ü sefaletten kurtulamaz; içtimai ve siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin idaresindeki muvaffakiyet de iktisadiyatındaki müktesebat derecesiyle mütenasip olur. Hiç bir medeni devlet yoktur ki, ordu ve donanmasından evvel iktisadını düşünmüş olmasın. Memleket ve istiklâl müdafaası için, vücudü lâzım olan bütün kuvvetler ve vasıtalar iktisadiyatın inbisat ve inkişafıyla mükemmel olabilir.»

Kurtuluş Savaşımız felsefesinin gerçek mirasçısı olan Türkiye İşçi Partisi, dış politikada ve milli savunma politikasında aşağıdaki esasları savunur :

Türkiye İşçi Partisi :

— Milli bağımsızlığımızı, egemenlik haklarımızı ve Cumhuriyetimizi kiskançlıkla korur. Bunları bir milli kurtuluş savaşı vererek kazanmış olmanın tam bilinci ile milli bağımsızlığımıza, egemenlik haklarımıza ve Cumhuriyetimize gölge düşürülmesine asla göz yummaz. Bağım-

sızlığımızdan, egemenlik haklarımızdan en küçük fedakârlığa razı olmaz;

— Sınırları Milli Misakla çizilmiş ve kurtuluş savaşı ile düşman istilâsından kurtarılmış Anavatan toprakları bütünlüğünün korunmasını, en kutsal ödev sayar;

— Milletlerarası münasebetlerde tam eşitliği şart koşar. Birleşmiş Milletler Anayasası ilkeleri ışığında, bütün devletlerle karşılıklı saygı ve tam eşitlik esasına göre, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alanlarda, dostluk münasebetleri kurup geliştirmeyi amaç bilir;

— Bağımsızlığı ve eşitliği bütün milletler ve halklar için birer temel hak olarak görür. Varlığının bilincine varmış her millet ve halk için, kendi kaderini bizzat kendisinin tâyin etmesi en tabii bir haktır. Türkiye'nin bağımsızlığını ve egemenlik haklarını nasıl kıskançlıkla koruyorsa, başka milletlerin bağımsızlığı ve egemenlik hakları karşısında da öylece saygılıdır;

— Sömürge halklarının, bağımlı milletlerin milli kurtuluş hareketleri'ni barışçı yoldan bütün gücü ile destekler. İlk kurtuluş savaşını yapmış bir millet olarak Türkiye'nin, kurtuluş savaşı yapan milletler ve halklarla dayanışma hâlinde bulunmasını sadece ahlâki bakımdan değil, günümüzün şartları içinde politik bakımdan da gerekli görür;

— Emperyalizme ve sömürgeciliğe kesinlikle karşıdır. Milletlerin boyunduruk altında tutulmasına, dolaylı da olsa milletlerin iç işlerine karışılmasına karşıdır;

— Barışçıdır. Savaşın ancak meşru müdafaa hâlinde haklı olduğuna inanır. Saldırı savaşlarını insanlığa karşı işlenmiş en ağır bir suç sayar. Saldırı savaşı açan devlet

adamlarının kişi olarak cezaya çarptırılmalarını ister. Savaşı, milletlerarası anlaşmazlıkların çözümü için normal bir yol olarak kabul etmez; anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözümünün zorunlu bir devletler hukuku kuralı haline gelmesi için çalışır;

— Bir dünya savaşı, hele nükleer silâhlarla yapılacak bir dünya savaşı, halkımıza ve bütün insanlığa tarif edilmez acılar getireceği; milyonların bir anda yok olmasına, sakat kalacak milyonların da yavaş yavaş ölmesine; koca kentlerin, ülkelerin, kıt'aların yerle bir olmasına yol açacağı için, üstelik Türkiye gibi geri kalmış ülkelerin kalkınıp ilerlemeleri, savaşın kanun dışı edilmesine, gerçek ve sürekli bir barış düzeninin kurulmasına, büyük ölçüde bağlı olduğundan, dünyada barışın kurulup kökleşmesi yolunda etkin bir politika yürütür. Herkese inan ve güven verecek milletlerarası bir denet altında, nükleer denemelerin durdurulmasını, nükleer silâh ve bombaların yok edilmesini öngören ve ayrıca klâsik silâhları içine alan genel silâhsızlanmaya gidilmesini, barış düzeninin gerçekten kurulabilmesi için şart sayar.;

— Barışı tehdit eden ve bir nükleer savaş tehlikesi yaratan askeri blokların ve yabancı ülkelerdeki üslerin tasfiyesi için hiç bir gayreti esirgemez.

Her halde Türkiyenin şimdiden bu amaca yönelmesini ve kişiliği olan bağımsız barışçı bir dış politika izlemesini zorunlu görür.

— Anavatan topraklarının ilk hedef teşkil etmesini veya geçici bir süre için de olsa, topraklarımızın düşman kuvvetlerine bırakılmasını öngören ittifaklara Türkiye İşçi Partisi kesinlikle karşıdır.;

— Atom enerjisinin barışçı amaçlarla insanlık yararına kullanılması yolunda aktif bir politika izler; bütün

dünya milletlerinin atom enerjisinden barışçı amaçlar için yararlanmalarını sağlayacak her türlü teşebbüsü destekler;

— Dünya ticaretinde milletler arasında ayırım gözetilmesine ve ham madde kaynaklarının tekel altında bulundurulmasına, ham maddeci milletler aleyhinde bir fiyat politikası yürütülüp dayatılmasına karşıdır; kısacası, Türkiye İşçi Partisi, emekçi halkımızın menfaatlerine en uygun düşen ve ayrıca insanlığa hizmetten başka hiçbir amaç gütmeyen, yüzde yüz millî, bağımsız ve barışçı bir dış politika savunur.

Türkiye İşçi Partisi, millî savunma konusunda da, tarihimizin gerçeklerini ve günümüzün şartlarını göz önünde tutan bir politika izler.

— Savunma politikamızın amacı, bağımsızlığımızı, millî varlığımızı, Anayurt topraklarının bütünlüğünü ve Cumhuriyetimizi korumak ve savunmaktır.

— Saldırı nereden ve kimden gelirse gelsin, gücü ne olursa olsun Anayurt toprakları milletin son ferdine kadar, inatla karış karış korunur, savunulur. Millî savunmanın biricik kutsal amacı budur.

— Savunma gücümüz, bu kutsal ödevi en etkin biçimde başarabilecek bir nicelik ve nitelikte bulundurulur. silâhli kuvvetlerimiz, halkla en yakın dayanışma ve işbirliği içinde, modern millî kurtuluş savaşı stratejisi ve taktiğine göre donatılıp yetiştirilir.

— Millî savunma işlerimiz, savunma gücümüzü düşürmeden fakat hızlı kalkınma ve ilerleme çabamızı da destekliyecek biçimde yürütülür. .

— Türkiye İşçi Partisi, Milletle omuz omuza savaşan şanlı Türk Silâh Kuvvetlerinin, en modern silâhlarla donatılmış bile olsa anayurdu istihlâya teşebbüs edecek saldırgan düşman kuvvetlerini her zaman ezeceğine içtenlikle inanır.

—

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

5 LIRA